

SOSYAL AĞLAR BİZE GÖRGÜ TANIKLARININ FOTOĞRAF VE VİDEOLARINDAN, POPÜLER HİKAYELERE BİRÇOK MATERYAL SAĞLIYOR.

**PEKİ HABER İÇİN KULLANDIĞIMIZ BU MATERYALLERİN HANGİSİNİN DOĞRU,
HANGİSİNİN ÖZGÜN OLDUĞUNU NASIL ANLARIZ?**

BU EL KİTABI, KRİZ ANLARINDAN, DOĞAL AFETLERE, KİTLE KAYNAKLI BİLGİNİN NASIL DOĞRULANABİLECEĞİ KONUSUNDA BİR REHBER NİTELİĞİ TAŞIYOR.

DOĞRULAMA EL KİTABI

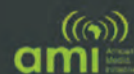
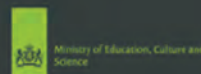
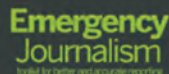
DOĞRULAMA EL KİTABI

PARTNERLER

KRİZ ANLARINDA DİJİTAL VERİLERİN DOĞRULANMASI İÇİN REHBER

EDITED BY CRAIG SILVERMAN
EDITOR OF 'REGRET THE ERROR', THE POYNTER INSTITUTE

Doğrulama El Kitabı

Doğrulama El Kitabı son dakika gelişmelerinde Kullanıcı Üretimi İçeriğinin (User-Generated Content – UGC) nasıl kullanılacağını gazeteciler ve sivil toplum örgütü çalışanlarına adım adım anlatan çığır açacak yeni bir kaynak.

Kriz durumlarında sosyal ağlar, durum güncellemeleri, yardım çağrıları, yeni gelişme haberleri ve kurtarma bilgileri ile dolup taşıyor. Doğru bilgiyi bildirmek çoğunlukla halkın ve yardım çalışanlarının vereceği tepkileri şekillendirir; bu durum ölüm kalım meselesi haline bile gelebilir.

Doğrulama El Kitabı kitle tarafından oluşturulan bilginin nasıl doğrulanacağı ve kullanılacağına dair en iyi uygulamalı önerileri sunuyor. Aynı zamanda felaket anlarında haber merkezlerinin hazırlıklı olmasını sağlayacak tavsiyeleri içeriyor.

Öncelikli hedefi gazeteciler ve sivil toplum çalışanları olsa da, bu kitap herkes için faydalı bir kaynak. Profesyonel gazeteci, yurttaş habercisi, yardım çalışanı, gönüllü, iletişim fakültesi öğrencisi, acil iletişim uzmanı veya sosyal medya üzerine çalışan bir akademisyen de olsanız Doğrulama El Kitabı size değerli tavsiyeler ve bir yol haritası sunacaktır.

Doğrulama El Kitabı Hollanda merkezli ve Emergency Journalism initiative altında yer alan European Journalism Centre tarafından geliştirilmiştir.

Çalışma Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License lisansına tabidir.

El Kitabı Editörleri

Editör: Craig Silverman, The Poynter Institute

Redaksiyon: Merrill Perlman, the American Copy Editors Society (ACES)

Türkçe Yayın Editörü: Mehmet Atakan Foça

Redaksiyon: Berk Göbekcioğlu

Çevirmenler: Gürkan Özturan, Gülşah Deniz, Emre Sorkun, Onurcan Önal, Berk Göbekcioğlu,

Volkan Hatem, Şafak Erol, Atakan Tatar, Şevket Uyanık

The European Journalism Centre (EJC), <http://ejc.net>, is an independent, international, non-profit foundation dedicated to the highest standards in journalism, interacting through the further training of journalists and media professionals. Building on its extensive international network, the Centre operates as a facilitator and partner in a wide variety of journalism-related projects.

Emergency Journalism, <http://emergencyjournalism.net>, is an initiative by the European Journalism Centre (EJC) that brings together relevant news and resources for media professionals.

Poynter.

Bu yayının Sivil Düşün AB Programı Aktivist Desteği kapsamında Avrupa Birliği desteği ile basılmıştır. Bu yayının içeriğinin sorumluluğu tamamıyla European Journalism Centre'a aittir ve AB'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

İletişim

Rina Tsubaki, EJC Proje Müdürü
Oranjeplein 106, 6224 KV, Maastricht, Hollanda
Tel. : +31.433.254.030 | Fax : +32.240.042.20
Email: info@verificationhandbook.com

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

Doğrulama El Kitabı

İçindekiler

Önsöz	5
Bölüm 1: Son Dakika Haberlerinde Doğrulama	6
<i>Vaka Çalışması 1.1: Nijerya'daki Çatışma Bölgesinde Söylenti ve Gerçeği Birbirinden Ayırmak</i>	12
Bölüm 2: Doğrulamanın Temelleri: Uyulması Gereken Kurallar	14
<i>Vaka Çalışması 2.1: Sosyal Medya'yı Polis Telsizi Gibi Kullanmak</i>	18
Bölüm 3: Kullanıcı Üretimi İçeriği Doğrulamak	24
<i>Vaka Çalışması 3.1: Ukrayna Parlamento Seçimleri Sürecinde İzleme ve Doğrulama</i>	32
Bölüm 4: Görselleri Doğrulamak	35
<i>Vaka Çalışması 4.1: Fırtınadaki Garip Deniz Topunu Doğrulamak</i>	42
<i>Vaka Çalışması 4.2: Sandy Kasırgasındaki İki Şüpheli "Sokak Köpek Balığı"nı Doğrulamak</i>	44
Bölüm 5: Video Doğrulamak	47
<i>Vaka Çalışması 5.1: Boston Bombalaması: Kilit Öneme Sahip Videoyu Doğrulamak</i>	55
<i>Vaka Çalışması 5.2: Fildişi Sahili'nde İhbar Edilen "Katliam"ı Soruşturmak</i>	60
<i>Vaka Çalışması 5.3: Videonun Konumunu ve İçeriğini Onaylamak</i>	68
Bölüm 6: Kitleyi Harekete Geçirmek	71
<i>Vaka Çalışması 6.1: Arapça Gramerin Azizliği</i>	77
Bölüm 7: Bilgisayar Topluluklarıyla İnsan Topluluklarını Birleştirmek	79
<i>Vaka Çalışması 7.1: OpenStreetMap, Haiyan Tayfunu Sonrası Etkilenen Alanları Haritalamak</i>	
<i>İçin İnsan ve Makinayı Birlikte Nasıl Kullandı?</i>	84
Bölüm 8: Afet Yayını İçin Hazırlanmak	87
<i>Vaka Çalışması 8.1: NHK 2011 Japonya Depremine Nasıl Haberleşti ve Ne Öğrendi</i>	93
Bölüm 9: Bir Doğrulama Süreci Yaratmak	98
<i>Vaka Çalışması 9.1: Kullanıcı Üretimi İçeriği Kullanırken Değerleme Ve Riski Azaltma</i>	106v
<i>Vaka Çalışması 9.2: Travmatik Görüntülerle Başa Çıkmak için İpuçları</i>	108
Bölüm 10: Doğrulama Araçları	110
"GÖRSELLEŞTİRİLEN ADALET: İnsan Hakları Videolarının Kanıtsal Değerini Artırmak İçin Saha Rehberi"	113

Önsöz

“Yanlış içerik ve söylentilerin dolaşıma girdiği günümüzün dijital atmosferinde, gazeteciler sahtelerin içinden orijinal materyalleri çıkarabiliyor, doğruya ulaşabiliyor olmalı. Bu çığır açan el kitabı, kullanıcı üretimi her türlü içerikle baş etmeye çalışan gazetecilerin mutlaka okuması gereken bir kaynak.”

- **Wilfried Ruetten, Yönetici, The European Journalism Centre (EJC)**

“Kesin bilgi insani krizler sırasında hayat kurtarıcı olabilir fakat bu tarz kriz anları güvenilir bilginin toplanmasını neredeyse imkansız kılan durumları yaratan zamanlardır. Bu kitap yalnızca gazetecilere değil, insanlığın kriz anlarında alanda gerçeklere ulaşmaya çalışan herkese yardımcı olacak.”

- **William Spindler, Sözcü, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR)**

“Kesin bilgi insani krizler sırasında hayat kurtarıcı olabilir fakat bu tarz kriz anları güvenilir bilginin toplanmasını neredeyse imkansız kılan durumları yaratan zamanlardır. Bu kitap yalnızca gazetecilere değil, insanlığın kriz anlarında alanda gerçeklere ulaşmaya çalışan herkese yardımcı olacak.”

- **William Spindler, Sözcü, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR)**

“Günümüzde, gerçeğin ne olduğunu bilmek ve haber ile diğer bilgileri doğrulamak vazgeçilmezdir. Bu el kitabı gazeteciler, okurlar, herkes için vazgeçilmez bir araç.”

- **Howard Finberg, İşbirliği Yöneticisi, The Poynter Institute**

“Gazeteciliğin ana ilkesi gerçeğe ulaşmaktır fakat büyük bir haber ortaya çıktığında medya etik meselelerin içinde sıkışır. Bu el kitabı haber üreten kişilerin gerçeği anlatma inançlarını sağlamlaştıracak, online spekülasyonun dallanıp budaklandığı zamanlarda bile.”

- **Aidan White, Yönetici, The Ethical Journalism Network (EJN)**

“Tüm olay doğru bilgiyi, doğru zamanda ve doğru yerde vermektir. Felaketten etkilenen bölgelere kısıtlı erişimin olduğu zamanlarda, acil yardım çalışanlarının sosyal ağları etkin bir şekilde kullanmaları hayattır. Bu el kitabı en az online gönüllüler kadar, sahada bulunan acil yardım çalışanları için de yararlı olacak.”

- **Christoph Dennenmoser, Team Lead Urgent Needs, Humanity Road Inc.**

Bölüm 1:

Son Dakika Haberlerinde Doğrulama

Craig Silverman medyadaki hatalar ve doğrulama ile ilgilenen bir girişimci gazeteci, aynı zamanda Poynter Enstitüsü blogu Regret the Error'ın¹ kurucusu ve editörü. Silverman'ın Poynter Haber Üniversitesi için dijital çağda doğrulama üzerine açtığı bir ders² de bulunmaktadır. Craig Silverman, profesyonellerin uzmanlıklarını içerikle büyümesi ve paraya çevirmesine olanak sağlayan Spundge³ için içerik direktörlüğü yapıyor. Craig Silverman daha önce altı Kanada kentinden yerel haberleri veren çevrimiçi haber girişimi olan OpenFile'in lansmanına yardımcı olmuştu. "Regret The Error: How Media Mistakes Pollute the Press and Imperil Free Speech" (Hatalardan Pişman Olun: Medyanın Hataları Basını Nasıl Kirliliyor ve İfade Özgürlüğünü Nasıl Tehlikeye Atıyor), adlı kitabın yazarıdır ve çalışması ABD Ulusal Basın Kulübü, Ayna Ödülleri, Kanada Polisye Yazarları ve (Kanada) Ulusal Dergi Ödülleri'ne layık görülmüştür. Twitter'da @craigsilverman⁴ kullanıcı adıyla bulunabilir.

Rina Tsubaki "Verification Handbook (Doğrulama El Kitabı)⁵" ve "Emergency Journalism (Son Dakika Haberciliği)⁶" girişimlerini, Hollanda'da bulunan European Journalism Centre'da⁷ yönetmektedir. Son Dakika Haberciliği, dijital çağdaki değişken konularda ve bunlarla ilgili muhabirlik yapan medya profesyonelleri için kaynakları bir araya getirmektedir Tsubaki, BM toplantısı ve Uluslararası Gazetecilik Festivali dahil sıklıkla etkinliklerde bu başlıklarda konuşmalar yapmıştır. Daha önce değişen medya ortamında yurttaşların rolü üzerine odaklanan bir çok projeyi yönetmiştir ve Mart 2011'deki Japonya depremi ile ilgili olarak iletişimin rolü üzerine Internews Europe's report⁸ için başlıca içerik sağlayıcı olmuştur. Ayrıca Hokkaido Shimbun adlı Japonya'daki bölgesel bir gazeteye de içerik üretmektedir. Twitter adresi @wildfly- ingpanda⁹

"... Tüm gazeteciler bir şeyi varsaymadan önce edindikleri bilginin kaynağını daima iki kez kontrol etmeli ve bilgiyi güvenilir kaynaklar üzerinden doğrulamaya çalışmalıdır."

- Santiago Lyon, The Associated Press başkan yardımcısı ve fotoğraf direktörü

Kuzey Hindistan'da meydana gelen 8.1 şiddetindeki depremin ardından yalnızca bir kentte 4.000'den fazla binanın çöktüğü ve "sayısız ölüm" vakasının yaşandığına ilişkin haberler hızla yayılmaya başladı. Bildirildiği kadarıyla bir üniversite binasının ve bölgenin yüksek mahkemesinin de çöktüğü söyleniyordu.

Japonya'nın kuzeydoğusunda 9.0 şiddetinde bir deprem meydana geldiğinde de benzer bir durum yaşandı. İnsanlar, bir petrol şirketinin tesislerinde meydana gelen patlamadan dolayı toksik yağmur yağacağını ve yardım kuruluşlarının ülke içinde hava yardımı tedarik etmelerinin mümkün olmadığını duymuştu.

Bunların her biri, ayrı ayrı yanlış iddialardı.

Acil durumlara söylenti ve dezenformasyonun da eşlik ettiği temel bir gerçektir. Peki ya Hindistan'daki deprem? Bu 1934'de olmuştu, internet ve sosyal medyadan çok öncesi. Japonya'daki deprem ise 2011 yılında.

İki deprem de belirsizlik ve gerginlikten dolayı söylentilere sebebiyet verip -kriz ve acil durumların iki çekirdek unsuru- insanların şüpheli bilgi üretmesi ve tekrarlamasına neden olmuştu.

"Rumor Mills: The Social Impact of Rumor and Legend" kitabının yazarları bu durumu "özetle, insanlar kişisel alakaları olan konularda özellikle gergin ve belirsizlikte oldukları durumlarda endişelerini yeterince aktarabildiğini düşünürlerse söylentilerin hızla yayılmasına katkıda bulunurlar," şeklinde belirtiyor.

Psychology Today 'de yayınlanan bir makale¹⁰ konuya farklı bir yönden yaklaşıyor: "Korku söylentiyi körükler. Bir kitlenin ne kadar çok toplumsal gerginliği varsa, söylenti başlatmaya o kadar meyilli olur."

Bugünün ağlarla sarılı dünyasında, insanlar kasıtlı bir biçimde, şakalaşmak, "beğeni" almak ve takipçi kazanmak ya da en basitinden panik yaratmak için yanlış bilgi ve söylenti yayıyorlar.

Sonuç olarak doğrulama doğru bilgi vermenin en önemli mesele olduğu durumlarda belki de en zor iş oluyor. İnsan eliyle ya da doğal bir sebeple ortaya çıkan facia anlarında, bilginin hatalı olma ihtimali güçlenir. Bu gerçek anlamıyla ölüm kalım meselesi haline dönüşebilir.

Jānis Krūms
@jkrums

Follow

<http://twitpic.com/135xa> - There's a plane in the Hudson. I'm on the ferry going to pick up the people. Crazy.

Reply Retweet Favorite Buffer More

122
RETWEETS

699
FAVORITES

3:36 PM - 15 Jan 09

Hudson'da bir uçak. Şu anda insanları oradan almak üzere vapurdayım. Çılgınca.

Yine de gürültü ve kandırmacaların ortasında, değerli, önemli bilgileri ışığa çıkaran güçlü bir işaret her zaman vardır. ABD Havayolları'na ait bir uçak Hudson Nehri'ne inmeye zorlandığında, vapurdaki bir adam yalnızca orada olan bir kişinin ulaşabileceği acil, zihin açıcı bir görüntünün kaynağıydı:

Şu an San Francisco'ya düştük. Kuyruk koptu. Çoğu kazazede iyi gözüküyor. Ben de iyiyim. Siradıışı...

Olay yerindeki kişiler, gazetecilerin sınırlı erişiminin olduğu ya da hiç bir erişim sağlayamadığı ve yardım kuruluşlarının faaliyete geçemediği yerlerde çok daha kıymetlidir. Bugün, bu görgü tanıkları ve katılımcılar çoğu zaman gördükleri şeyi kaydetmek ve paylaşmak için telefonlarına sarılırlar. Bu, vapurdaki bir kişi ya da uçak enkazından henüz çıkan bir adam olabilir, 2013'te sağdaki örnekte olduğu gibi.

Toplum, güvenilir, zamanında bilgi için haber kuruluşları, acil servisler ve devlet ajansları gibi resmi kaynaklara başvurur.

Fakat aynı zamanda, bu kurum ve kuruluşlar da yeni bilgi kaynaklarına erişmek ve bakış açısını genişletmek adına git gide daha fazla topluma döner. İşe

yaradığı zaman, bu erdemli bir döngü yaratır: Resmi bilgi kaynakları -devlet ajansları, STK'lar, haber kuruluşları- ihtiyaç duyulduğunda önemli bilgi sağlar ve acil durumu ilk gören ve kay-

deden sahadaki kişilerle birlikte çalışır.

Bunu başarabilmek için, gazeteciler ve insani yardım kuruluşu çalışanları sosyal medya ve diğer kaynaklardan, facia zamanları ortaya çıkan ve çoğu birbiriyle çelişkili bilgileri toplamak, birden fazla kaynağa dayandırmak ve doğrulamak için uzmanlaşmalıdır. Kanıtlanmış süreçler, güvenilir araçlar ve denenmiş, doğru teknikler gereklidir. En önemlisi de, bu sayılanların hepsini facia gerçekleşmeden önce edinmiş olmalıdırlar.

Bir facia durumu toplanmış bilgiyi kullanmak için standartlarınızın ve prosedürlerinizin ne olduğunu gözden geçirme zamanı değildir. Yine de bu çok sayıda -hatta gereğinden fazla- kurumun ve haber merkezinin yaptığı şeydir.

Neyse ki, son yıllarda herhangi bir kişinin bile doğrulama sanatında uzmanlaşmasına olanak veren çok sayıda araç, teknoloji ve mükemmel teknikler ortaya çıktı ve devamlı olarak daha fazlası da geliştiriliyor.

Eninde sonunda bu iki temel unsurun ahengini yakalamaktan ibaret: İnsanları felaketten önce ve felaket esnasında hazırlamak, eğitmek ve koordine etmek; ve her zaman değişen, onlara doğrulama ile ilgili yardımcı olacak araçlardan tam manasıyla faydalanabilmelerine olanak taniyacak erişim ve kaynakların sağlanması.

İnsani ve teknolojik olanın istikamet ve çaba ile birleşimi nihayetinde hız ve mükemmel doğrulama için yardımcı olacaktır. Kabul edilmelidir ki yine de bu yeni bir birleşimdir. Araçlar ve teknolojiler hızla değişebilir.

Bu kitap, dünyanın sayılı haber kuruluşları, STK'lar, gönüllü ve teknik topluluklar ve hatta Birleşmiş Milletler'deki öncü uygulayıcıların uzmanlığına dayanılarak en iyi tavsiye ve deneyimi sentezlemektedir. Kurum ve profesyonellerin topluma güvenilir, zamanında bilgiyi en lazım olduğu anda verebilmeleri için esaslı bir rehber, gereçler ve süreçleri sunar.

Gerçek şu ki iyi profesyoneller çoğu zaman yanlış bilgiye kanar ve teknoloji bize yardımcı olduğu kadar yanlış yerlere de yönlendirebilir. Hele hele bu durum, bu kadar fazla bilgi bu kadar büyük bir hızla hareket ederken ve bu kadar fazla haber merkezi ve kurum, doğrulama süreçlerine dair resmi bir eğitim programına sahip değilken daha da geçerlidir.

David Turner, BBC'nin Kullanıcı Üretimi İçerik Departmanı için yazdığı bir Nieman Reports makalesinde¹¹ "bir içeriğin halka dayanılarak ortaya çıkarılması ve doğrulanması havalı teknolojilerin kullanımından çok, gazetecilik içgüdüleriyle ilgili" olduğunu belirtiyor. "Bazıları gazetecilikteki bu yeni uzmanlaşmaya 'bilginin adli tıbbi dese de bir sahnenin planlanmış olup olmadığına karar vermek için gerekli temel soruları sormaya özel bir ekipmana sahip olmaya ya da bilişim uzmanı olmaya gerek yoktur."

Gerçek dışı şeylerin olamayacağını farkına varmak, bir facia anında doğru ve güvenilir bilgi sağlama işi için herhangi bir incelemenin başlangıç noktasıdır. Bu, gazetecilerin ve diğer profesyonellerin on yıllardır süregelen ve geçersiz kılınamayacak doğrulama esaslarına bakmasını gerektirir.

Steve Buttry, bu kitapta okuyacağınız yazısında doğrulamanın tam merkezinde yer alan temel bir soruya odaklanır. Ona bağlı olarak şu esasları listeler:

- Facia ve son dakika haberleri gelmeden önce bir plan ve prosedür hazırlayın
- İnsani kaynaklar geliştirin
- İnsanlarla iletişime geçin ve onlarla konuşun
- Bir şeyler doğru olmak için fazla iyi görüldüğünde şüpheli olun
- Güvenilir kaynaklara danışın
- Araştırma ve araştırma yöntemlerine, yeni araçlara aşina olun
- Diğer profesyonellerle iletişim kurun ve onlarla çalışın – doğrulama bir takım işidir.

Yukarıdaki listeye son yıllarda eklenen bir diğer madde ise bir bilgiyi değerlendirmeye çalışırken - bu; görsel, tweet, video ya da başka bir tür içerik olabilir- hem kaynağı hem de içeriğin doğrulanması gerekliliğidir.

Associated Press, kullanıcı tarafından oluşturulmuş videoların doğrulanma sürecinin oluşturulması ve yürütülmesi için Fergus Bell'i bu işe öncü seçtiğinde, ilk olarak yeni araç ve teknolojilerdense, kurumun uzun süredir var olan doğrulama rehberine baktı.

Bell, AP'nin çalışma yöntemiyle ilgili şunları söylüyor: "AP her zaman standartlara sahipti ve bunlar çok da değişmedi. Aslında biz sosyal medyayla baş edecek en iyi süreçleri ve deneyimleri kurmaya çalışırken AP özellikle bu standartlarla çalışıyordu, AP daima ilk kaynağı aramaya uğraşmıştır ki onunla ilgili haber yapabilsin. Kaldı ki bu bizim de her zaman kullanıcı tarafından oluşturulmuş içeriği doğrulamak için kullandığımız yöntem olmuştur. Çoğu durumda, eğer içeriği oluşturmuş kişiyle konuşamıyorsak, bilgiyi doğrulayamıyoruz."

Bu esaslarla başlayarak, acil durumlarda bilgiyi doğrulamak için kurumlar da güvenilir ve tekrarlanabilir bir süreç başlatabilirler. Sosyal ağlarda bilgiyi doğrulamak, gerçeklik iddiası fotoğraf ya da video ile bile olsa, standartlarınızı ve nasıl uygulayacağınızı bildiğiniz zaman daha kolay olur.

Eğer mümkünse bu kitapta bahsedilen EXIF okuyucu, fotoğraf analiz uygulamaları, geliştirilmiş Twitter araması, Whois aramaları gibi araçlardan faydalanmak da bu süreci kolaylaştırır.

Bu araç takımı ve bu araçların nasıl kullanılacağına dair bilgilendirici standartlar ve süreçlerin yanında çok önemli bir başka unsur olarak "crowdsourcing" (kitle kaynak) da bulunur: En gerekli zamanda hepimizin daha iyi bilgiye sahip olmasını garantilemek için sürece halkı da dahil etmek.

NPR'da kıdemli sosyal strateji uzmanı olarak çalışırken yakınlarda işinden ayrılan Andy Carvin belki de kitle kaynaklı doğrulama adına en çok bilinen ve bu konuda en ehil kişidir. Onun dediğine göre esas olan kitleyle birlikte çalışmak, NPR'ın sloganının dediği gibi "daha bilgili bir toplum yaratmak."

Uluslararası Gazetecilik Festivalinde verdiği açılış konuşmasında Carvin şöyle diyor:

"Büyük bir haber ortaya çıktığında, son güncellemeleri paylaşmak için yalnızca sosyal medyayı kullanmamalıyız, ya da haberin ardından insanların yorumlarını istememeliyiz sadece," ve devam ediyor:

"Büyük bir haberi yaparken bile yardımlarını istemekten vazgeçmemeliyiz. Bildiklerimiz ve bildiklerimizle ilgili olarak daha saydam olmalıyız. Çevrimiçi dedikodulara faal bir biçimde hitap etmeliyiz. Dolaşmıyorlarmış gibi ya da bizi ilgilendirmiyormuş gibi davranmaktansa, doğrudan onlarla mücadele etmeliyiz, halkı onlara meydan okumaya, didiklemeye, nereden gelmiş olabileceklerini ve neden ortaya çıktıklarını incelemeye teşvik etmeliyiz."

Bu kitap hepimize -gazeteciler, insani yardım kuruluşu çalışanları, sivil toplum örgütleri, yurttaş muhabirler ve diğer herkese- kritik meseleler ortaya çıktığı zaman, haberi gürültüden arındırmak ve nihayetinde toplumumuzda en ihtiyaç duyulduğu anda var olan bilginin kalitesini iyileştirerek vermek için birlikte çalışmamızı sağlayacak beceri ve bilgiyi edinmemize yardımcı olacak bir rehber niteliğinde.

Vaka Çalışması 1.1:

Nijerya'daki Çatışma Bölgesinde Söylenti ve Gerçeği Birbirinden Ayırmak

Stéphanie Durand New York'da United Nations Alliance of Civilizations¹ için stratejik medya birliktelikleri ve bir dizi projeler yönetir. Medya eğitimleri düzenlenmesi, uzman ve editörler için toplantılar hazırlanması, multimedya projeleri geliştirilmesi, bir uzmanın internet sitesinin ilettilmesinin sağlanması ve 80 bileşenin portföyünün yönetilmesinin başındadır. Daha önce Sciences Po Paris'te, daha sonra da uluslararası stratejiler geliştirdiği Gazetecilik Mezunlar Yüksekokulu'nda müdür yardımcılığı yapmıştır. Franko-Alman kökenine sahiptir, Sciences Po Paris'ten lisans ve yüksek lisans derecesi, London School of Economics'te de Uluslararası İlişkiler alanında yüksek lisans derecesi bulunmaktadır. Twitter'da yazdıklarını takip etmek için @steffidurand².

Orta Nijerya'daki Jos bölgesi geleneksel olarak "Barış ve Turizm Diyarı" olarak bilinir. Bugün bir süredir din ve mezhep çatışmalarının diyarı olmuş durumda.

Jos Nijerya'nın kuzey-güney sınırında yer alır. Ülkenin kuzey kesimi yoğunluklu olarak müslüman bir toplumdur; güneyde ise daha çok hristiyanlar yaşar.

Jos'taki kriz alarm verdirecek başlıklara yol açmıştır, örneğin "İslami saldırganlar Jos yakınlarında yüzlerce hristiyanı katletti" ve "Müslümanlar Orta Nijerya'da Hristiyanları Katletti" gibi. Bu ve benzeri başlıklar dinin savaşıma kıskırılmasına katkı sağladıkları gerekçesiyle bazı dini liderlerin medyayı suçlamasına yol açmıştır.

Fakat Jos'ta kanlı bir şiddet var ve basın da bunu doğru bir şekilde aktarmalı. Bunu başarmak için ise kısa mesajlar, sosyal medya ve bloglar aracılığıyla yayılan sayısız söylenti arasında dolanmalı ve bunu, durumu daha da alevlendirecek yanlış bilgilerin yayınlamaktan kaçınmak için daha dikkatli yapmaları gerekir.

Yerel gazeteciler tehdit ve oto sansürün yanı sıra devlet yetkilileri ya da militanların intikam hırslarının hedefi haline geliyor. Uluslararası medya ise gitgide azalan kaynaklardan dolayı, muhabirlerinin bütün bir bölgeyi tek başlarına üstlenmesi gibi sorunlarla karşılaşiyor.

Bu onların yerel bağlam ve buna karşı hassasiyetlerini etkileyebilir. Bu ayrıca onların sahada yer alan (ve çoğu zaman bilinmeyen) görgü tanıklarında toplanıp yayılmış içeriğe dayanmalarını da kolaylaştırabilir.

Gazeteciler keşfettiklerini doğrulamak konusunda dikkatli olmak zorundadır. Aksi halde söylentiden başka şeye, hiç bir kaynağa dayanmayan gerekçelerle gerilimin tırmanması ve intikam saldırılarının gerçekleşmesi riskiyle karşılaşacaklardır.

Ocak 2010'da, haber ajansları Jos'ta yeni büyük bir çatışma haberi yaptıklarında, evler, camiler ve kiliseler civarında elleri bıçaklı, palalı çetelerin dolaştığı söylentisi yayılmaya başlamıştı. Görgü tanıkları çatışmanın sebebine dair farklı nedenler aktardı. Bazıları 2008 yılında yağma olaylarında yıkılan evlerin yeniden inşası yüzünden olduğunu söyledi, başkaları ise futbol maçında çıkan kavgadan ya da bir kilisenin ateşe verilmesinden kaynaklandığını.

Kısa mesajlar da şiddeti körüklemekte önemli bir rol oynadı, şu mesajlar doğrudan şiddete yöneltiyordu örneğin: "Onlar sizi katletmeden siz onları katledin. O seni öldürmeden sen öldür."

Aynı zamanda bloglar da düzenli olarak şiddetin kurbanlarının fotoğraflarını gösterdi.

Doğrulama süreci, yanlış anlaşılma ve korkunun tüm tarafları etkisi altına aldığı bir durumda her zamankinden daha da önemlidir. Gazetecilerin, bu işin içindeki kişilerden ve onların tutkularından ayrılması ve etnik ya da dini şiddeti anlatan veya bunu görsellerle açık eden sosyal medya hesaplarının doğruluğunu teyit etmesi elzemdir. Katliam gerçekleştiğine ya da yaklaşan bir krize dair dolanan hatalı söylentileri açığa çıkarmak gerçek anlamıyla hayat kurtarıcı olabilir.

Diğer başka yerlerde olduğu gibi, Jos'ta da sosyal medya bir yandan dezenformasyon üretirken bir yandan gazetecilerin işlerini, toplumla temasa geçmelerini kolaylaştırır. Sosyal medya ayrıca söylentilere yanıt vermek ve nihayetinde çatışmanın büyümesini önleyebilmek adına gerekli olan güven ve şeffaflığı sağlayacak olan bilginin doğrulanması için bir ortam da sunar.

Jos'ta doğrulamanın toplumla birlikte uygulanması; medyanın gerilimi önlemesine ve çatışmayı dindirecek bir rol oynamasına yardımcı olur. Büyük oranda ihtiyacı hissedilen doğru ve dürüst haber yapımını sağlar ve bunu cesaretlendirir.

Bu, kesinlikle gerilimleri yatıştırmadaki tek yanıt olmasa da, bu şekilde haber yapmak, etnik ve dini çatışmaların tam merkezinde yer alan korkuları, şüpheleri ve nefreti dağıtmada önemli yol kat edilmesini sağlayacaktır.

Bölüm 2:

Doğrulamanın Temelleri: Uyulması Gereken Kurallar

Steve Buttry, Digital First Media'nın dijital değişim editörü. 7 ayrı Amerikan gazetesi için editörlük, muhabirlik ve yazım koçluğu yaptı. Ayrıca Amerikan Basın Enstitüsü ve TBD.com için liderlik rolleri üstlenmiştir. Steve dünya çapında 40'tan fazla etik semineri, atölye çalışması ve internet tabanlı eğitim düzenlemiştir. Editor & Publisher dergisi tarafından 2010 yılında yılın editörü¹ seçildi. Buttry 42 yıllık gazetecilik kariyerini Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, İrlanda, Venezuela, Meksika, Almanya, Japonya, Suudi Arabistan, Ekvator, Sibiry, Fransa, İtalya ülkelerinde yaptığı çalışmalarla geçirdi. Steve Buttry'nin bloguna stevebuttry.wordpress.com²dan, Twitter hesabına ise [@stevebuttry](https://twitter.com/stevebuttry)³den ulaşılabilir.

1996'da, 25 sene önce Iowa eyalet şampiyonluğunu kazanmış olan bir Amerikan lisesinin kız basketbol takımı⁴ hakkında bir proje yaptım. O sene şampiyonluğu alan Farragut takımının 12 üyesinin tamamını ve Mediapolis'in yıldızı ve antrenörü ile mülakat yaptım.

Takımın üyelerinin hepsine Farragut'un maçı nasıl kazandığını sordum. Aynı hikayenin farklı, çoğunlukla daha canlı versiyonlarını anlattılar. 1.80 boyunda olan Mediapolis yıldızı Barb Wischmeier maçın başlarında daha kısa olan Farragut kızları üzerinden kolaylıkla sayı yapmış ve Mediapolis öne geçmişti.

Farragut antrenörü, Barb Wischmeier'i tutması için boyu 1.50'yi ancak bulan Tanya Bopp'u oyuna sürmüş, Bopp, şaşırın ve daha az saldırgan hale gelen bu iri kıza birkaç hücum faulü (bazıları üç veya dört faul olduğunu hatırlıyor) yaptırmış ve Farragut tekrar öne geçerek maçı kazanmıştı.

Haberimde birbiriyle tutarlı bu anıları sorgulamadım, ama neredeyse kazara bir şekilde bunların abartıldığını öğrendim. Kızlardan biri bana maçın bir video kaydını ödünç verdi. Hikâyemde bana yardımcı olabilecek ayrıntıları arayarak maçın tamamını izledim. Kimsenin anılarını sorgulamıyordum ama videoyu bitirince, bir şeyleri kaçırmış olduğumu düşündüm. Sonra maçın kasetini tekrar izledim.

Minik Tanya Bopp, iri kıza sadece bir faul yaptırıyor, bu da Mediapolis yıldızını panikletiyor ve şaşırtıyor ve maçın kırılma noktası burası oluyor, ama bu sadece bir defa meydana geliyor. Birinci ağızdan duyduğum bütün bu anlatımlar yanlış idi, hayatlarındaki önemli bir anın

heyecanı (neşe veya keder) ile beslenmiş ve maçta ortaya çıkan bir efsane ile şekillenmişti. Efsane -ve foyasını meydana çıkararak onurlandırma fırsatı - makalem⁵ için bana büyük bir hikâye verdi ama aynı zamanda doğrulama konusunda da bana bir ders öğretti: Dürüst tanıklara dahi güvenmeyin. Her zaman belge arayın.

Efsanevi bir spor takımının parlak güncelerini yeniden hatırlayan ve yaşayan sporcular ve taraftarlar için efsaneler güzeldir ve hatta eğlencelidir. Ancak gazeteci, eylemci veya insan hakları savunucuları ve çalışanları doğrulukla çalışmalı, doğru olan ile ilgilenmeli ve özellikle de acil bir durumda doğruyu bulmaya ve anlatmaya kendini adanmalıdır.

Bir doğal afet haberi ya da son dakika haberi veya eskinin popüler kişi ve olaylarını birleştirirken ve hazırlarken, duyduğumuz şeyin bozuk bir hafızanın veya sınırlı bir perspektifin ürünü olduğunu unutmamalıyız. Eğer hedefimiz gerçeği anlatmaksa doğrulama, standart uygulamamız olmalıdır.

Kaynaklarımızın hikâyelerini ciddiyetle değerlendirmeli, dinlemeli ve doğrulama fırsatlarını kollamalıyız. Kaynak, doğrulama veya ayrıntılar için ya da belki de puslu bir hatırayı düzeltmek amacıyla (yeni veya eski) bir videoya, fotoğrafa, mektup veya belgeye sahip midir? Bu tür materyaller bize verildiğinde, özellikle de vaktin kısıtlı olduğu acil durumlarda, materyali araştırıp incelemeli ve doğrulamanın temellerini uygulamalıyız.

O andan ve o andaki rolünüzden bağımsız olarak, doğrulama ilkeleri zaman üstüdür ve son dakika haberleri, doğal afet veya çeyrek asır öncesinden uydurulmuş bir hikâyenin yeniden anlatımı olsun, her duruma uygulanabilir.

Doğrulamanın Özü

Hikâyelerden diğer klişeleri insafsızca kesip atan tecrübeli editörler tarafından cafcıflı bir şekilde ifade edilen, gazeteciliğin her kıymetli klişelerinden biri: "Eğer anneniz sizi sevdiğini söylüyorsa, kontrol edin, doğrulayın."

Ama bu klişe, gazeteciye veya insani yardım uzmanlarına nasıl kontrol etmesi ve doğrulaması gerektiğini söylemez. Doğrulama, gazeteciliğin özüdür, esasıdır; fakat gazeteciliğin zorluğuna ve yüksek standartlar gerektirdiğine de işaret etmektedir. Doğrulamaya giden yol, her bir olguda değişiklik gösterebilir. Bundan dolayı bu el kitabı gazeteciler, insan hakları çalışanları ve diğer acil durum müdahale ekiplerinin tamamı için uygun basit doğrulama adım ve aşamaları sunmamakta; aksine "o her ne ise" ve ne tür motivasyonunuz veya rolünüz varsa, kontrol ve doğrulama stratejileri vermektedir.

Doğrulamanın tam merkezindeki soru şudur: "Bunu nereden biliyorsunuz?"

Muhabirlerin kaynaklarına ve editörlerin de muhabirlerine bu soruyu sorması gerekir. Muhabirler, editörler, yapımcılar ve insan hakları çalışanları, doğrudan soru sormayacakları için üçüncü şahıs olarak bu soruyu sormalıdır: Bunu nereden biliyorlar?

Haber merkezi eğitimcisi Rosalie Stemer, sorulması gereken sorulara doğrulamanın ve ısrar ettiğinin çok katmanlı sürecini ve doğrulamanın gerektirdiği becerikliliği gösteren ikinci bir soru ilave etmektedir: Başka nereden biliyorsunuz?

Kaynakları ve materyalleri sorgularken ve mesai arkadaşlarımız bizi sorgularken, çoklu doğrulama kaynaklarına, gerçeğe giden çoklu yollara bakmalıyız (veya harekete geçmeden önce verideki ve hikâyedeki boşlukları ve kusurları bulmalıyız).

Doğrulama, aşağıdaki üç unsurun karışımını kullanır:

1. Kişinin becerikliliği, ısrarı, şüpheciliği ve yeteneği,
2. Bulabildiğiniz ve konuşmaya ikna ettiğiniz kaynakların bilgisi, çeşitliliği ve güvenilirliği
3. Belgelendirme.

Teknoloji bu üç faktörü uygulama yöntemlerimizi değiştirmiştir: 7/24 haber döngüsü ve sosyal medyanın gelişimi ve kullanıcıların oluşturduğu içerik, olay açığa çıktıkça bilgi toplama ve haberleştirme yapmamızı, bilgilerin yeterli bir şekilde doğrulanıp doğrulanmadığı hakkında hızlı kararlar vermemizi gerekli kılmaktadır; dijital araçlar bize kaynakları bulma ve kaynaklara ulaşmada yeni yollar açmaktadır: veritabanları ve kameralı cep telefonları her zaman ve her yerde bize araştırıp değerlendirecek devasa miktarda belge sunar. Başarılı doğrulama, teknolojinin etkin kullanımı ve ayrıca doğrulamanın zamanüstü standardına bağlılıktan doğar.

Doğrulama ihtiyacı, basitçe bilgi kaynaklarımızın çoğunun yanlış olduğu gerçeği ile başlar. Bilgi verirken kasten veya masum bir şekilde yalan söylüyor olabilirler. Hafızaları yanıltıcı olabilir veya durum dışı veya yanlış anlamalar ile dolu olabilir. Tehlikede olabilirler ve bildikleri her şeyi veremiyor olabilirler ya da olaylar ortaya çıktıkça tam resmi göremiyor olabilirler.

Bizim işimiz, papağan gibi kaynaklarımızı ve verdikleri materyalleri tekrar etmek değil, aksine bu kaynakları ve verdikleri bilgileri sorgulamak, diğer itibar edilebilir kaynaklar ile çapraz doğrulamaya almak ve neyin doğru olduğunu sorgulayıp (basmadan veya yayına girmeden önce) yanlış olanları ya da yeterli doğrulaması yapılamayanları ayıklamaktır.

Başvurabileceğimiz çok sayıdaki doğrulama yollarından her birinin eksiklikleri vardır: Çoğu durumda ve özellikle de acil durumlarda, gittikçe artan bir oranda bize bolca resmi kaynak verilir ve söz konusu olayları gerçekten görmüş -ve hatta dâhil olmuş- kişiler ve kaynaklar ile ilk ağızdan görülebiliriz. Ancak bunların açıklamaları kusurlu ve eksik olabilir.

West Virginia Valisi Joe Manchin, 2006'da muhabirlere Sago madeninde mahsur kalan 13 madenciden 12'sinin kurtarıldığını söylemişti. Hangi muhabir bu hikâyeyi yazmaz ki?

Fakat vali yanılıyordu. Madencilerden on ikisi ölmüş ve yalnızca biri kurtarılmıştı. Vali ikinci ve üçüncü elden kaynaklara ve açıklamalara dayanmış ve madencilerin yaşıyor olduklarını nasıl bildiği valiye sorulmamıştı. Her kaynağı sorguladığımız şekilde, görünüşte yetkili ve sözüne inanılır kaynakları da agresif bir şekilde sorgulamamız gerekir.

Yeni Araçlar

Teknoloji ile birlikte belgelendirme de değişmiştir. 1996'da efsaneyi çürütmeme yardımcı olan video kaset, o hikâyeyi 15 yıl önce yapmaya çalışsaydım, takım üyelerinden biri tarafından bana verilmeyecekti (ama yine de TV kanalının arşivlerine giderek o maçı izleyebilirdim). Doğrulama için o video kaseti kullandığım o günden bu yana geçen yıllarda, cep telefonlarının ve güvenlik kameralarının varlığı video belgelendirmesinin miktarı ve önemini arttırmıştır. Ama dijital videolar üzerinde oynama yapma kolaylığı, şüpheciliğin önemini arttırmaktadır. Ve tabii ki her türlü video kaydı olayın sadece bir kısmını yakalar.

Teknoloji, kaynakları ve bilgileri nasıl bulduğumuzu ve bunlar ile nasıl çalıştığımızı da değiştirmiştir. Haber değeri olan olaylara dâhil olanlar ve bu olayların şahitleri, olayı yazıyla, fotoğrafla veya video ile sosyal medyada ve bloglarda paylaşmaktadır; gazeteciler hem dijital arama araçları ve diğer teknolojileri kullanarak hem de kitle kaynaklarının kullanımı ile olayları gören kişileri daha hızlı bulabilir ve kişiler ile bağlantı kurabilir.

Yeni araçları o eski sorular ile birlikte en etkin şekilde kullanabiliriz: Bunu nereden/nasıl biliyorlar? Bunu başka nasıl biliyorlar?

Annenizin size olan sevgisini doğrulama hakkındaki o eski klişeye gelince; internette yer alan çok sayıdaki kaynaktan; the Chicago Tribune⁷, AJR⁸ ve The New York Times⁹, kaynağı (eski Chicago City News Bürosu) doğruladım. Burada dahi efsane doğrulamayı karmaşık hale getirmektedir. Michael Pakenham tarafından 1999'da yazılan bir Baltimore Sun¹⁰ makalesinde, efsanenin büronun uzun yıllar gece şehir editörü olarak çalışan Arnold Dornfeld¹¹'in (yukarıda linki verilen makalelerden üçünde belirtildiği gibi) uyarı ve tembihlerine atıfta bulunduğu ifade edilmektedir; ancak "Dornie, bunu ilk söyleyen kişinin orada uzun yıllar çalışmış başka bir editör olan Ed Eulenberg¹² olduğunu" söylemiştir.

Anneniz size dediği gibi muhtemelen sizi seviyordur. Arkadaşları ve aile üyeleri ile görüşmeler yaparak, sevgisini gösterdiği veya ifade ettiği fotoğrafları ve videoları karıştırarak bu ifadesinin doğruluğunu teyit edebilirsiniz. Size olan düşkünlüğü ve sevgisini ifade eden mektuplar veya Facebook güncellemelerini bulun. Sevgisini gösterdiği hediyeleri ve eylemleri belgeleyin. Daha sonra, her makalede, her vakada ve her projede aynı şeyi yapın.

Vaka Çalışması 2.1: Sosyal Medya'yı Polis Telsizi Gibi Kullanmak

Anthony De Rosa, mobil öncelikli haber kuruluşlarından Circa'nın baş editördür. Daha önce Reuters'da sosyal medya editörlüğü yapan De Rosa'nın Newmark Knight-Frank, Merrill Lynch, Bristol-Myers Squibb ve Reuters Media gibi firmalarda teknoloji uzmanı olarak 15 yılı aşkın deneyimi bulunmaktadır. 2011 yılında blog ve sosyal medya aracılığıyla canlı yayınlar yaparak Reuters En İyi Hikaye Anlatımı Yeniliği Ödülü'nü kazanmış olup yakın zamanda da el Mundo Habercilik Ödülü'nü kazanmıştır. Twitter hesabı ise @AntDeRosa².

Hakkında bilgi topladığımız konu değişebilir; ancak doğruluğunu teyit etme ilkelerimiz her zaman geçerlidir. Gördüğünüzü ve duyduğunuzu sorgulamak, aramak ve kaynağı teyit etmek, resmi ve birincil kaynaklar ile görüşmek doğru habercilik için hala en iyi yöntemdir.

Circa'da, dünyanın dört bir yanından gelen son dakika haberlerini takip ediyoruz – ancak yalnızca doğrulayabildiklerimizi yayınlıyoruz. Bu da, son dakika haberleri meydana geldiğinde doğruluğunu teyit etmek için sosyal medyayı izlememizi gerektiriyor.

Unutulmamalıdır ki sosyal medyada yer alan bilgiye de, diğer kaynaklarda bulunan bilgilere olduğu gibi aşırı şüpheyle yaklaşılmalıdır.

Genellikle bilgiye, polis telsizinden duyduğum herhangi birşey gibi yaklaşırım. Çok fazla alırım ve çok az yayınlıyorum. Bilgiyi, daha geleneksel yöntemlerle takip edebileceğim ipuçları gibi kullanırım. Duyduklarımı ve gördüklerimi (ya da tersini) teyit edebilecek birincil kaynaklara telefon eder, elektronik posta gönderir ve iletişime geçerim.

Örneğin 2013 yılında Los Angeles Havalimanı'nda gerçekleşen silahlı saldırı olayında, tanıkların söylediklerini inceledik ve Los Angeles Polis Departmanı, Federal Soruşturma Bürosu ve Los Angeles eyalet hakimi ile iletişime geçtik. Eğer gördüklerimiz ve duyduklarımızı teyit edemiyorsak, doğrulayana kadar yayınlamayız, elimizde bekletirdik.

Lider haber kuruluşlarının bile edindikleri bilgiyi servis ettikleri olaylarda, biz birincil kaynaklardan doğrulamadan yayınlamayız. Bu kuruluşlar genellikle isimlerini belirtmedikleri güvenlik görevlilerinden alıntı yaparlar ve Boston Maratonu bombalı saldırısı, Washington Navy Yard silahlı saldırısı, Newtown saldırısı ve diğer olaylarda görebildiğimiz üzere, anonim kaynaklardan alınan bilgi genellikle güvenilir değildir.

TweetDeck'i son gelişmeleri izlemek için kullanmak

Eğer sosyal medya bir polis telsizi ise, TweetDeck sizin telsiz cihazınızdır. Kendinize ait bir gösterge panosu oluşturarak güncelleme akışlarını takip edebilmeyenizin birkaç yolu vardır.

Belirli kullanıcılar için Twitter listelerini zamanı gelmeden oluştururum. Liste konularım, büyük şehirlerin güvenlik güçlerini, güvenilir yerel muhabirleri, büyük şehirlerin haber kuruluşlarını ve alanında uzmanlaşmış muhabirleri içerir. Bu listeleri TweetDeck'e sütunlar halinde ekleyerek, onlarla ilgili aramalar yapabilir, ya da haber akışı olarak bırakabilirim.

Planör Bronx'a indi

Ocak 2014'te bir planörün Bronx otobanında gerçekleştirdiği acil inişte son dakika haberlerini ortaya çıkartmak, gördüklerimi teyit etmek ve nirengi yapmak için TweetDeck aramalarını nasıl kullandığımı anlatayım.

Haber akışında, New York'un Bronx bölgesinde bulunan Major Deegan Otobanı'na bir uçağın iniş yaptığına dair birkaç tane tweet gördüm, ki bu normal bir durum değildir.

Planör Bronx Major Deegan Otobanı'na *indi*. E-81 küçük uçağın indiğini, yangın olmadığını, görüşüne göre bir acil iniş gerçekleştirdiğini aktardı.

Uçak New York'a yerel zaman ile saat 15:30 sularında inmişti. (Tweet, Pasifik Zaman Dilimi ile atılmıştı.) Bu, inişi duyuran ilk tweetlerden biriydi. Benim için bir çeşit polis telsizi görevi gören, New York bölgesinde olup bitenleri aktaran takip ettiğim birkaç tane hesap vardır. Haberi destekleyemedim yayınlamam ancak konu üzerinde daha da derine inmemi sağlayacak bu tür uyarılar işime yarar.

Bu öncü ihbarları gördükten sonra TweetDeck'in arama sonuçlarında sadece fotoğraf ya da video içeren tweetlerin gösterilmesine dair özelliğini kullanarak bir arama yaptım. Arama yaparken kullandığım anahtar kelimeler ise "planör" ve "Bronx" idi.

11

Q "small plane bron..."

Content Showing images and videos, matching 'small plane bronx'

Users Any

Engagement Any

Alerts None

Previews Off · S · M · L

< > Share Clear Remove

NYC **New York City Alert...** 1m
Bronx: Major Deegan Expy at East 233 St. 3 injured after small plane lands on the Major Deegan Expy.
pic.twitter.com/T1cmSQiSr8
Open

Mark Spourer retweeted

KGW NEWS **KGW News @KGWN...** 7m
Small plane makes emergency landing on Bronx expressway
bit.ly/1cQaEQX
pic.twitter.com/HH56fslz9N
Open

Yukarıdaki sonuçlar gösteriyordu ki bölgedeki güvenilir haber kaynakları inen uçak ile ilgili gelişmeleri bildirmeye başlamıştı ve ellerinde fotoğraflar da bulunuyordu. Ayrıca, bütün tweetleri konum filtresi (New York'un 8 km çevresi) ve "planör" ile "Bronx" anahtar kelimelerini kullanarak tekrar taradım ve ilave bilgi ve fotoğraflara da ulaştım:

11

Q "small plane bron..."

Content

Showing all Tweets

matching small plane bronx, near

excluding Enter words to exclude

written in any language

retweets included

Users Any

Engagement Any

Alerts None

Previews Off · S · M · L

Share Clear Remove

 Stuart DiMartini @s... 35s
Small plane makes emergency landing on Bronx expressway, no major injuries reported
nj.com/news/index.ssf...
Open

 soulupdates @soul... 53s
Small Plane Crash Lands On Bronx Expressway, No One Dies: If you are traveling northbound on the Major Deegan ...
bit.ly/1i5O73v
Open

Ryan Pollydore retweeted

 New York City Alert... 8m
Bronx: Major Deegan Expy at East 233 St. 3 injured after small plane lands on the Major Deegan Expy.
pic.twitter.com/T1cmSQiSr8

Open

Ayrıca New York bölgesinde güvendiğim kaynaklardan oluşan özel listemde de konum filtresini kullanarak bir arama daha gerçekleştirdim. Bu güvenilir kaynaklar (aşağıdadır) olayı doğrulamamda yardımcı oldular.

12 NY State/City Age...

Content
Showing all Tweets
matching plane
excluding Enter words to exclude
retweets included

Users Any
Alerts None
Previews Off · S · M · L

Edit list

Share Clear Remove

plane down on Deegan Expressway. #FDNY firefighters removing plane's fuel. pic.twitter.com/a4xcEALmj

Open

FDNY @FDNY 1h
Now: Plane on Deegan Expsrwy. Three non-life threatening injuries. No cars affected. #FDNY removing plane fuel. pic.twitter.com/V03PIQng1

Open

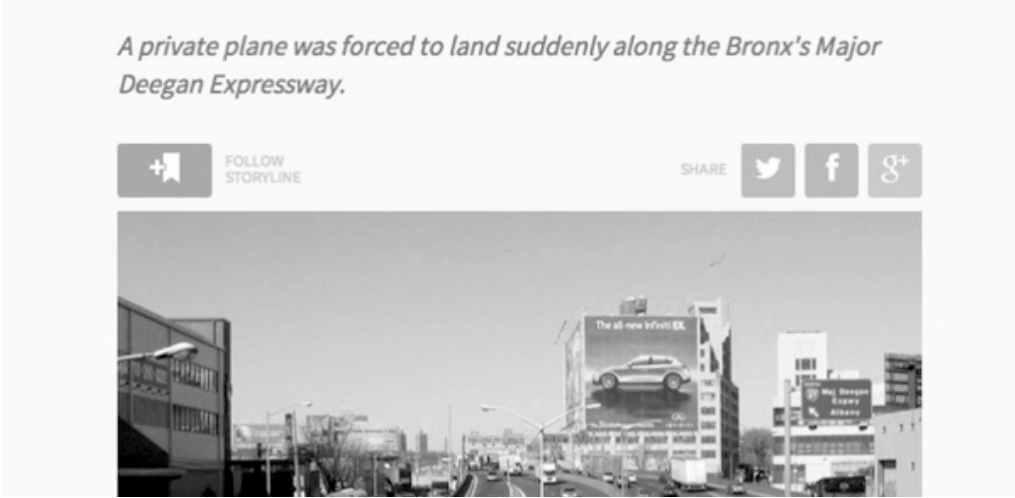
NYPD NEWS @NYPD... 1h
A Cessna plane made an emergency landing on Major Deegan Expwy at Exit 13 minor injuries ALL N/B lanes closed pic.twitter.com/cg1fsA1Jkt

Open

Bu noktada New York İtfaiye Departmanı'nın gördüklerimi teyit etmesi ve ellerinde olabilecek daha başka detayları öğrenebilmek için kamu basın bürosu ile iletişime geçtim. Uçakta üç kişi olduğunu öğrendim, iki yolcu ve bir pilot. Daha sonra ise uçağın modeli, kimin adına kayıtlı olduğu, ve pilot ile yolcuların kaldırdığı hastanenin ismi gibi bilgileri edindim. Sosyal medya bizleri olaya yönlendirmişti ancak; detayları eksi moda yöntemlerle takip etmek zorundaydık.

Yeterince güvenilir bilgiye ulaştığımızı düşündüğümüzde işe koyulduk ve hikayemizi kayda geçirdik. Circa'nın mobil uygulaması, okuyuculara bir haberi takip etme ve habere eklenen her gelişmeyi bildirim olarak alma imkanı sunmaktadır. Yayıncılıkta izlediğimiz yol, teyit edilmiş bilgiler ışığında bir haberi mümkün olan en kısa sürede yayınlamak ve ardından güncellemeler ile haberi devam ettirmektir. TweetDeck bizlere gelişen haberlerde diğerlerinden daha önce davranma, güvenilir insanları (güvenlik güçleri-birincil kaynaklar gibi) arama ve onlarla iletişime geçerek sosyal medyada yer alan iletilerin doğruluğunu teyit etme imkanı sunar. Bazı olaylarda ise, bilgiyi Twitter'a yazan kişi ile iletişim kurarak güvenilir kaynaklar olup olmadıklarını anlamaya çalışırız.

Mevcut tüm kanıtları birleştirmek

Sosyal medyada gördüğünüz bir bilgi, son söz değil meydana gelen olayları teyit etmeniz için ilk adım olmalıdır.

İşin sırrı mümkün olduğunca fazla gözlem yapmanızdır; bütün kanıtları birleştirebilmek için bir bilgiyi alın ve diğer içeriklerle karşılaştırın. Bulduğunuz içerikle ilgili kişilerle doğrudan iletişime geçip doğruluğunu desteklemeye çalışın.

Dediğim gibi, sosyal medyayı bir polis telsiziymiş gibi görün.

Bölüm 3:

Kullanıcı Üretimi İçeriği Doğrulamak

Claire Wardle Columbia University Tow Center'da araştırma-görevlisidir ve kullanıcı tarafından oluşturulmuş içerik ve televizyon haberleri üzerine büyük çaplı bir projede çalışmaktadır. Claire, 2009 yılında BBC için sosyal medya eğitim programını tasarladı ve dünya çapında gazetecilere sosyal medya haber araştırması ve doğrulaması üzerine eğitimler verdi. Son 2 yıldır Storyful¹ ile çalışmaktadır. Claire, doktora derecesini Annenberg School for Communication at the University of Pennsylvania'dan almıştır. Twitter'da @cward1e² mahlasını kullanmaktadır ve blog adresi clairewardle.com³ 'dur.

On yıldan da az bir süre içinde haber toplama iki önemli gelişme ile köklü bir dönüşüme uğradı.

Birincisi mobil teknolojiler. 2013 yazında önemli bir eşik aşıldı ve ilk defa toplam satılan mobil telefonların yarısından fazlasını (%55) akıllı telefonlar oluşturdu⁴.

Tanım gereği, akıllı telefonlar yüksek kaliteli kameraları ile video çekebilirler ve kullanıcılar ağa kolayca bağlanarak çektikleri resimleri yayabilirler. Sonuç olarak artık daha da fazla insan, etraflarında gördükleri olayları filme çekebilecek ve ilgilenebilecek insanlarla direkt olarak paylaşabilecekleri veya sosyal ağlar ile daha çok insana ulaşabilecekleri teknolojiyi ceplerinde taşıyorlar.

İkincisi gelişme sosyal ağlar. BBC'nin kullanıcı üretimi içerik merkezi 2005 yılının başlarından beri aktif. Bu birim insanların merkezi bir e-posta adresine gönderdiği içeriğe bağımlıydı. O günlerde Facebook'un kullanıcı sayısı 5 milyondan biraz fazlaydı, Youtube ve Twitter henüz kurulmamıştı. Bugün, 1 milyardan fazla kişi Facebook kullanıyor; günün her dakikası YouTube'a 100 saat uzunluğunda içerik yükleniyor⁵, 250,000 tweet atılıyor ve 2.4 milyon parça içerik Facebook'ta paylaşılıyor^a. Okur/izleyici davranışı büyük ölçüde değişti.

İnsanlar olayların filmini çekip istendiğinde bir haber kuruluşuna göndermektense; gördüklerini filme alıp Facebook, YouTube ya da Twitter'a yüklüyorlar. Araştırmalar gösteriyor ki çok az izleyici çektikleri görüntülerin haber değeri olabileceğinin, bir haber kuruluşuna ya da başka bir organizasyona^b gönderilecek kadar önemli olduğunun farkında. İçeriği ağa yüklemelerinin öncelikli sebebi aileleri ve arkadaşları ile deneyimlerini paylaşmak.

^a Bu istatistikler sürekli değişiyor, fakat popüler sosyal ağları en güncel aktivite yaklaşımı için: <http://blog.qmee.com/qmee-online-in-60-seconds/> «

^b http://www.bbc.co.uk/blogs/knowledgeexchange/cardi_one.pdf «

Haber olan her olayın yakınında, sayıları artan bir şekilde, “kazara gazeteciler” var; ellerinde akıllı telefonları ile doğru zamanda ve doğru yerdeler. Reuters’ın eski sosyal medya editörü ve Circa’nın şu anki yazı işleri sorumlusu Anthony De Rosa’nın yazdığı⁶ gibi: “Çekimi yapanların ilk düşünceleri çoğu zaman “bunu önde gelen televizyon haber ağları ile paylaşmalıyım” değil çünkü onlar geleneksel televizyon haber ağlarını umursamıyorlar ya da yüksek olasılıkla hiç duymamışlar. Ancak internette haberdarlar ve dünya ile çekimlerini orada paylaşmaya karar veriyorlar.”

Benzer bir şekilde, son dakika haberleri süresince, izleyici bilgi edinmek için sıklıkla sosyal ağlara yöneliyor. Bu da demektir ki ilk müdahale ekipleri ve acil yardım örgütleri de sosyal ağları kullanıyor. Ne yazık ki, bilerek ya da bilmeyerek, bu tarz olaylar yanlış bilgilerin dolaşıma sokulmasına olanak tanıyor. Bu nedenle gazeteciler ve insani yardım kuruluşlarında çalışanlar içeriğin yanlış olduğu ön algısıyla işe başlamalıdır. Acil durumlar süresince, bilgi insanların yaşamalarını ciddi bir şekilde etkileyebilecekken doğrulama, haber derleme ve bilginin yayılması sürecinin kritik öneme sahip bir adımdır.

Doğrulamanın Önemi

Herhangi birinin, içerik yükleyebilmesi ve içeriği belirli bir olay ile bağlantılandırarak etiketleyebilme, tanımlayabilme becerisi bir çok gazeteciye ve özellikle de editörlere aldatılma ve yanlış içerik ile devam etme korkusu vermektedir.

Hepinizden, eşimin gönderdiği tayfun fotoğrafıyla ilgili olarak, yeterince düşünmeden yargıda bulunduğum için özür dilerim. Amacım sizleri işletmek değildi, sadece bir hataydı. Dersimi aldım.

Bazı insanlar haber kurumlarını ve kamuoyunu aldatmak için sahte web siteleri oluşturur, Twitter hesapları açar, görselleri montajlar ya da videolara müdahale eder. Çoğunlukla yapılan hatalar kasıt içermez. Amacı yardımcı olmak olan insanlar genellikle eski haberlerden, yanlış etiketlenmiş içeriği bulup paylaşırlar. Yukarıda da bunun bir örneğini görebilirsiniz, kendisine eşi tarafından gönderilen bir fotoğrafı tweetleyen⁷ Roy Grubb özür diliyor. Eşi Roy’a gönderdiği fotoğrafın Usagi Tayfun’unun Hong Kong’a doğru ilerlediğini gösterdiğini söylüyor ancak aslında Roy’un da paylaştığı görsel daha önceki bir olaya ait.

Youtube'dan videoları bilgisayarlarına indirip tekrar kendi hesaplarından aynı videoların kendilerine ait olduğunu iddia ederek paylaşan kullanıcılar da başka sıkıntılara yol açar. Bu aldatma değildir (scrape-kazıma denir buna) ancak bu tarz videoların varlığı bizlerin ilk yükleyiciyi bulmamız için daha çok çalışmamızı gerektirir.Özgün kaynağın bulunmasının zorluğunu gösteren bir örnek: Birleşik Devletler Senatosu İstihbarat Komitesi, Doğu Guta Suriye'de 2013 yılında gerçekleşen kimyasal silah saldırısıyla ilgili olarak delil aramak için kullandıkları 13 videodan oluşan ve kaynağı Youtube olan bir çalma listesi (playlist) yayınladı. Bu videoların bir kısmı, diğer Youtube kanallarında yayınlanan videoları toplaması ile tanınan Suriyeli bir toplayıcının Youtube kanalından alınmıştı. Playlist'te yer alan videolar orijinal videolar değil kazıma videolardı. Stroyful'dan Felim McMahon farklı doğrulama yöntemleri kullanarak videoların orijinal versiyonlarını bulmayı başardı. McMahon süreci burada⁹ anlatıyor. Bu örnekte gösteriyor ki bu konular artık sadece gazetecileri ilgilendiren konular değil.

Doğrulama kontrolleri

Doğrulama, ücretsiz online araçlar ve geleneksel gazetecilik teknikleri ile yapılabilen, kilit bir beceridir. Hiçbir teknoloji 100% kesinlik oranıyla kullanıcı üretimi içeriği otomatik olarak doğrulayamaz. Bununla birlikte insan gözü ya da geleneksel araştırmalar da yeterli değildir. İki yöntemin kombinasyonu bize doğru cevabı verebilir.

Bir gazeteci ya da insani yardım çalışanı sosyal medya aracılığıyla bir bilgi ya da içeriğe ulaştığında ya da ona gönderildiğinde kontrol edilmesi ya da doğrulanması gereken 4 farklı unsur vardır.

1. Köken: Bu içeriğin orijinal bir parçası mıdır?
2. Kaynak: İçeriği kim yükledi?
3. Tarih: İçerik ne zaman üretildi?
4. Yer: İçerik nerede üretildi?

Köken: İçeriğin gerçekliğini doğrulamak

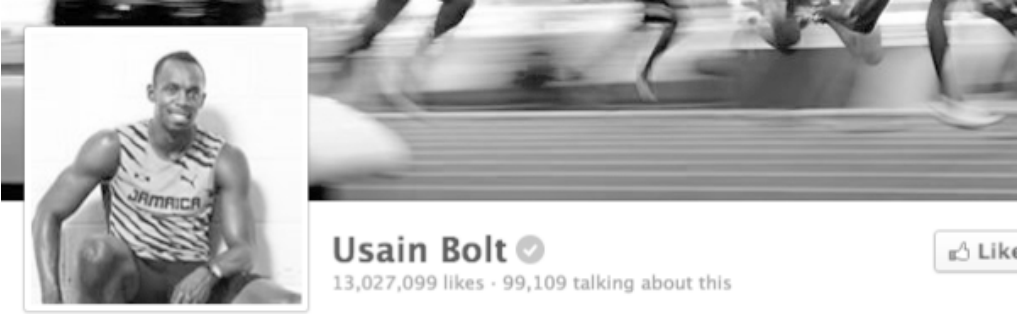
İçeriğe bir sosyal medya profili aracılığıyla ulaşırsanız, profilin gerçekliğinden emin olmak için bir dizi denetleme işlemi yapmalısınız.

Söz konusu olan bir tweet ise biliniz ki, lemmetweetthatforyou.com¹⁰ sahte bir tweet hazırlamayı şaşırtıcı derecede kolaylaştırmaktadır. Hazırlanan tweet bu websayfası aracılığıyla bir resim formatında paylaşılabilir.

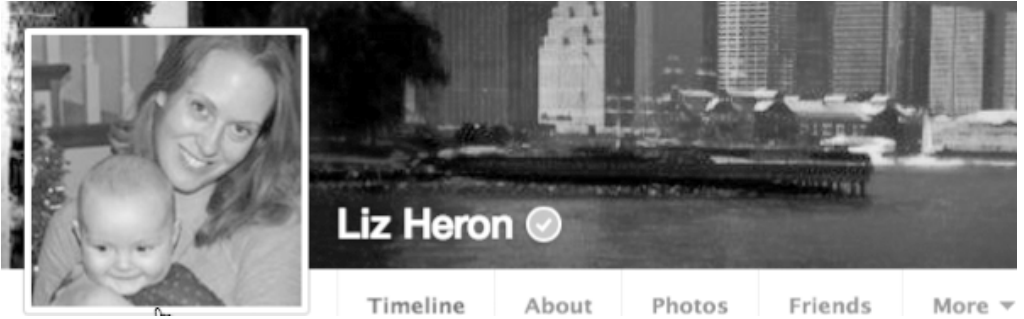
Twitter'da sahte bilgilerin bir diğer yayılma şekli de sahte bilgileri retweet gibi sunmaktır. Örneğin, "Gerçekten mi? RT @JoeBiden Politikayı bıraktığımı ilan ediyorum". Bu tarz tweetler orijinal bir tweet'i tekrar tweetlemiştir gibi görünecektir.

Sahteciler sıklıkla sahte hesapların kapak resmine Twitter'in mavi hesap doğrulama işaretini de eklemektedirler ki hesap daha gerçekçi görünsün. Bir hesabın gerçekten twitter tarafından tanınmış-gerçek bir hesap olduğunu kontrol etmek için fare imleciniz ile hesabın hemen yanında ki mavi "tik" işaretinin üzerine gelin, eğer ki küçük bir kutucukta "verified account-tanınmış hesap" yazısı belirirse hesap twitter tarafından tanınmış demektir.

Facebook da, aynı mavi "tik" işaretini kullanarak, ünlüler, gazeteciler ve hükümet görevlileri için benzeri bir doğrulama programı başlattı. Mavi "tik" ler facebook sayfalarında olduğu gibi kişisel profillerinde de görülüyor. Twitter'da olduğu gibi Facebook doğrulama programını yönetiyor ve doğrulama taleplerinin kabul edilip edilmeyeceğine karar veriyor. Usain Boltun-ki gibi Facebook sayfalarında, mavi "tik" kapak fotoğrafının altında, hesap sahibinin adının yanında yer alıyor.

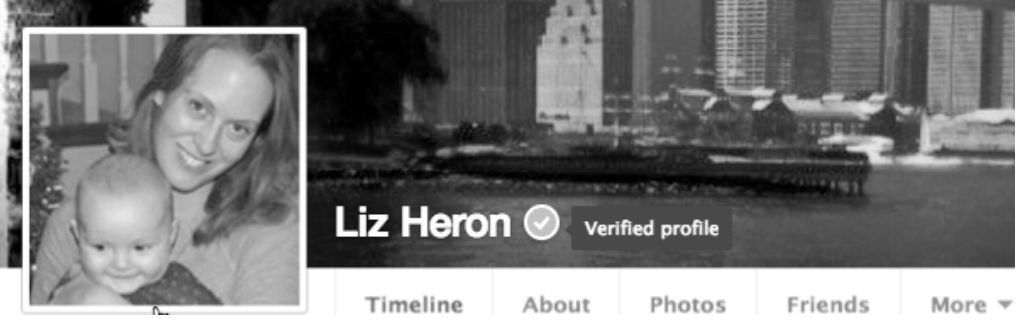

Kişisel sayfalarda mavi "tik" kapak fotoğrafının üzerinde yer almaktadır. The Wall Street Journal editörlerinden Liz Heron'un profilinde olduğu gibi,

Twitter'da olduğu gibi, photoshoplanmış mavi "tik"li kapak fotoğraflarına insanlar aşık. Facebook'da da aynı Twitter'da olduğu gibi fare imleci ile mavi "tik" in üzerine gelirsiniz "doğrulanmış profil" yazısı küçük bir kutuda belirecektir.

Ancak unutmayın ki aynı Twitter'da olduğu gibi doğrulama süreci şeffaf bir süreç değil. Çok ünlü olmayan insanların doğrulanmamış profillerinin sahte olup olmadığı pek net olmayabilir. Belki de profillerinin doğrulanması için "yeterince ünlü" değillerdir!

Ancak resmi doğrulama programlarının varlığında bile, profildeki detayları özenli bir şekilde kontrol etmek dışında, bir hesabın gerçek olup olmadığını anlamının hızlı bir yolu yoktur. Profilin gerçekliğini kontrol etmek için gözden geçirilmesi gerekenler, profile link vermiş web sayfaları, lokasyon bilgileri, önceden yayınlanmış fotoğraflar ve videolar, önceki durum güncellemeleri ya da tweetlerdir. Profil sahibinin arkadaşları ve onları izleyenler kimler? Kimleri takip ediyorlar? Diğer kullanıcıların listelerinde de bu profil yer alıyor mu?

Fotoğraf ya da video gibi içerikler söz konusu ise, sorulacak ilk soru elinizdeki görüntünün orjinal olup olmadığıdır. TinEye veya Google Images gibi tersine arama araçları kullanarak elinizdeki görüntünün daha önce yayınlanıp yayınlanmadığını kontrol edebilirsiniz. (Bu araçların kullanımı ile ilgili olarak daha detaylı bilgi için 4. Bölüme bakabilirsiniz.)

Kasıtlı olarak üretilmiş aldatıcı içeriğe nadir rastlanmaktadır. Son yıllarda görece zararsız aldatıcı videolar halkla ilişkiler şirketleri¹¹, ya da dönem sonu ödevlerini yapan öğrenciler¹² tarafından reklam amacıyla üretilmektedir. Özellikle Mısır ve Suriye’de, amacı sosyal medya aracılığıyla paylaşılan videolar ile “düşmanın” itibarını zedelemek olan gerçek olmayan içerik kasıtlı olarak üretilmektedir.

Bu taktikler, gerçek olmayan ancak gerçeği ile birebir aynı web siteleri geliştirip bombalı saldırıların üstlenilmesi¹³ ya da tüyler ürperten bir olayı sahneye koymak ve karşı tarafı suçlamayı içerir. Bu günlerde manipülasyon eskisine göre daha kolayca yapılabilir; Nancy Pelosi gibi, bazıları geç de olsa, sadece kadın kongre üyesi kadınlardan oluşan bir fotoğraf yaratmaya çalışabilirsiniz¹⁴ ya da Suriyeli aktivist bir grup gibi canlı canlı gömülen birinin¹⁵ videolarını paylaşabilirsiniz. Gazeteciler ve insani yardım çalışanları kullanıcı tarafından oluşturulmuş içerik söz konusu olduğunda içeriğin doğru olmadığı varsayımı ile işe başlamalıdır (Video doğrulama ile ilgili olarak daha detaylı bilgi için 5. Bölüme bakabilirsiniz)

2. Kaynağın doğrulanması

Kullanıcı tarafından oluşturulan içeriği doğrulamanın nihai amacı orjinal yükleyicileri belirlemek ve onlarla iletişime geçmektir.

Kaynak ile iletişime geçildikten sonra sorulması gereken sorular arasında görüntü kayıt edi-

lirken kayıt edenin nerede durduğu, tam olarak ne görebildikleri, kayıt için ne tür bir kamera kullandıkları yer alır. (Bu sorulara verilen cevaplar bir önceki bölümde ana hatları ile açıklanan Steve Buttry'nin "Nereden biliyorlar?" testi için önemli verileri oluşturur).

Eğer size bilerek ya da ya bilmeyerek doğru olmayan bilgiler veriyorlarsa, muhatabınıza direkt sorular sorarak gerçeği ortaya çıkartabilirsiniz. Sorulan direkt sorular kişinin itirafı ile de sonuçlanabilir. Ek olarak, fotoğraflardaki EXIF bilgileri ile verilen bilgileri karşılıklı olarak kontrol edebilir ya da Google Street View ile videoyu karşılaştırabilirsiniz.

Ancak öncelikli olarak, videonun kaydını yapan kişiyi bulmanız gerekmektedir. Videoyu yükleyenin geçmişini araştırmak eski moda polis araştırmalarına benzeyebilir ve gazeteciden ya da araştırmadan çok iz süren bir avcı gibi hissedebilirsiniz.

Bazı insanlar sosyal profillerinde bir çok bilginin yanında gerçek isimlerini de paylaşırlar ve özellikle çok da sık rastlanmayan gerçek isimli profiller önemli bilgi kaynaklarıdır. Yaşamlarının büyük kısmını farklı sosyal ağlarda geçiren insanlar, farkında olmadan farklı sosyal ağlarda bir çok bilgi paylaşırlar ve farklı ağlardan sağlanan ipuçlarının bir araya getirilmesi ile kişiler hakkında önemli bilgilerden oluşan dosyalar oluşturulabilir. Kısıtlı kişisel bilgi ile oluşturulmuş bir Youtube hesabında paylaşılmış bir URL ile gazeteciler, profil sahibinin e-postasına, adresine ve kişisel telefon numarasına bu web sayfası aracılığıyla ulaşabilirler: who.is^c

3. Olay Tarihinin Doğrulanması

Bir video görüntüsünün tarihinin doğrulanması, doğrulanma sürecinin en zor aşamalarından biri olabilir. Bazı aktivistler bu zorluğun farkında olarak videonun çekildiği gün basılmış bir gazeteyi tarihi açıkça görülecek şekilde kayıt sırasında videoda gösterirler ve videoyu paylaşırlar. Bu elbette yeterli kanıt sayılamaz ancak videoyu yükleyen kişi, organizasyonlar tarafından biliniyorsa ve ona güveniliyorsa o güne ait bir gazetenin videoda görünmesi yardımcı ek bir bilgidir.

Youtube pasifik standart saati kullanmaktadır. Bu durum bazen videonun yüklenme zamanının olayın gerçekleşme zamanından önce görünmesine neden olabilir.

Tarihin doğrulanması için hava durumu raporları yardımcı olabilir. Wolfram Alpha¹⁶ bir bilgisayarlı bilgi motorudur (computational knowledge engine) diğer bir çok şeyin yanında, belirli bir tarihteki hava durumunu kontrol etmenize olanak tanır (Wolframalpha arama sekmesine "What was the weather in Caracas on September 24, 2013" yazmanız yeterli). Bu web sayfasından edinilen bilgiler ile; o günden ve yerden tweetler, o güne ait yerel hava durumu raporları, aynı yerden aynı gün yüklenen diğer içerik ile karşılıklı kontrol edilebilir.

^c Bir gazeteci her zaman her iki aracı da kontrol etmelidir. Bazen sonuçlar sadece birinde görünebilir

4. Olay Yerinin Doğrulaması

İçeriğin sadece küçük bir yüzdesi otomatik olarak coğrafi konumu belirleyebiliyor. Ancak haritalama platformları Google Maps, Google Earth, Wikimapia aracılığıyla içeriğin ilk kontrolleri yapılabilir. Bu araçlarla ile nelerin lokasyonlarının belirlenebileceği hayret vericidir.^d Konum belirleme her zaman daha zordur ancak özellikle bombalamalardan sonra Suriye'den, Sandy Kasırgası'ndan sonra Long Island'dan gelen görüntülerin konumunu belirlemek daha da güç olabilir.

Konum belirlemenin zorluğundan haberdar olan aktivistler çekimlerinin başında ya da sonunda kamera ile yukarı doğru pan yaparak çevredeki, harita üzerinde tespit edilebilecek, uzunca bir kule, minare ya da katedral ya da işaret levhasını görüntüye alırlar. Bu biraz habercilerin aktivistlerden^e talebi olduğu kadar biraz da aktivistlerin kullanıcı tarafından yüklenen içerikler için iyi örneklerle ilgili tavsiyelerini paylaşmasından da kaynaklanmaktadır¹⁷.

Süreç olarak doğrulama

Ne yazık ki genelde insanlar doğrulamayı basit bir evet/hayır eylemi olarak görürler, bir şey doğrulandı ya da doğrulanmadı.

Yukarıda ve takip eden bölümlerde de tarif edildiği gibi pratikte doğrulama bir süreçtir. Bütün bu kontrollerin net cevaplar verdiği oldukça enderdir. İşte bu yüzden tanıklıktan gelen bir içeriğin kullanılıp kullanılmayacağı editöryel bir karardır.

Son döneme ait iki akademik çalışmada BBC ve Al Jazeera Arapça haber kanallarının çıktılarının içerik analizleri yapıldı. Editöryel çalışanlar tarafından kesinlikle gerekli görülen bu kontroller gerçekleştirilmiş olsa da kontrollerin sonuçları izleyicilerle çok ender paylaşılmaktadır.

Juliette Harkin'in 2012 yılında yaptığı çalışmasında vardığı sonuç şöyledir "Ne BBC ne Al Jazeera Arapça incelenen programlarının ya da video paketlerinin hiç birinde kaynaklarının doğrulandığını ya da kaynaklarının güvenilir olduğunu açık bir şekilde ifade etmemişlerdir. Ortak canlı yayın açıklaması olan 'bu kayıt doğrulanmamıştır' açıklaması incelenen içeriklerin hiç birinde yer almamıştır"^f.

Son dönemlerde izleyiciyle, kullanıcı tarafından oluşturulmuş içeriğin gazeteciler tarafından doğrulanmasına yönelik kontrollerin şeffaflaştırılmasının artırılmasına yönelik adımlar atılmıştır. AP ve BBC, her ikisi de, doğrulama süreçlerinin daha da net olması için çalışmalar yapmaktadırlar. 2013 Ağustos ayında BBC¹⁹ "Arap Baharı süresince kullanılan, kullanıcı tara-

^d Suriye'de ki bir tank patlaması ile ilgili olarak şu blog adresine göz atabilirsiniz
<http://blog.storyful.com/2013/03/13/the-changing-nature-of-conflict-and-technology/> «

^e Harkin'in çalışmasına bakınız «

^f Harkin'in çalışması için s31'e bakınız «

findan yüklenmiş içeriğin kullanımıyla ilgili kapsamlı bir araştırma²⁰ yapıldığından beri “BBC bağımsız kaynaklarca doğrulanmanın mümkün olmadığı kullanıcı tarafından yüklenmiş içerik-görüntülerle ilgili yeni bir yazım tarzı benimsemiştir” ve izleyicisinin BBC’nin neyi ne kadar bildiğine bu tarzla imkan tanıyacaktır.

Öyle görünüyor ki, izleyicinin kaynağı sosyal medya olan kullanıcı tarafından yüklenmiş içerikle ilgili neyin bilindiğinin neyin bilinmediğinin söylenmesini beklemesiyle, gelecek yıllarda doğrulamayla ilgili yeni bir dil gelişecek. Habercilerin ve diğerlerinin erişebildiği içeriğe izleyicilerin de ulaşabilmesi söz konusu olduğunca bu seviyede bir şeffaflık ve hesap verilebilirlik gereklidir.

Vaka Çalışması 3.1

Ukrayna Parlamento Seçimleri Sürecinde İzleme ve Doğrulama

Anahi Ayala Lacucci, Internews Center for Innovation & Learning¹ ve Internews İnsani Medya Projesinin kıdemli danışmanıdır. Dört yıldan fazla bir zamandır teknolojinin ve gelişmenin insani kriz, medya gelişimi, çatışmaların engellenmesi ve insan hakları alanlarına uygulanmasında Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler, NDI ve Freedom House gibi örgütlerle çalışıyor. Anahi, Twitter'da @anahi_ayala² ve anahiyala.com³ adresinde blog yazılarını paylaşıyor.

2012 Ukrayna Parlamento seçimleri süresince, küresel bir sivil toplum örgütü (STÖ) olan Internews⁴ tarafından desteklenen, yerel bir STÖ olan Internews Ukraine⁵ Elect.UA isimli bir seçim izleme projesi yürüttü. Bu proje, seçim sürecini ve seçim sonuçlarını etkileyecek ihlalleri izlemek için kitle kaynak, mobil telefonlar, sosyal medya, profesyonel seçim izleme, medya izleme gibi araçların bir karışımını kullandı.

Proje oldukça kompleks bir yapı üzerine kuruluydu; seçim kampanyaları süresince ve seçim günü ülkenin farklı yerlerinden 36 gazeteci haber geçti. Aynı zamanda 3 farklı seçim izleme örgütü çalışanı; SMS, online formlar ve e-postalar ile aynı platforma raporlarını iletiler. Elect.UA aynı zamanda Ukraynalıları da seçim deneyimlerini sosyal medya (Facebook, Twitter), mobil teknolojiler (SMS ve çağrı merkezi aracılığıyla), akıllı telefon uygulamaları ve online bir form ve e-posta aracılığı ile paylaşmaya davet etti. Ukraynalılardan gelen mesajlar Kiev'deki 16 kişilik yönetici ekibi tarafından işlenirken, Internews'den eğitim almış gazetecilerden ve seçim gözlemcilerinden gelen bütün bilgiler doğrulandıkça etiketlendi.

Kiev'deki yönetici ekibi, Ukraynalılardan gelen mesajlar için mesajların kaynağına bağlı olarak bir doğrulama protokolü geliştirdi: mobil teknoloji, sosyal medya, online form ya da e-posta.

Her kaynak için, bilgiyi göndereni (mümkün olduğunca), içeriği ve kapsamı doğrulamayı deneyecekti. Her bir bölüm için ekip, bilgilerin %100 doğrulanıp doğrulanamayacağını ya da bir kısmının doğrulanabileceğini saptamaya çalışmalıydı.

Sosyal medyadan gelen bilgilerin doğrulanması için yöneticiler tarafından kullanılan karar alma ağacı modeli aşağıda görülebilir.

Diyagramın tam versiyonu için 120. sayfaya bakılabilir.

İlk adım bilgi ve kaynağı olan kişi hakkındaki mümkün olan dijital izlerin belirlenmesi için bir online araştırma yapmaktır. (Örneğin, diğer sosyal medya hesaplarını, makalelerdeki referansları, üniversiteler hakkındaki bilgileri, ilişkileri vb. inceledik). Araştırmanın amacı, bilgiyi veren kişinin güvenilir biri olup olmadığını anlamak ve verdikleri bilgiye benzer haberlerin online izlerini sürmekti.

İkinci adım toplanan bilgilerle kişinin ve sağladıkları içeriğin birer profilini oluşturmaktır. 5N' 1K'nın (ne? ne zaman? nerede? nasıl? neden? kim?), her bir harfi için yöneticiler ne gibi bilgiler sağlayabileceklerini ve ne sağlayamayacaklarını belirlemek zorundaydılar.

Multimedya içerik için de kaynak doğrulama prokolü aynıydı ancak içerik için başka bir yolumuz vardı. Fotoğraflar ve videolar belirlenebilen nesnelere-simgelere bakılarak, videoların sesleri analiz edilerek (dil, dialekt, gündelik konuşma dili, arka plan sesleri v.b.), giysiler, ışıklandırma (yapay ya da doğal) içeriğin diğer bileşenleri analiz edilerek doğrulandı.

Bilgiler yeterli derecede kesinlik oranı ile doğrulanmadığında rapor, seçim izleyicilerine ya da alandaki raportörlere bizzat ve zamanında doğrulama için geri gönderildi.

Örneğin, 28 Eylül 2012'de Elect.UA'ya web sayfası aracılığıyla anonim bir mesaj ulaştırıldı. Anonim mesaj, parlamenter aday Leonid Datsenko'nun tanımadığı bir kişi tarafından bir tartışmaya davet edildiği ve adaylığını geri çekmesi için bu kişi tarafından tehdit edildiğini belirtiyordu.

Ertesi gün, platformun yöneticileri güvenilir bir medya kaynağında böyle bir görüşmenin olduğuna dair bir makaleye⁶ ulaştı. Bu dönemde raporu doğrulama için askıda tuttuk. Sonrasında 1 Ekim günü yerel bir gazeteci konuyla ilgili bir basın konferansını haberleşti⁷. Elect.UA'nın yerel gazetecileri yerel güvenlik kuvvetleri ile de görüşmeler yaptılar, yerel güvenlik kuvvetleri de bu olayın doğruluğunu onayladı.

Sürecin tamamında Elect.UA bu protokolleri kullanarak inanılmaz sayıda bilgiyi doğrulamayı başardı. Yöneticiler bu protokolleri kullandıkça sürece daha da hakim oldular ve daha hızlı bir şekilde çalışabildiler.

Bu durum gösteriyor ki, kullanıcı tarafından oluşturulmuş içeriğin doğrulanması süreci sistematikleştirilebilir ve öğrenilebilir bir süreçtir ve bu süreç güvenilir ve etkili sonuçlar doğurabilir.

Karar ağacı modeli:

Bölüm 4: Görselleri Doğrulamak

Trushar Barot BBC News'in¹ Sosyal Medya ve Kullanıcı Üretimi İçerik ağında yardımcı editör olarak çalışıyor. İngiliz basınında gazeteler, TV, radyo, çevrimiçi, sosyal ve dijital ortamlarda yaklaşık 15 yıllık deneyimi var. Son 4 yılda, BBC'nin sosyal medya stratejilerinin ve Londra'daki genel merkezde "sosyal haber merkezi"nin geliştirilmesine ve yürütülmesine öncülük ediyor. Tweetlerini @trushar² adresinde yazıyor.

Tek bir görsel tüm hikayeyi anlatabilir.2005 Temmuz'unun başında, BBC'nin Kullanıcı Üretimi İçerik Merkezi'nde (BBC UGC Hub) olan da kesinlikle buydu. BBC'ye izleyici kitlesi tarafından gönderilen içeriğin düzenlenmesine ve en iyi olanın televizyonda, radyoda ve çevrimçi ortamlarda gösterilmesine yardım etmek için ilk pilot ekibin kurulmasının üzerinden yaklaşık bir hafta geçmişti. Ve Londra'da 7 Temmuz bombalamaları gerçekleşti.

O sabah, BBC ve diğer haber kuruluşları Londra Metrosu'nda bir güç dalgalanması bildirirken, Kullanıcı Üretimi İçerik ekibi BBC'ye doğrudan izleyicileri tarafından gönderilen içerik aracılığıyla çok farklı bir hikayeyi görmeye başladı.

Fotoğraf: Alexander Chadwick

Bu ekibin aldığı ilk görüntülerden birisiydi. Yayınlanmadan önce, görüntü detaylıca incelendi ve hikayenin detaylarını doğrulamak için görüntünün kaynağıyla iletişime geçildi. Bu fotoğraf-

raf, istemeden de olsa, daha sonra sektörde standart uygulama haline dönüşen Kullanıcı Üretimi İçeriğinin doğrulanma sürecinin ilk örneklerinden birisi oldu.

Bu görüntü ve benzerleri, saldırıdan hemen sonraki anlarda Londra'daki terör ve kargaşayı gösteriyordu. Sonuç olarak, hikayenin haberleştirilmesini hızlıca değiştirdi. Bu, Kullanıcı Üretimi İçeriğinin BBC'ye büyük bir hikayeyi daha kesin, iyi ve hızlı aktarmasındaki hassas yardımını kanıtladığı ilk örnek oldu.

Bugün, kullanıcı üretimi içerik ekibi BBC haber bürosunun kalbine yerleşmiş durumda. Büronun 20 çalışanı, doğrudan BBC'nin izleyici kitlesi ya da geniş anlamıyla internet kaynaklı içerik üretmek için TV, radyo, çevrimiçi ve sosyal medya platformlarının üstünde çalışıyor.

Doğrulama, kullanıcı üretimi içerik ekibinin ürettiklerinin başarısında hassas bir öneme sahip. Teknoloji, sosyal ağların kullanımında ve mobil telefonların gücünde hızlı ve büyük bir yükseliş getirerek, 2005'ten beri önemli ölçüde yol aldı. Bu değişimler bizim haber toplama sürecimize büyük katkılar sağlıyor, özellikle sıcak gelişmelerde; büyük zorluklarla beraber.

İster BBC gibi güvenilen bir haber kuruluşu, ister iyiliksever bir profesyonel olalım, ani gelişmelerin hikayelerinde önemli görüntüleri hızlıca toplama ve yaygınlaştırma ihtiyacı bu görüntülerin özgün ve güvenilir olduğundan emin olma ihtiyacıyla dengelenmeli. Gerekli izinler alındığından ve telif haklarının korunduğundan da ayrıca emin olmalıyız.

2005'teki o günden beri, kullanıcı üretimi içerik ekibi bu sürece yardımcı olacak birkaç yaklaşım geliştirdi. Teknoloji-kullandığımız araçlar gibi- gelişmeye devam etse de, görüntü doğrulamanın temel ilkeleri aynı kalır.

1. Görüntünün sahibiyle/kaynağıyla iletişime geç.
2. Görüntünün kaydedildiği yeri, tarihi ve yaklaşık zamanı onayla.
3. Görüntünün etiketlendiği/iddia edilen şeyi gösterdiğini onayla.
4. Görüntüyü kullanmak için sahibinden/kaynağından izin al.Şimdi bu noktalara daha detaylı bakalım.

1. Görüntünün Sahibiyle/Kaynağıyla İletişime Geç

Bunu yapmanın açık -ve genellikle en etkili- yolu görüntüyü yükleyenle iletişime geçmek ve doğrudan görüntüyü yakalayanın gerçekten kendisi olup olmadığını sormaktır.

Görüntüyü yükleyen/paylaşan kişiyle sosyal ağ hesabı yada e-mail adresi üstünden iletişime geçmek ilk adımdır, ama yükleyen kişinin kimliğini mümkün olduğunca belirlemeye çalışmak da önemlidir. Bu detaylar o kişinin özgün kaynak olup olmadığını belirlemenize yarayabilir.

Önceki bölümde bahsedildiği gibi, birçok durumda, insanlar başka yerde gördükleri görüntüleri yeniden paylaşarak yardımcı olmaya çalışıyorlar. Bu, haber kuruluşlarının başına sıklıkla gelir – görüntüler toplumun iyi niyetli mensupları tarafından bir hikayeyi bildirmek için gönderiliyor. Gönderen kişiye sadece görüntünün kendisine ait olup olmadığını sormak bile doğrulama sürecinde çokça vakit kazandırır.

Bir görüntünün kaynağının izini sürmek, görüntüyü yükleyen kişiyle başlar, genellikle başka bir kişiyle -görüntüyü gerçekten yakalayan kişiyle- sonuçlanır. Daha önceki bir bölümde bahsedildiği gibi, Google Tersine Görsel Arama³ ya da TinEye⁴ gibi hizmetleri kullanmak önemli bir adım. Görüntüyü yada görüntünün URL'sini herhangi birinde arat ve herhangi eşleşme var mı diye interneti tarasınlar. Aynı görüntüye dair farklı bağlantılar çıkarsa, daha ileri araştırma için "farklı boyutları görüntüle"ye basabilirsiniz.

Genellikle, en yüksek çözünürlüklü/boyutlu görüntü sizi özgün kaynağa ulaştırmalıdır. (Google Görseller'de, çıkan her görselin çözünürlüğü hemen altında yer almaktadır.) Böylece elinizdeki görüntüyle karşılaştırıp kaynağın özgün olup olmadığını anlayabilirsiniz.

Sıcak gelişmelerde çoğu zaman, hikayeyi görselleştirmesini özellikle istediğiniz insanların görüntüleri bulunmayacaktır (özellikle toplumun sıradan insanlarını içeriyorsa). Bunun yerine, elinizdeki görüntünün başkalarına değil gerçekten onlara ait olduğunu kesinleştirmek isteyebilirsiniz.

İsimleri, kullanıcı isimlerini, email adreslerini ve telefon numaralarını insanların çevrimiçi profillerine göre eşleştirmenize izin verdiği için Pipl.com'u burada özellikle faydalı buluyorum. Uluslararası aramalar için, WebMii yardımcı olacak bir ek kaynak olabilir. LinkedIn de kişileri doğrulamanın önemli bir yoluna dönüştü ve genelde kişilerin izlerini sürebilmek için ek bilgiler sağlıyor(halen ya da daha önceden ilişkili olduğu şirketler/kuruluşlar üzerinden).

2. Görüntünün Kaydedildiği Yeri, Tarihi ve Yaklaşık Zamanı Onayla

Yer, zaman ve diğer önemli detayların bilgilerini toplamak konusunda kullanabileceğiniz bazı yararlı habercilik yöntemleri ve teknik yollar var. Bilgi toplamanın en temel yolu görüntünün yaratıcısı/yükleyicisi ile konuşmanızdır. Şu beş soru popülerliğini koruyor:

- Onlar kim?
- Neredeler?
- Ne zaman oraya gittiler?
- Ne görebiliyorlar (ve fotoğrafları ne gösteriyor)?
- Neden oradalar?

Burada dikkat edilmesi gereken nokta şu: Görüntü tehlikeli bir konumdan geliyorsa, konuştuğunuz kişinin güvende olduğundan emin olun. Ayrıca, haber kaynağınızın görsellerini yayınlamanın kişiyi hedef haline getirip getirmeyeceği gibi konuların farkında olun.

BBC'deki tecrübemizden hareketle gerçekten orada olan insanların görsel yanıtlar vereceklerini söyleyebilirim, genellikle detayları şimdiki zamanda anlatırlar. ("X Caddesinin ortasındaım; Y'yi görüp duyabiliyorum.") Yanıtlar belirsizleştikçe, kaynağın ne anlattığına siz daha fazla dikkat etmelisiniz.

Bir diğer kullanışlı teknik ise, kişiden size aynı zamanda çekilmiş daha fazla görüntü göndermesini istemektir. Haber niteliği taşıyan bir olayın sadece tek bir fotoğrafının çekildiği nadir rastlanan bir durumdur. Birden fazla görüntü sözü geçen olayın nasıl geliştiği konusunda daha fazla şey öğrenmenize yardımcı olur.

Görüntünün nasıl çekildiğinin hikayesini de alınca, bilgileri daha fazla desteklemek için çalışın. Fotoğrafın içeriğini incelemek ve kaynak tarafından size söylenenle bunu karşılaştırmak için iki temel yöntem kullanılabilir.

Birincisi, görüntünün üstverisi (metadata) var mı kontrol edin. Üstveri, dijital görüntüler söz konusu olunca EXIF bilgileri olarak da anılıyor, görüntünün içine gömülmüş bilgilerdir. Görüntü özgünse, kameranın marka ve modeli, görüntünün tarih bilgileri (burada dikkatli olun, elinizde tek bir görüntü varsa, görüntünün tarih ve saati hala üreticinin fabrika ayarlarında ya da farklı bir zaman diliminde olabilir), özgün görüntünün boyutları ve diğer bilgileri konusunda bilgi yakalama şansınız yüksektir. EXIF raporu görüntülemek için Photoshop (dosya bilgilerine bakın) gibi bir yazılım kullanabilir ya da Fotoforensics.com⁵ yada Findexif.com⁶ gibi ücretsiz çevrimiçi araçlara bakabilirsiniz. Görüntüyü yükleyin ve EXIF okuyucusu görüntü hangi bilgileri içeriyorsa ortaya çıkarın. Bazı bilgiler dijital fotoğrafçılık hakkında teknik bilgi olanlar için faydalı olabilir. Ortalama bilgiye sahip olanlar içinse, fotoğrafın çekildiği özgün tarih ya da görüntüyü yakalayan kamera tipi gibi bilgiler bazen, yalan söyleyen bir kaynağı ortaya çıkarmaya yarayabilir.

Burada dikkat edilecek bir nokta: Hepsi değilse bile (Flickr mesela), Twitter, Facebook ya da Instagram gibi sosyal medya görüntü sitelerinin çoğu, görüntüler kendi sistemlerine yüklenildiğinde görüntülerdeki üst verinin çoğunu temizliyor.

İkincisi, görüntüyü diğer kaynaklarla karşılaştırın. Görüntüyü yakından inceleyerek içindeki dedektifi uyandırın. Çoğu zaman, görüntünün kaydedildiği yeri ve zamanı doğrulamanıza yardım edecek işaretler olacaktır:

- Araçların plakaları
- Hava durumu
- Kent simgeleri
- Giyim tarzı

- Yön işaretleri/harfler
- Tanınabilen dükkan ya da bina var mı?
- Ne tip bir bölgede/çevrede çekim yapılmış?

3. Görüntünün etiketlendiği/iddia edilen şeyi gösterdiğini doğrula

Bir görüntü gerçek olabilir, ama aynı zamanda yanlış etiketlenmiş olabilir. Mesela, Sandy Kasırgası sırasında, bu görüntü Twitter'da oldukça yayılmış ve kasırga esnasında Meçhul Asker Anıtı'nda nöbet tutan üç askerin fotoğrafı olduğu söylenmişti:

Görüntüde, Anıt'ta nöbet tutan askerlerin olduğu doğrudur. Ancak, bir ay önce çekilmişti, Sandy sırasında değil⁷. Fotoğraf, Birinci Doğu Ordu Bölüğü'nün Facebook sayfasından gönderilmişti.

Görüntünün tarihini, zamanını ve yaklaşık yerini doğrulamanın parçası olarak, görüntünün, olduğu iddia edilen an olduğunu doğrulamak da önemli. Gerçek bir görüntü, her zaman yanlış bağlamda bulunabilir.

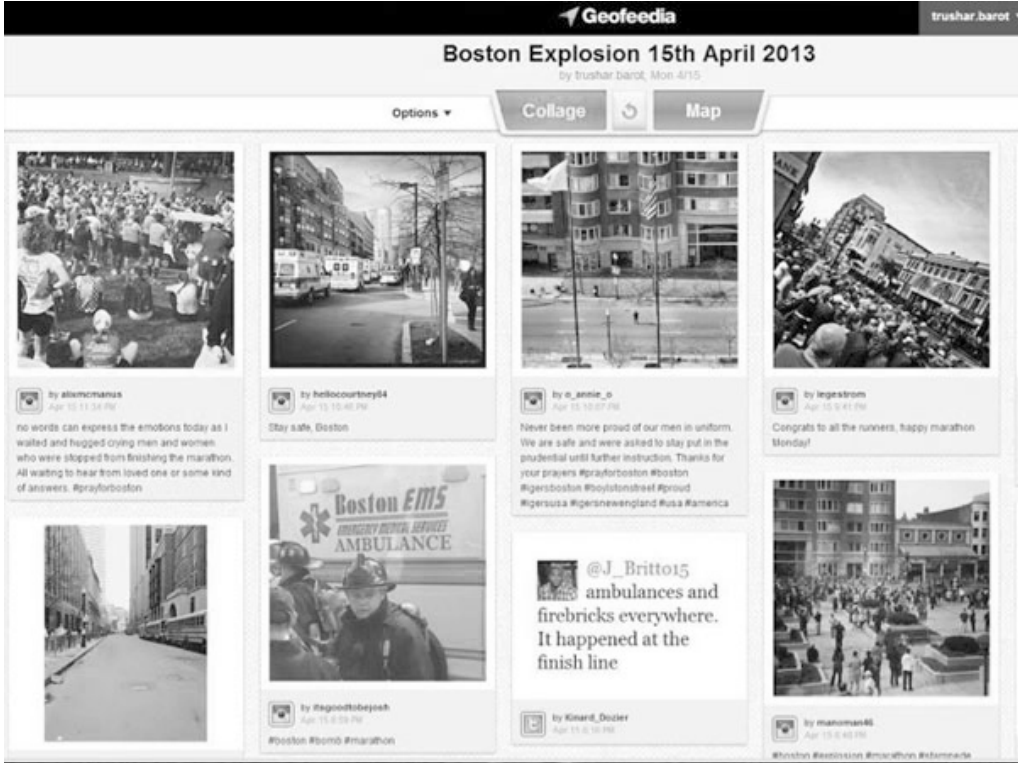
Konumları doğrulamak için Google Haritalar⁸ı, Bing Haritalar⁹ı yada Wikimapia¹⁰'yı kullanın.

Kullanıcı üretimi görüntüler bu servislerde gittikçe daha fazla yer alıyor ve bunlar takip etmek için, incelediğiniz konumun farklı açılardan görüntüleriyle beraber faydalı yönlendirmeler de sağlıyor.

Bir yerdeki belirli bir tarihteki hava durumu raporlarını sunan siteleri, görüntüdeki hava durumuyla eşleşiyor mu diye kontrol etmek için kullanın. Önceki bölümde belirttiği gibi, Wolfram Alpha¹¹, belirtilen tarih ve konumdaki hava durum raporlarını araştırmak konusunda oldukça iyidir.

Görüntüde, farklı bir dilde harfler varsa (örn. işaretlerin üstünde), konumla ilgili ipuçları verebilir diye Google Çeviri¹²'yi kullanın. Optik karakter okuma aracı free-ocr.com¹³ da görüntüdeki -çevrimiçi olarak çevirebileceğiniz- metinleri ayıklamanızda yardımcı olabilir.

Geofeedia¹⁴ ve Ban.jo¹⁵ gibi sosyal medya konum servisleri görüntünün yüklendiği yeri belirlemenizde de yardımcı olabilir. Bu servisler, görüntünün yüklendiği mobil cihazdaki GPS verisini kullanır. Şimdilik bir noktadan yüklenen sosyal medya içeriğinin sadece küçük bir kısmını yakalıyor olsa da, işe yarayan bir ön eleme yöntemi sağlıyorlar. Mesela, aşağıdaki görüntü, Geofeedia'nın bulunduğu, Boston'daki maraton bombalamalarının sonuçlarını gösteren fotoğraflardan biri:

Bu araçlar ve tekniklerle beraber, benzer görüntüleri resmi haber kuruluşları ya da ajanslar da dağıtıyor mu diye kontrol etmekte fayda var. O konumdan sosyal medyaya başkaları tarafından yüklenen görüntüler var mı? Benzer bir sahneyi farklı açılardan gösteriyorlarsa, bu görüntünün güvenilirliğini de sağlayacaktır.

Sonuç olarak, büyük bir hikayede, karşılaştığınız görüntüyü, şehir efsanelerini ve internetteki yanlış bilgileri çürütmekte uzmanlaşan Snopes¹⁶'da var mı diye iki kez kontrol etmekte fayda var.

4. Görüntüyü Kullanmak İçin Sahibinden/Kaynağından İzin Al

Görüntülerin telif sahiplerinden izin almak her zaman yapılacak en iyi iştir. Ek olarak, çoğu ülkedeki telif hakkı kanunları o kadar açık ki izin alınmamışsa telif sahibi tarafından sorun yaratılabilir.

Sosyal medya sitelerine yüklenen içeriğin telif hakları konusundaki kullanım koşulları servisten servise değişiyor. Bazıları, Flickr gibi, fotoğrafçı telif haklarını saklı tuttuğunu ya da Creative Commons¹⁷ kullanımına izin verdiğini görüntünün yanında açıkça belirtiyor. (Nasıl farklılaştıklarını görmek için Creative Commons lisanslarını okuyup bilgi edinebilirsiniz.)

İzin alırken, bazı detaylara dikkat etmek önemli:

- Kullanmak istediğiniz görüntü(ler) konusunda açık olun.
- Görüntülerin nasıl kullanılacağını açıklayın.
- Fotoğrafçının nasıl bahsedilmek istediğini netleştirin (isim, soyisim vb. ve bazı durumlarda anonim kalmak isteyebileceklerini unutmayın).

En önemlisi, unutmayın ki yukarıdaki tüm kontrolleri yapıp izinleri aldığınız halde hala şüphedeyseniz, görüntüyü kullanmayın!

Vaka Çalışması 4.1

Fırtınadaki Garip Deniz Topunu Doğrulamak

Philippa Law ve **Caroline Bannock**, okuyucuların videolarını görüntülerini ve hikayelerini paylaştığı GuardianWitness'ı yürütüyor. Bannock, önceden Channel 4'da üst düzey haberci ve dış haberler editörüydü. Twitter'da @carlanine¹ adresinde. Laws BBC'de radyocuymuş ve azınlık dil medyasında izleyici katılımı konusunda doktorası var. Twitter'da @philonski² adresinde.

Ekim 2013'teki bir fırtına, rüzgarı ve yağışı Birleşik Krallık'ın güneyine sel ve elektrik kesintisi getirmişti. Bu durum birçok insanı etkiledi, biz de Guardian'ın yayın kapsamını zenginleştirmek için, kullanıcı ürettiği içerik platformumuz, GuardianWitness aracılığıyla okuyucularımızdan kargaşa fotoğraflarını, videolarını ve hikayelerini paylaşmalarını istedik.

Bize gönderilen içeriklerde dikkat çeken, çift katlı bir otobüsün en az iki katı yüksekliğindeki, renkli deniz topununun Londra'daki Old Street kavşağında bulunduğu fotoğraftı³. Bu fotoğraf, "gerçek olmak için çok mu iyi?" sorusunu hemen akıllara getirenlerdendi. Bir aldatmaca olabileceğinin de farkındaydık.

Kullanıcının görüntüsünü doğrulamaya, görüntünün başka bir siteden alınmadığını doğrulamak için Google tersine görsel aramada ve TinEye'da görüntüleri araştırarak başladık. Kullanıcılar genellikle, diğer haber sitelerinde yayınlanan ya da Facebook ve Twitter'da paylaşılan görüntüleri bize göndererek haberi paylaşmaya çalışıyorlar. Bu nedenle tersine görsel arama, yaptığımız ilk kontroldür.

Başıboş balon durumunda, Google sonuç bulamadı – bu, fotoğrafın ya orijinal olduğu, yada çok taze olduğu ve henüz diğer haber kuruluşları tarafından kullanılmadığı anlamına geliyor. Kaliteli içerik çok hızlı yayınlanır!

En önemli doğrulama aracımız kullanıcıyla doğrudan görüşmektir. GuardianWitness'a katkıda bulunan herkes bir e-mail adresi vermelidir, gerçek bir adres olacağına garantisiz olmasa da. Böylece, kullanıcıyla iletişime geçebilmek için e-mail gönderdik. Bu arada, doğrulama kontrollerimize devam ettik.

Genelde, fotoğrafın çekildiği yeri doğrulamak için Google sokak görünümüleriyle karşılaştırırız, ama ekibimiz Old Street bölgesine aşina olduğu için, fotoğraftaki yerin tanıdık olduğunu ve fotoğrafın orada çekildiğini doğruladık. Bölgeyi bilmemize rağmen, orada dev bir deniz topu gördüğümüzü hatırlayamadık - ve eski kanıtlar için internetten araştırmaya başladık. Civardaki bir binanın tepesine önceden yerleştirildiğini bulduk. Bu bilgiyle beraber, görüntü ilk çıktığından daha az sahte görünmeye başladı.

Twitter'da o sabahki deniz topu mentionlarına baktık ve kullanıcının fotoğrafı çektiğini söylediği saatte başka görenlerin de olduğunu onayladık. Twitter araştırmasında, başka bir kullanıcı tarafından yüklenen, top söndükten sonraki bir fotoğrafı da bulduk.

Sonunda, kullanıcı bizimle iletişime geçti ve telefonda konuşarak fotoğrafı kendisinin çektiğini doğrulayabildik.

Görüntüyü doğrulamak için tüm bu aşamaları geçtikten sonra, hikayenin yayınlanabilir olduğunu gördüğümüz için mutluyduk. Firari deniz topunun sağanak yağmurdaki şaşırtıcı görüntüsü Guardian'ın canlı-blog'unda yayınlandı ve sosyal medyada geniş çapta paylaşıldı.

Vaka Çalışması 4.2

Sandy Kasırgasındaki İki Şüpheli “Sokak Köpek Balığı”nı Doğrulamak

Tom Phillips, BuzzFeed UK’de¹ kıdemli bir yazardır. Öncesinde, Birleşik Krallık gazetesi Metro’da² çalıştı, MSN’de³ uluslararası editörlük yaptı ve yakın zamanda, Trinity Mirror için deneysel sosyal odaklı bir girişim olan, UsVsTh3m’in⁴ kuruluşuna yardım etti. Bu arada, boş zamanlarında, viral görüntülerde ve tweetlerde gerçek zamanlı doğruluk kontrolü yapan nadir başarılı çalışmalardan Is Twitter Wrong’u⁵ yazıyor. Twitter’da @flashboy⁶ adresinde yazıyor.

Sandy Kasırgası New York’u ve New Jersey’i vurduğunda, “Is Twitter Wrong?” adındaki viral görsellerin gerçeklik kontrolüne dayalı bir deney blogu yazıyordum.

Bir doğal afet, sosyal medya kullanıcılarının ve medya şirketlerinin yoğun olduğu bir bölgeyi vurunca, sonuç inceleyecek çok sayıda görüntü çıkması olur. İyiyi kötüden ayırmak bir anda yayıncılık gündemine oturur.

Özellikle bir çift viral görüntü, su basan New Jersey sokaklarında yüzen sözde köpek balıklarını gösteriyordu. Bu görüntüleri doğrulamak için Atlantik’ten Alexis Madrigal’le ekip oluşturduk.

Görüntülerin yönü, aşağıda görebilirsiniz, sizi şüpheye düşürecek kadar garipti ama incelemeden reddedilecek kadar da inanılmaz değildi. Sonunda, görüntüyü zor da olsa kesinlikle çürüttüler.

Yanlış atfedilen eski görüntüler (muhtemelen "sahte"nin en yaygın hali) genellikle Google tersine görsel aramayla saniyeler içinde çürütülebilir. Büyük olayların resimleri de genellikle, farklı kaynaklardan gelen onaylayıcı görüntülerle beraber en azından kısmen doğrulanabilir.

Ama bu işlerden hiçbiri tek görüşlük değildi ki bu da ya gerçek bir resim ya da iyi bir aldatmaca olduğunu gösteriyor. (Benim deneyimim de birkaç dakikada çürütülemeyen/doğrulanamayan daha fazla vakit alma eğiliminde olan görüntülerin doğrulanması üstüne.)

Sonunda, bazen görüntü doğrulamada hiç bir şey, fazla zaman alan deneme yanılma yönteminin yerini tutamaz: özgün görüntüyü ortaya çıkarmak için sosyal medyada izini sürersin; yaklaşık konumu belirlemek için Google sokak görünümünde caddeleri gezersin; ve/veya muhtemel kaynak görüntüyü ararken, belirli bir anahtar kelime için Google Görseller'in sonuç sayfalarını tararsın.

Bu durumda, Google Görseller yöntemi kullanıldı - resimlerden birisine Photoshop'la eklenen köpek balığı yüzgecinin tıpkısını bulabildik. Ancak bundan sonra bile, diğer görüntünün kesinlikle sahte olduğunu söyleyemezdik. Farklı bir köpek balığı kullanılmıştı.

Köpek balığı görüntülerinin ikisinin de kökenini bulma girişimlerimiz, belirsiz biçimde, “o görüntü Facebook’tandı” diyen insanların engeline takılıp kaldı. Bizi kaynağın bahsedildiği bir haber sitesine yönlendiren tweet⁷ üzerinden özgün Facebook göndericisini nihayet bulabildik. (Haber ve Facebook gönderisi Web’den kayboldu) Ancak bu bile tamamen yardımcı olmadı çünkü sayfa sahibinin diğer fotoğrafları aynı Brigantine, New Jersey bölgesinde gerçek bir su baskını gösteriyordu. Ayrıca arkadaşlarına verdiği yanıtlarda da köpek balığı resimlerinin gerçek olduğunda ısrarcıydı. (Geçmişe baktığımda, tüm interneti aldatmaya değil de, daha çok sosyal çevresine hava atmaya meraklı görünüyordu.)

Sahte olduğu kesin olan bir resmin gerçek olduğunu iddia etmesi diğer köpekbalığı görüntüsünü de “neredeyse kesinlikle sahte” kategorisine almamız için bize yetti. Ama hala emin değildik. Sonraki gün, gerçeklik kontrolü yapan Snopes, kaynak görüntüyü oraya çıkardığında⁸, biz yüzde 100 kesinlikle bu bildirim yapılmıştı. Sahte olanı oluşturmakta kullanılan köpek balığı görüntüsü şu:

Fotoğraf: Scott the Hobo

Sandy’den aldığımız temel ders şu olabilir: Özellikle hızlı gelişen durumlarda, çoğu zaman doğrulama mutlak kesinlikten çok kabul edilebilir inandırıcılık seviyesine karar vermekle ilgili. Kuşularınız konusunda açık olun, çalışmanızı sunun ve bir görüntüyü değerlendirirken yanılma olasılığınızla ilgili okuyucu bilgilendirin.

BÖLÜM 5:

Video Doğrulamak

Malachy Browne Storyful'un¹, yani sosyal medya çağının ilk haber ajansının haber editörü. Dublin'deki merkezi, Asya ve Birleşik Devletler'deki çalışanlarıyla Storyful, haber müşterilerine sosyal medya platformlarındaki kullanıcı tarafından oluşturulmuş içeriği keşfederken, doğrularken ve dağıtırken yardım ediyor. Storyful'dan önce, Browne İrlandalı bir web sitesi ve haber arşivi olan Politico.ie'yi² yaratmış ve editörlüğünü yapmıştı. 2006'dan 2008'e kadar İrlandalı dergi Village için çalıştı ve derginin internet sitesi Village.ie'nin editörüydü. Eski bir bilgisayar programcısı olan Browne'un, haber merkezi inovasyonlarına ve teknolojinin gazeteciliği güçlendirme kapasitesine karşı güçlü bir inancı var. Browne Broadford, County Limerick'lidir ve Dublin'de yaşamaktadır. Twitter hesabı: @malachybrowne³

Fiyatı makul akıllı telefonlar ve kamera teknolojisiyle, her yerden edinilebilen internet erişimi ve sosyal medyanın kesişmesi yurttaşlar tarafından kaydedilen görüntülerin miktarında patlama yarattı. Bunun bir diğer getirisi de internet sitelerine her saat, her dakika yüklenen ve paylaşılan videoların muazzam miktarı.

Bilgi teknolojisindeki devrim sonlanmadı ve haber niteliği taşıyan kullanıcı tarafından oluşturulmuş içeriklerin hacmi artmaya devam edecek. Gazetecilerin yeni bir sorumluluğu var: kullanıcı üretimi içeriğin çabuk şekilde toplanması, doğrulanması ve kullanım haklarının tespit edilmesi. Soruşturmanın geleneksel kuralları geçerli, ancak video gibi multimedya ürünleri için yeni beceriler de gerekli.

Sosyal medyada bilinmeyen bir kaynaktan gelen bir videoyu doğrulamak başta ürkütücü görünebilir. Ancak gözümüzde büyütecek bir şey değil.

İşi bitirmek için yapmanız gerekenler: içeriğin arka planını öğrenme kararlılığı, sağlıklı bir şüphecilik düzeyi ve video hakkındaki gerçekleri oturtmanıza yardımcı olacak bir takım ücretsiz araçlar. Kitabın bu bölümü size bu üçünü sağlamanızda yardımcı olacak.

Kullanıcı tarafından oluşturulmuş videoları doğrulamak konusunda anlaşılması gereken ilk şey, videoların ilk kez gördüğünüz hallerinin orijinal video olma ihtimalinin düşüklüğüdür. Videolar birleştirilmiş, kırılmış ve farklı bir bağlam dahilinde tekrar paylaşılmış/yüklenmiş olabilir. Orijinal videodan edinilebilecek önemli izler kaybolabilir. Sizin işiniz bu videonun göstermek istediği şeyi destekleyecek veya çürütecek gerçekleri bulmak için toprağı eşelemektir.

Her hikayede olduğu gibi, en basit sorularla başlayın: kim, ne, ne zaman, nerede ve neden. Bu bağlamda, videoya ilişkilendirilen üstveri size orijinal kaynak, tarih ve yerle alakalı detayları vererek bu soruları cevaplamanızda yardımcı olabilir.

Ancak bir kural vardır ki, tek parça kanıt bir videoyu tek başına doğrulayabilmek için yetersizdir. Çoğunlukla resmi tamamlamak için daha fazla kanıt gerekir. Puzzle parçaları birleştiğinde yaşayacağınız adrenalin artışına hazırlıklı olun.

Karşınızda sosyal medyadaki videoları doğrulamanızı adım adım sağlayacak rehber.

Kaynak

Videonun kaynağını saptamak ilk adımdır. Bazen videonun, videoyu keşfettiğiniz Facebook veya YouTube hesabına ait olduğu barizdir. Ancak Bölüm 3'te detaylandırıldığı gibi, her zaman videonun "kazılarak çıkarıldığı" veya kopyalandığı varsayımıyla başlamalısınız.

Çoğu video bir tanımla, etiketle, yorumla veya başka bir tanımlayıcı metinle birlikte karşımıza çıkar. Araştırmaya başlamak için bu bilgilerden anahtar kelimeler çıkarın. Kısaltmalar, yer adları ve diğer tanımlar iyi anahtar kelimeler olabilir. Eğer video tanımı yabancı bir dildeyse, anahtar kelimeyi tespit etmek için metni Google Translate'e yapıştırın.

Sonuçları sıralamak için tarih filtresini kullanarak bu anahtar kelimelerle eşleşen en eski videoları arayın. Aşağıdaki resimde olduğu gibi, YouTube'da arama çubuğunun hemen altındaki Filtreler menüsüne bakın ve Yükleme Tarihi'ni seçin. Vimeo, YouKu ve diğer video platformlarında da benzer filtreler vardır. Sonuçlar arasında ilerleyin ve en önce yüklenen versiyonu bulmak için videoların küçük resimlerini karşılaştırın. Orijinal ve "kazılarak çıkarılan" videoların küçük resimleri çoğunlukla eşleşir.

YouTube BE

nino AND belfry

Filters About 668 r

Upload Date	Result Type	Duration	Features	Sort by
Last hour	Video	Short (~4 minutes)	HD (high definition)	Relevance
Today	Channel	Long (20~ minutes)	CC (closed caption)	Upload date
This week	Playlist		Creative commons	View count
This month	Film		3D	Rating
This year	Show		Live	
			Purchased	

Actual collapse of church belfry
by **ABSCBN News** • 3 months ago • 759,880 views
Watch the **belfry** of the Sto. Nino Church in Cebu City collapse when the magnitude 7.2 earthquake struck on Tuesday. Shot by ...

Actual collapse of church belfry
by **NewsUpdateNow** • 3 months ago • 401 views

Videonun en eski versiyonunu bulmak için kullanılabilir bir diğer yöntem ise videonun küçük resmiyle Google Görseller'de veya (önceki bölümde açıklandığı gibi) TinEye'da bir görüntü araması yapmaktır. Bu arama video küçük resimlerinin ve görsellerin ilk kullanımlarını tespit edebilir. Bu araçların kullanışlılığı görsellerin kalitesine bağlıdır, videoda güçlü bir kontrast ve ayırt edici bir renk düzeni yardımcı olacaktır.

Videonun ardındaki kaynağı bulduktan sonra bir sonraki adıma geçmek için kaynakla iletişim kurun.

Kaynağı doğrulayın

Şimdi daha geleneksel bir bilgi kaynağına baktığımız aynı yöntemle videonun geldiği kaynağımızı inceleme zamanı. Kesinlikle söylenebilir ki, çevrimiçi bir kaynak hakkında edinilebilecek bilgi geleneksel kaynak hakkındaki -mesela ihbar hattını arayan kişi hakkındaki- bilgiden daha fazladır.

Çevrimiçi profiller geçmişlerini ve etkinliklerini araştırmamıza müsaade eden dijital ayak izleri bırakırlar. Çoğu platform yükleyicilerle iletişime geçmemize olanak tanır, ki bu en temel adımdır. Sonuç olarak yükleyiciyle karşılaşmaya, sorular sormaya ve video kaydını yapan kişinin yükleyici olduğu konusunda kendimizi tatmin etmeye çalışırız.

Yükleyicinin dijital ayak izlerini incelerken şu sorular kullanışlıdır:

- Hesabı tanıyor muyuz?
- Hesap sahibinin içeriği ve bilgi paylaşma yöntemleri geçmişten beri güvenilir mi?
- Hesap nereden oluşturulmuş?
- Hesap geçmişinden hareketle, yükleyici nerede bulunuyor?
- Video tanımları tutarlı ve çoğu spesifik bir konumdan mı? Videolarda tarih var mı?
- Eğer hesaptaki videolarda logo kullanılıyorsa, bu logo videolar arasında tutarlı mı? Bu logo YouTube veya Vimeo hesabının avatariyla eşleşiyor mu?
- Yükleyici haber kurumları ve diğer YouTube hesaplarına ait videoları "kazıp çıkarıyor" mu, yoksa yalnızca kullanıcı üretimi içerik mi yüklüyor?
- Yükleyici videodaki anlatımla eşleştirebilecek argo veya herhangi bir lehçe kullanarak mı yazıyor?
- Bu hesaptaki videoların kalitesi tutarlı mı? (YouTube'da Ayarlar menüsüne ve ardından Kalite'ye girip mevcut olan en yüksek kaliteyi belirleyin.)
- Video tanımlarındaki video isimlerinde .AVI veya .MP4 gibi dosya uzantıları var mı? Bu videonun bir cihazla doğrudan yüklendiğini gösterebilir.
- YouTube videosunun tanımında "Uploaded via YouTube Capture" yazıyor mu? Bu videonun bir akıllı telefonla kaydedildiğini gösterebilir.

Bu sorulara cevap toplamak kaynak hakkında, kaynağın çevrimiçi geçmişi hakkında ve paylaştığı içerik hakkında genel bir resme sahip olmamıza yardımcı olur. Bu noktadan, hesabın hareketlerini kaynağın kullandığı başka herhangi bir çevrimiçi hesaba bağlantılamaya çalışmak önemlidir. Aşağıda bu süreci başlatacak yöntemleri soru halinde bulabileceğiniz rehberi bulabilirsiniz.

- Eşsiz video kodunu bulmak için Twitter'ı ve Facebook'u arayın, bağlantılı başka hesap var mı? (Her kullanıcı tarafından oluşturulmuş içerik URL'de görülen eşsiz bir kodla kimliklendirilir. Örneğin YouTube'da ve Facebook'ta bu kod URL'deki "v=" ve bir sonraki "&" arasında yer alır.)
- Bu yükleyicinin video profilinde listelenen veya kendisiyle ilişkilendirilebilecek Google Plus, bir blog ya da web sitesi gibi başka hesaplar var mı?
- Yükleyiciyle ilişkili hesaplar hesap sahibinin yakın dönemdeki konumu, hareketleri, güvenilirliği, eğilimleri veya gündemi hakkında hangi bilgileri içeriyor?
- Bu hesaplar ne kadar zamandır aktif? Ne kadar aktifler?
- Bu sosyal medya hesapları kiminle bağlantılı ve bu bize yükleyici hakkında ne anlatıyor?
- İlişkili internet sitelerinin Whois bilgilerine ulaşabiliyor muyuz?
- Bu kişi yerel telefon rehberlerinde, Spokeo, Pipl.com veya WebMii veya LinkedIn'de bulunabiliyor mu?
- Kaynağın çevrimiçi sosyal çevreleri bu hikaye/konuma yakınlık belirtiyor mu?

Bu soruları sormak ve bunları cevaplamak bir içeriğin kaynağının güvenilirliği hakkında bir görüş verir. Buna ek olarak, çok önemlidir ki, haber kurumlarının bu videoyu nasıl kullanabileceğine dair ilerleyen sorularımızın cevaplarını ve ihtiyacımız olan rehberliği edinebilmek için yükleyiciyle bağlantı kurmanın yöntemini sağlar.

Kaynakla iletişim halindeyken, karşılaştığınız bazı bilgiler hakkında sorular sormayı unutmayın. Cevaplar tutuyor mu? Kaynak sizinle bu bilgiler hakkında dürüst olmuyorsa, içeriğe karşı daha şüpheci olmalısınız.

Videonun konumunu bulun

Kaynak tanımlandıktan ve incelendikten sonra, şimdi videonun içeriğini doğrulama zamanı. Bu süreç videonun kaydedildiği konumu onaylayarak veya tespit ederek başlar.

Videonun nerede çekildiğini doğrulamak videonun sunduğu ipuçlarına büyük ölçüde bağlıdır. Ayırt edilebilecek bir sokak görüntüsü, bir bina, kilise, ağaç sırası, dağ görüntüsü, minare veya köprü uydur görüntüleri, konumu belirlenmiş fotoğraflarla karşılaştırılmak için gayet iyi referans noktalarıdır. Kamera bir işyeri tabelasını alıyorsa, bu isim internetteki sarı sayfalarda veya yerel firma rehberlerinde listelenmiş olabilir. Bir sokak tabelası bizi kesin konuma götürebilecek ipuçları verebilir. Araba plakaları veya reklam panoları şehir ve eyalet detayları verebilir. Güneş ışığı, gölgeler ve olay anındaki tahmini saat de faydalı olabilir. Ayrıca, eğer

video diyalog içeriyorsa, aksanlar ve lehçeler videonun göstermeye çalıştığı durumu ele verebilir ya da çürütebilir.

Tekrar edelim, başlangıç noktası videoya eşlik eden metnin ve videonun içerdiği ipuçlarının incelenmesidir. Konum konusunda Google Haritalar kullanmaktan çekinmeyin ve videonun çekildiği konumu belirlemeye çalışın. Eğer mümkünse, Sokak Görünümü'nde yakınlaşıp kamera açısını yakalamaya çalışın. Eğer Sokak Görüntüsü kullanılabilir vaziyette değilse, Google Haritalar'ın seçeneklerindeki "Fotoğraflar" bölümünü açın ve konumu belirlenmiş fotoğraflar video konumuyla eşleşiyor mu diye bakın. Konumu belirlenmiş fotoğraflar ayrıca Flickr, Picasa ve Twitter'daki gelişmiş arama seçenekleriyle de araştırılabilir.

Eğer video yabancı bir dildeyse, metni Google Translate'e girin ve yer adını tespit etmeye çalışın. Google Translate'in sık sık yanlış çeviri yapabildiğini aklınızdan çıkarmayın, mesela, Suriye'deki Lattakia "protoplazma" olarak (Türkçe'de Lazkiye olarak bildiğimiz, Suriye liman kentlerinden bir tanesi. - Ç.N.), Daraa (Türkçe'de Dera olarak bildiğimiz, başkent Şam'dan sonra Suriye'nin ikinci en kalabalık şehri. - Ç.N.) "kalkan" olarak çevriliyor. Ayrıca dikkatli olmanız gereken konulardan biri de, Arapça isimlerin İngilizce'ye transliterasyonları birbirinden farklı olabilir, mesela Jidda ve Jiddah (Türkçe'de Cidde olarak bildiğimiz, Suudi Arabistan'ın başkenti Riyad'dan sonraki en kalabalık ikinci şehri. - Ç.N.) gibi. Bu yer isimlerini metinden çıkarıp Google Haritalar'a girerek şehre giden yolu bulacağız. Aşağıdaki görsel Google Translate ve Google Haritalar'daki aramaları gösteriyor.

The image shows a screenshot of a Google Translate interface. At the top, there are buttons for "From: Arabic" and "To: English", along with a "Translate" button. Below this, the text "دمشق 25 9 2013 ج 2 دمشق لحظة تساقط القذائف على منازل المدنيين في الحي 2" is entered. The translation on the right reads "Damascus Barzeh moment of shells falling 2013 c 2". Below the translation, there is a "Click to edit and see alternate translations" button. The bottom part of the image shows a Google Maps search for "Barzeh, Damascus, Syria". The search results show "Barzeh, Damascus, Syria" with a location pin. To the right, a satellite map view shows the location of Barzeh in Damascus, with labels for "Barzeh", "Uhad", and "Abd Al-Hakeem".

Tarihi doğrulayın

Çeviriyi yaparken bağlantılarınız ve çalışma arkadaşlarınızda bulunabilecek dil yeteneklerini kullanın. Japonca karakterleri Korece veya Çince'ye çevirmek, Japonca'yı İngilizce'ye çevi-

rirken alacağınız sonuçtan daha isabetli bir çeviri yapmanızı sağlar. Yani eğer Korece veya Çince konuşan biri etrafınızdaysa veya çabucak ulaşabilecekseniz, çevirileri sizin için onların yapmalarını rica edin.

Wikimapia binaların, banliyölerin, askeri bölgelerin ve diğer ilgi çekici noktaların taslaklandırıldığı ve tasvir edildiği, Google Haritalar'ın kitle kaynaklı çalışmayla hazırlanmış versiyonudur. Wikimapia bir bölge hakkındaki bağlamın edinilmesi ve konumların tespiti için faydalıdır ancak buradan edinilecek bilgiler başka bilgilerle desteklenmelidir, zira hatalarla veya kasıtlı olarak yanlış yönlendiren bilgilerle karşılaşmak mümkündür.

Wikimapia'nın faydalı olduğu örneklerden biri 2013 Şubat'ında Mısır-Port Said'de yaşanan "sivil itaatsizlik" gününde görülebilir. Göstericiler YouTube yükleyicisinin iddiasına göre Port Said Üniversitesi'nin Eğitim Fakültesi (قبرتلاييك) yakınlarında yürürken görüntülenmişti⁴. Port Said'in karmaşık sokakları arasında sokağın görüntüsünü Google Haritalar'da tespit etmek oldukça zordu. Ancak, Eğitim Fakültesi Wikimapia'da işaretliydi. Bu referans noktasını bulup incelemek aşağıda göreceğiniz gibi, eylemin yerini onayladı.

Google Earth, uydü görüntülerinin geçmişini vermesiyle de kullanışlı bir diğer araçtır. Bu durum bölgenin değişmiş olabileceği daha eski videoları incelerken kullanışlıdır.

Google Earth'ün zemin görünümü ayrıca zemini ve binaların ilgili yüzlerini incelerken kıymetli bir araçtır. Yakın zamanda, Storyful ekibi Suriye'ye yapıldığı iddia edilen bir İsrail saldırısını destekleyecek bir videoyu delil olarak kullanmayı değerlendirirken, Google Earth yüzey görünümünden alınan şam'ın kuzeyindeki dağların görüntüsü, aşağıda karşılaştırmasını görebileceğimiz gibi, YouTube yükleyicisinin konumunu doğruladı.

Bir eylem ya da siyasi miting gibi planlı olaylardan yüklenen videoların tarihini onaylamak genellikle kolaydır. Aynı olay hakkındaki başka videolar muhtemel olarak haber bültenlerinde bulunur ve destekleyici fotoğraflar da genellikle Twitter, Facebook, Instagram ve diğer sosyal medya sitelerinde paylaşılır. Bu platformları ilgili anahtar kelimeler ve hashtaglerle aramak çoğu durumda belirgin bir bina veya sokak işareti, plakalar ve hava durumu gibi destekleyici kanıtlar bulmak için yeterlidir.

Ancak, daha muğlak videolarda tarih genelde doğrulaması en zor üstveridir. YouTube videoları yüklemenin başladığı anda Pasifik Standart Zamanı (PST) ile etiketlenir. Bu durum Rus Dışişleri Bakanlığı'nın Şam yakınlarındaki Guta'ya yapılan kimyasal silahların kullanıldığı saldırıyı gösteren görüntüler konusuna şüphe çekmesini⁵ sağlamıştı: Videolar 21 Ağustos gününün erken saatlerinde yüklenmişti, yani YouTube'da da 20 Ağustos olarak görünüyordu. Dışişleri Bakanlığı'nın bu husustaki cehaleti kendilerini ve başkalarını da bu videoların saldırının bildirilen zamanından daha önce tezgahlanıp yüklendiği hakkında iddialar ileri sürmeye yöneltmişti.

Hava raporları tek başlarına tarihleri doğrulamak için yetersizdir, ancak yardımcı olurlar. Daha önce detaylandırıldığı gibi, Wolfram Alpha bir konunun belirli bir tarihteki hava durumu hakkında hava raporları sağlar. Rita Krill 5 Ekim 2012 tarihinde Florida'daki evinin arka bahçesine düşen yıldırımın inanılmaz videosu⁶ olduğu iddia edilen görüntüleri yükledikten sonra, Wolfram Alpha bölgede fırtınaların aktif olduğunu göstermişti. Ayrıca o tarihle Naples, Florida hakkında Twitter'da yapılan bir arama, yerel bir meteoroloji uzmanının takipçilerinden Naples'daki fırtına bulutlarının fotoğraflarını istediği tweeti gösteriyor. Wolfram Alpha aramasının ve bahsedilen tweetin görüntülerini aşağıda bulabilirsiniz.

WolframAlpha computational knowledge engine

Weather, Naples Florida on October 5 2012

Input interpretation:
weather Naples, United States
Friday, October 5, 2012

Recorded weather for Naples, United States:

time range	day of Friday, October 5, 2012
temperature	(22 to 32) °C (average: 26 °C)
conditions	rain, thunderstorm, fog, overcast, cloudy, partly cloudy
relative humidity	(65 to 100)% (average: 91%)
wind speed	(0 to 9) m/s (average: 3 m/s)

John Patrick @jweather
Tweet your weather pics #SWFL! Storm clouds, rainbows, downpours, etc. let's see what's happening near you! #FortMyers #CapeCoral #Naples
11:22 PM - 5 Oct 2012

Hava durumu fotoğraflarınızı tweetleyin #SWFL! Fırtına bulutları, gökkuşağı, sağanaklar vb. bakalım yakınlarınızda neler oluyor! #FortMyers #CapeCoral #Naples

Son kontroller: Video ne gösteriyor?

Şimdi tüm verileri bir araya getirip en bariz soruları sormanın zamanı: Video kaydedildiği bağlamda akla yatıyor mu? Bir şeyler gazeteci iç güdülerimi tetikliyor mu? Yerine oturmayan bir şeyler var mı? İpuçları videonun doğru olmadığını mı anlatıyor? Kaynağın detayları veya sorularıma verdiği cevaplardan akla yatmayan var mı? Unutmayın, varsayımınız videonun yanlış olduğu yönünde. Kanıtlar bu varsayımı onaylıyor veya yanlışlıyor mu?

Konu video olunca unutmayın ki şimdiye dek pek çok detaylı ve gösterişli aldatmaca yapıldı ve yapılmaya devam edecek. Kanadalı öğrencilerin yaptığı, Montreal'de bir parkta bir kartalın süzülüp bebeği kaptığı sahte video⁷ adlarını çıkarmıştı. Bu videonun maskesi, videoyu tekil karelere ayrılıp kartalın gölgesinin bazı karelerde olmadığı fark edilerek düşürülmüştü. (Daha teknik işlerle ilgilenenler eğer videonun yapımıyla alakalı şüphe taşıyorlarsa, videoları bileşen karelere ayırmak için ücretsiz VLC Media Player⁸ veya yine ücretsiz Avidemux Video Editor⁹ ya da lisanslı Vegas Pro¹⁰ editörü gibi video düzenleme yazılımları kullanabilirler.)

Vaka Çalışması 5.1

Boston Bombalaması: Kilit Öneme Sahip Videoyu Doğrulamak

Malachy Browne Storyful'un¹, yani sosyal medya çağının ilk haber ajansının haber editörü. Dublin'deki merkezi, Asya ve Birleşik Devletler'deki çalışanlarıyla Storyful, haber müşterilerine sosyal medya platformlarındaki kullanıcı tarafından oluşturulmuş içeriği keşfederken, doğrularken ve dağıtırken yardım ediyor. Storyful'dan önce, Browne İrlandalı bir web sitesi ve haber arşivi olan Politico.ie'yi² yaratmış ve editörlüğünü yapmıştı. 2006'dan 2008'e kadar İrlandalı dergi Village için çalıştı ve derginin internet sitesi Village.ie'nin editörüydü. Eski bir bilgisayar programcısı olan Browne'un, haber merkezi inovasyonlarına ve teknolojinin gazeteciliği güçlendirme kapasitesine karşı güçlü bir inancı var. Browne Broadford, County Limerick'lidir ve Dublin'de yaşamaktadır. Twitter hesabı: @malachybrowne³

2013 yılındaki Boston Bombalı Saldırısı'nın ikonik videolarından biri⁴ maratondaki son milini koşan bir atlet tarafından kaydedildi. Boylston Caddesi'ndeki bitiş çizgisine yaklaştığı sırada, ikinci bomba birkaç metre ötede patladı. Video yeterince güçlü ve etkiliydi, ancak yine de doğrulamamız gerekiyordu.

Patlama anını gösteren bir fotoğraf, Storyful'un da tanıdığı, güvendiğimiz kişilerden oluşturduğumuz Twitter listelerimizden birinin üyesi, Boston gazetecilerinden Dan Lampariello'ydü

(aşağıda). Lampariello'nun tweetinin konumu Boylston Caddesi olarak belirtilmişti. Güvenilir bir kaynaktan gelen bu bilgi patlamanın yerini onaylamamıza yardımcı oldu. Ayrıca bize koşucunun videosundaki görüntülerle birlikte kullanabileceğimiz bir referans noktası verdi.

Boylston Caddesi'nin Google Sokak Görüntüleri'ndeki görüntüsü (aşağıdaki) hem Dan Lampariello'nun fotoğrafını hem de atletin bitiş çizgisine yaklaştığı sıradaki görüş açısını doğruladı. Aynı şekilde, yakın bir incelemeyle, videodaki bazı atletler Lampariello'nun fotoğrafında da görülmüyordu.

Bu süreç ise videonun içeriğini doğruladı. Videonun orijinal kaynağını doğrulamak biraz daha dolambaçlıydı.

Video pek ipucu vermeyen bir kullanıcı adına sahip ve kolayca erişilebilecek detayları dahi vermeyen bir YouTube hesabına yüklenmişti. NekoAngel3Wolf. Eşsiz video kodunu Twitter'da aratmak bizi videoyu NightNeko3 takma adıyla paylaşan birine götürdü, kişisel detaylar yine yoktu. İki profilde de bulunan "Neko" referansı bu iki hesabın ilişkili olduğunu gösteriyordu.

Benzer sosyal profilleri aradığımızda, gerçek adını Morgan Treacy olarak veren, NightNeko3 adıyla kaydedilmiş bir Pinterest hesabı bulduk, Storyful'daki ekibimiz çabucak, gönderilerinin konumu New York'taki Ballston Spa'da olarak belirtilmiş bir gence ait, Morgan Treacy adına açılmış bir Facebook hesabı buldu.

Morgan Twitter'da videoyu annesinin patlamadaki perspektifi olarak tarif etmişti. Boston'daki gibi prestijli bir maratonun yüksek ihtimalle atlet sürelerini takip ettiğinin bilincinde olarak, Boston Atletik Birliği'nin atlet kayıt sayfasında "Treacy" soyadını aradık. Tek bir sonuç vardı: Jennifer Treacy, 45-49 yaş grubu, New York'lu. Jennifer Treacy'nin koşu süresi 40 kilometreyi 14:38'de geçtiğini, ancak 2 kilometre ötedeki bitiş çizgisini geçemediğini gösteriyordu. Jennifer her mil için 10 dakika gibi bir ortalamaya sahipti, bu da onu bombaların patladığı 14:50'de patlamanın menziline sokuyordu.

Sosyal kişi arama sitesi Spokeo.com bize Jennifer L. Treacy adını, 47 yaş bilgisini ve Ballston Spa, New York'taki bir adresi içeren bilgiyi verdi. Ayrıca LinkedIn şu anda New York Eyaleti Sağlık Departman'ında çalışan Ballston Spa'dan Jennifer Treacy adına bir profil verdi.

person details

participant

Name	Treacy, Jennifer (USA)
age group	Female 45-49
bib number	19367
Age	46
State	NY

totals

place (M/W)	
place (ag)	
place (total)	
time total (net)	
time total (gun)	

splits

Split	time of day	time
5K	11:08:40AM	00:27:52
10K	11:37:43AM	00:56:56
15K	12:05:56PM	01:25:09
20K	12:34:49PM	01:54:02
HALF	12:41:09PM	02:00:22
25K	01:03:56PM	02:23:08
30K	01:34:48PM	02:54:00
35K	02:06:18PM	03:25:31
40K	02:37:55PM	03:57:08
Finish Net	-	-

Soruşturmamızı son olarak şu kanıt onayladı. Gerard Quinn adlı bir adam, Jennifer'in kızı olduğundan neredeyse yüzde yüz emin olduğumuz Morgan Treacy'nin Facebook arkadaşısıydı. Quinn daha önceden Morgan'ın gönderilerindeki aile videolarına yorumlar atmıştı. Yani aileyle arasında bir bağlantı vardı. Quinn'in Facebook profilinde (aşağıda) maratonu koşacak olan yeğeni Jennifer'la ilgili gururlandığını belirtmiş olduğunu gördük. Ayrıca maraton haritasını ve koşu zamanlarını linklemişti. Daha sonrasında Facebook'taki bir yorumunda Jennifer'in patlamadan sonra iyi olduğu ve eve doğru yola çıkmış olduğunu yazmış.

Bugün Boston Maratonu'nu koşan yeğenim Jennifer'la gurur duyuyorum.

Yerel bir telefon rehberi doğrudan Jennifer Treacy ile konuşmamıza vesile olan telefon numarasını barındırıyordu. Jennifer Treacy videonun kendisine ait olduğunu ve haber kurumlarının kullanma izinlerinin bulunduğunu onayladı. Ayrıca videodan emniyet teşkilatlarını da haberdar ettiğini söyledi.

Özetle, videonun doğruluğunu destekleyen tüm bilgiler -konum bilgisi, olayın videoyu güçlendiren diğer anlatımları, yükleyicinin dijital geçmişi ve hesap sahibinin iletişim detayları- ücretsiz araçlarla internet üzerinden erişilebilir durumdaydı. Bu araçlara aşinalık videoyu 10 dakika civarında bir zaman içinde doğrulamamızı sağladı.

Vaka Çalışması 5.2: Fildişi Sahili'nde İhbar Edilen "Katliam" Soruşturmak

Malachy Browne Storyful'un¹, yani sosyal medya çağının ilk haber ajansının haber editörü. Dublin'deki merkezi, Asya ve Birleşik Devletler'deki çalışanlarıyla Storyful, haber müşterilerine sosyal medya platformlarındaki kullanıcı tarafından oluşturulmuş içeriği keşfederken, doğrularken ve dağıtırken yardım ediyor. Storyful'dan önce, Browne İrlandalı bir web sitesi ve haber arşivi olan Politico.ie² yaratmış ve editörlüğünü yapmıştı. 2006'dan 2008'e kadar İrlandalı dergi Village için çalıştı ve derginin internet sitesi Village.ie'nin editörüydü. Eski bir bilgisayar programcısı olan Browne'un, haber merkezi inovasyonlarına ve teknolojinin gazeteciliği güçlendirme kapasitesine karşı güçlü bir inancı var. Browne Broadford, County Limerick'lidir ve Dublin'de yaşamaktadır. Twitter hesabı: @malachybrowne³

Mart 2011'de Abobo'da bir gösteri esnasında en az altı kadının Fildişi Sahilli emniyet güçleri (FDS) tarafından öldürülme görüntüleri olduğu iddia edilen çarpıcı bir video⁴ YouTube'da gün yüzüne çıktı. Başkan Gbagbo'nun bir önceki Kasım ayında başkanlık seçimlerini kaybetmesinden sonra koltuğunu bırakmaması sebebiyle oluşan huzursuzluk esnasında bir gösteri düzenlenmişti.

Bir müşterinin ısrarı üzerine, Storyful olayın oluşundan iki sene sonra videoyu doğrulamaya koyuldu. Video, Gbagbo'nun rakibi Alassane Dramane Ouattara'nın ismine referansla, "ADO" sloganları atan büyük bir kadın topluluğunu gösteriyor. Sonra, 3:32 noktasında, zırlı askeri personeli taşıyan bir araç görüntüye giriyor ve geniş kalibreli mermiler ateşleniyordu. Birkaç insanın ölümcül şekilde yaralandığı görülüyordu. O dönemde bazı Fildişi Sahilliler yaralanmaların sahte olduğunu iddia etmişti. Ülkenin o dönemki Savunma Bakanı videoya şüphe çekti ve Gbagbo destekçileri (burada⁶ ve burada⁷) YouTube'da yaptıkları canlandırmalarda videonun "fake" olduğunu iddia ettiler.

Flaş haberler arasından bir haberi doğrulamaya çalışmak bazı açılardan bu şekilde geçmişe dönük bir soruşturma yapmaktan daha kolaydır. Videoyu destekleyen veya çürüten bilgiler güncel zaman diliminde daha kolay erişilebilir durumdadır, daha eski bir olayla alakalı bilgiler çoğunlukla sosyal ağların daha derinlerine gömülmüştür. Arşiv taraması ya çok zordur, ya da mümkün değildir.

Bu kısıtlamaları aklımdan çıkarmadan, videoyu doğrulamaya işte bu şekilde çalıştım.

Olay hakkında arkaplan bilgisi toplayın

İhbar edilen katliam hakkında bilgi sahibi olmadığım için, Olayı Google'da "Gbagbo'da öldürülen kadınlar 3 Mart 2011" olarak arattım. Bu arama olayın tahmini yerini ve olayların dizilimini anlatan bazı sonuçlar (burada⁸ ve burada⁹) getirdi. Bu arama ayrıca videodaki görüntülerin düzmece olduğunu iddia eden ülkenin o dönemki Savunma Bakanı'nın olayla ilgili yaptığı bir açıklamayı da getirdi.

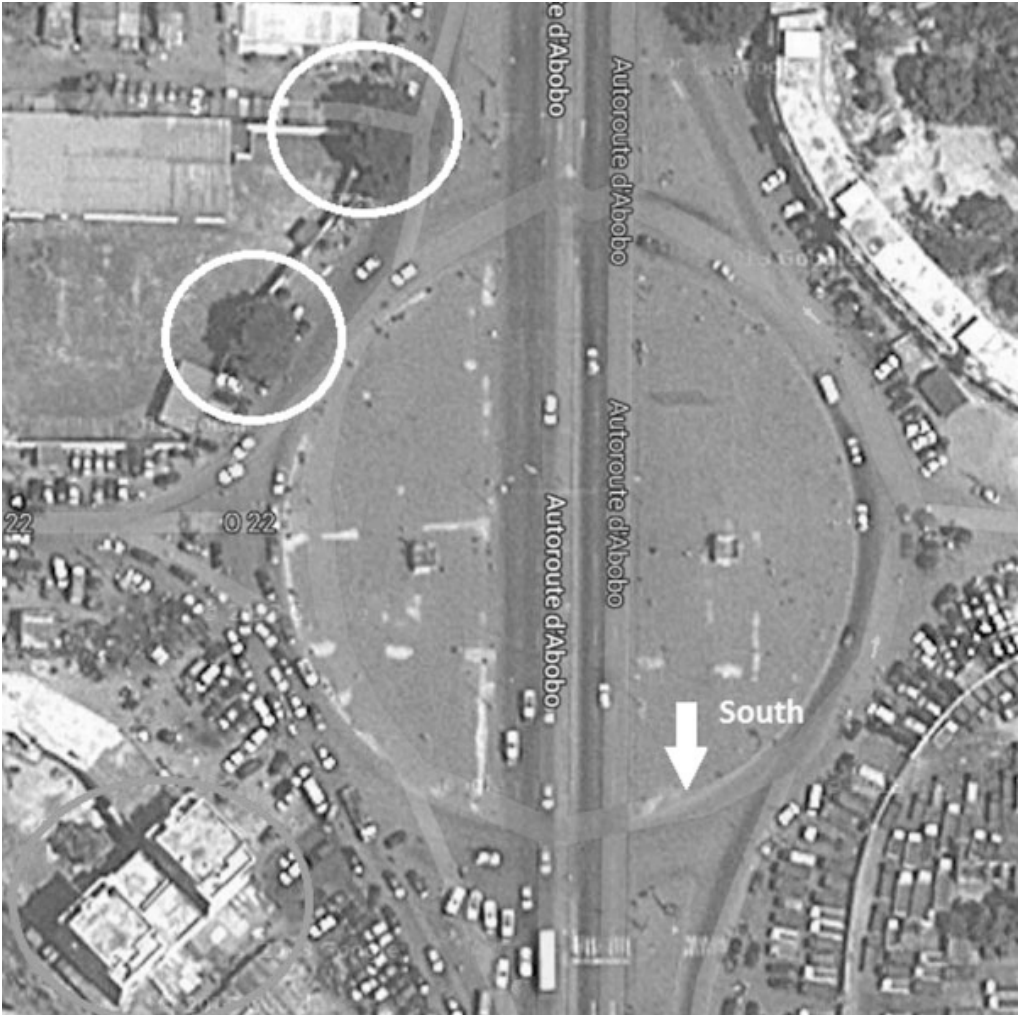
Mühim şekilde, bu haber metinleri aynı zamanda daha odaklı bir arama yaparken kullanabileceğim anahtar sözcükler de sağladı. Twitter ve YouTube'da geriye dönük arama yaparken bu sözcükleri kullanarak, görgü tanıkları ifadeleri ve kullanıcılar tarafından oluşturulmuş içerikleri de keşfetmeyi başardım. (Kendinizi daima yükleyicinin yerine koyun ve o bu videoyu nasıl etiketler ve hangi sözcükler veya bilgilerle tanımlar, bunu hayal edin.)

İddiaya göre gösteri ve ateş açılması olayı Abidjan'ın kuzey semtlerinden biri olan Abobo yakınlarındaki bir kavşakta meydana geldi. Spesifik olarak bir ifade¹¹ olayı Autoroute d'Abobo üzerinde, Abobo Gare olarak bilinen bölgenin bitişiğindeki bir kavşakta konumlandırdı. İfadedeki görgü tanığı güvenlik güçlerinin kavşağı geçip, aynı yoldan geri dönerken "Adjamé'ye dönmeden hemen önce" kadınların üzerine ateş açtığını anlatıyordu. Adjamé Abobo'nun güneyinde kaldığından, bize trafiğin yönü hakkında bir ipucu veriyordu.

8 Mart'ta Le Patriot'ta aynı zamanda verilen bir habere¹² göre, göstericiler "Banco kavşak bağlantısında" (aşağıda haritada gösterildiği gibi) toplanmışlardı. Yerel bir forumda yaptığımız araştırma bu kavşağın bu şekilde başka gösterilere de¹³ sahne olduğunu gösterdi.

Google Maps iki büyük kavşak gösteriyor. Biri, Carrefour Banco, Adjamé yönünde, Abobo'nun güney ucunda bulunuyor. Bu önceki ifadeyle uyuyor, ben de bunu başlangıç noktam olarak belirledim.

Videoda 4:00 noktası ve devamında görülen sokak ışıklarının ve trafik ışıklarının konumu, palmiye ağaçlarının hizaları ve yaprak döken ağaçlar Banco Carrefour'un kuzey batı köşesinin uydu görüntüleriyle, yukarıdaki resimde beyaz çemberler içinde görüldüğü gibi, örtüşüyordu. Çatısında iki belirgin çıkıntısı olan büyük bina (kırmızı çember içindeki) aynı zamanda güvenlik güçlerinin araçlarının görüntüden kaybolduğu sırada arkada görünen binalardan biriyle örtüşüyor. Bu da yukarıdaki uydu görüntülerinde açıkça görülen trafik yönüyle ve görgü tanığının güneye, Adjamé'ye doğru ilerlediklerine dair verdiği ifadeye uyuyor.

Ancak video kanıtının bir parçası (yukarıda) uydu görüntülerine uymuyor. Konvoyun kavşağa girdiği anda üç yapraklarını döken ağaç saydık, Google Haritalar ise bu ağaçlardan yalnızca iki tanesini gösteriyor. Video 2011 yılında çekilmişti ve uydu görüntülerinin tarihi 2013'tü, yani belki de ağaçlardan biri kesilmişti. Böylece Google Earth'de geriye dönük

uydu görüntülerine baktık. 2009'da çekilmiş görüntüler kavşağın bu köşesindeki üç yaprak döken ağaç gösteriyordu.

2013 yılında çekilen uydu görüntülerinde kayıp ağacın yeri yukarıdaki görüntüde belirtildi. (Görüntü kuzeyden güneye 180 derece çevrildi.) Bu açıdan bakıldığında kamera konumunun doğrudan yolun karşısında olduğu görülüyor. Daha sonrasında Storyful'un da tanıdığı, videoya aşına ve daha önce Abobo'ya "katliam!" haber yapmaya gitmiş güvenilir bir kaynakla konuştum. Kaynak kamera açısının bu olduğunu onayladı.

Tarih

Saldırının tarihi sosyal medyada paylaşılan birkaç bağımsız ifade ve videoyla da desteklendi. Bu kaynaklar Twitter'da, Topsy'de, (tarih aralıklarıyla arama yapılmasına müsaade eden) Topsy Pro'da ve sonuçlar yükleme tarihine göre sıralanarak YouTube'da yapılan bir dizi arama sonucunda geriye dönük olarak bulundu.

İzlediğim adımlardan bazıları:

- 3 Mart 2011'e ilerleyip o noktadan geriye doğru sonuçlar verecek geriye dönük Twitter araması¹⁴ kullandım.
- Olayla ilgili tweetleri ve soruları inceledim, bunu¹⁵ ve bu cevabı¹⁶ buldum. Bu kaynaklar ya po-

tansiyel görgü tanıkları, ya da görgü tanıklarını tespit etmemize olanak tanıyacak insanlar. İlk kaynak konumunu Cocody, Abidjan; ikincisi ise Abidjan olarak belirtiyor.

- Aynı zamanda Abobo'dan ve daha önceki RHDP gösterilerinden de videolar yükleyen bu insana¹⁷ ulaştım. Bu kişinin hesabındaki diğer Twitvidleri kontrol ettiğimde protesto gününde yüklenen videoyu¹⁸ buldum.
- Bu kişinin Twitter timelineına daha yakından bakınca o günkü RHDP'ye yapılan başka referanslar da buldum. Bu da beni olaya dair bu haber¹⁹ gibi, başka linklere yönlendirdi. Bu haberde Reuters'a ait, bizim videomuzdaki kurbanlarla eşleşen kurbanları gösteren bir fotoğraf vardı.
- Fotoğrafla yapılan bir Google Görsel Arama²⁰'sı, fotoğrafın 3 Mart'tan önce kullanılmadığını onayladı. Ancak sonuçlar aynı zamanda AFP/Getty Images'a ait ve Reuters'a ait olmayan bir fotoğrafın bulunduğu bir Guardian haberi²¹ de gösteriyordu. Bu da olay anında bölgede güvenilir bir fotoğrafçının bulunduğu anlamına geliyordu.

Fotoğrafı aşağıda gösterildiği gibi daha yakından inceledim.

Bu görüntü ilk videoda 5:30 noktasında görülen kurbanla örtüşüyor. Kurban giysiler ve pek çok göstericinin kullandığı yeşil yapraklarla kaplı. Sayfanın yukarısında yakından gösterildiği gibi, kurbanın giydiği koyu mavi tişörte ve kırmızı, turuncu, beyaz ve koyu renk çizgili, kare desenli belirgin kıyafete dikkat edin.

Ayrıca France 24 Observateurs'a olay yerinden, Abidjan'daki kaynaklarından fotoğraflar gönderilmişti.²² Biz de Storyful'da bunu France 24'den teyit ettik.

Diğer aramalar bir Agence France-Presse gazetecisi, Issouf Sanogo tarafından burada²³ yayınlanan bir fotoğraf günlüğü ortaya çıkardı. Sanogo 3 Mart'taki gösterinin organizasyonuna

yardımcı olduğunu söyleyen Sirah Drane adlı bir kadınla röportaj yapmış. Drane Abobo'daki göbekli kavşakta toplanmış insan kalabalığına hitap etmek için bir megafon tutmakta olduğunu söylemiş. Bu tanıma uyan bir kadın videoda görülebiliyor.

Bu video olayın diğer üç videosuyla örtüşüyor. Bu videolar zamanında Storyful tarafından belgeye dayandırılmıştı ve daha önce belirtilen arama terimleriyle arandığında YouTube'da bulunabiliyordu.

İlk video²⁴ saldırının olduğu gün Fildişi Sahili'nden ve özellikle bu videoyu yüklemek için açılmış bir YouTube hesabı tarafından yüklenmiş. Hesapta kaynakla alakalı bilgiler sağlayabilecek herhangi bir aktivite yok. Arka plandaki kare şekilli bina gibi, aynı yaralı kadınlar da videoda görülebiliyor.

Fildişi Sahili'nden açılan başka bir YouTube hesabına 4 Mart sabahı 09:06:37 GMT zamanıyla ikinci bir video²⁵ yüklenmiş. Yükleyici videoyu 3 Mart'ı kast ederek "dünkü RHDP gösterisinde birkaç kadın öldürüldü" diyerek tanımlıyor.

Bu videoların veya destekleyici fotoğrafların hiçbiri, tarihin bu olduğundan büyük ölçüde emin olabileceğimiz şekilde, 3 Mart öncesinde bulunamıyor.

Orijinal yükleyici

Videonun kendisi YouTube'a 4 Mart 2011 tarihinde yüklenmiş. Bu, bu videonun YouTube'da bulunan en eski hali. Ancak, videonun aslında bir Facebook hesabından veya başka kaynaklardan alınarak YouTube'a yüklenmiş olması da yüksek bir ihtimal.

YouTube hesabı ABD'den kaydedilmiş ve onemendo.com adresindeki artık kullanılmayan internet sitesine linklenmiş. Hesap New York'ta veya New Jersey'de yaşayan Jamaikalı göç-

menlerle alakalı biri tarafından yönetiliyor gibi görünüyor zira bu bölgedeki yerel kulüp, Dan-ceHallReggae.com ile ilişkili promosyon materyalleri barındırıyor.

Bağlantılı bir Vimeo hesabındaki aynı döneme ait videolar Rechester, New York'ta bulduklarına işaret ediyor. Yine bağlantılı bir Facebook hesabı ayrıca Jamaikalı DJlerin müziklerine giden linkler paylaşıyor. Bize videonun kökeniyle alakalı fazladan herhangi bir detay vermiyor ve 3 Mart 2011'de videoya giden bir link de paylaşmamış. YouTube hesabında ayrıca Senegal yapımı bir pembe dizi de paylaşılmış.

Video özgün mü?

Yukarıdaki ispatlar konumu onaylıyor ve videonun tarihini çok yüksek bir ihtimalle 3 Mart olarak oturtuyor. Ancak, başa dönersek: Video o gün kadın göstericilerin FDS tarafından vurularak öldürüldüğünü mü gösteriyor?

Saldırının düzmece olduğu ve cesetlerin sokağa güvenlik güçleri uzaklaştıktan sonra yerleştirildiği iddia edildi²⁶. Bu ciddi sorular detaylı bir soruşturma gerektiriyor.

Bu açıklamada, Gbagbo'nun Savunma Bakanı Alain Dogou, 4 Mart'taki amatör videonun ortaya çıkışına atıfta bulunuyor. Bakan bir kadına "yere yat, yere yat," dendiğini (ki bunu videoda duyabiliyoruz) söylüyor. Dogou videonun gazetecilerin iddia ettiği yerden çekildiğini "söylemenin zor olduğunu" söylüyor, ki biz konumu doğruladık. Bakan ayrıca uluslararası gazetecilerin UNOCI tarafından düzenlenen bir haber konferansında ya da Bakanlar Kurulu'yla alakalı başka bir etkinliğe katıldıklarından, protesto gösterisini görüntülemediklerini söyledi. Son olarak, Kadınlar Gösterisi'nin o tarihte Abobo'da yapıldığını kabul etti.

Akla gelen ciddi sorular:

- Konvoyun kavşağa girdiği sırada kamera neden uzun süre boyunca yaralılardan başka yere bakıyor?
- Birbirlerine yalnızca birkaç metre uzaktaki tüm kurbanların vurulması mümkün mü?
- Videoda olduğu gibi, yüzüstü mü düşerlerdi?
- Yüzleri giysi parçalarıyla hemen kapatılmış, bu neden?
- Savunma Bakanının da açıklamasında anlattığı gibi, yaralı bir kadına "yere yat, yere yat," diye bağırılıyor. Bu neden? Bu kadının kötü durumundan mı kaynaklanıyor, yoksa yaralanma olayı mı tezgahlanmaya çalışılıyor?
- "Katliam" videoda bir coşkunkluk yaratıyor. Bu gerçek mi? Yoksa diğer protestocular bu tezgahlanmış "katliam" için rol alıyor veya suç ortağı haline mi getiriliyor?

Birkaç tanık yaralanmaların gerçekten de belirtilen katliamdan kaynaklandığına dair oldukça ikna edici ifadeler veriyorlar. Güney Abobo Hastanesi'nden bir doktor, bu İnsan Hakları Gözlem Raporu²⁶'nın 63/64 sayfalarında alıntılanıyor. Doktor saldırının kurbanlarını şöyle görmüş:

Hayatını kaybeden pek çok kadınla ilgilenen doktor yaralanmaların net bir şekilde ağır silahlardan kaynaklandığını ve mermilerden kaynaklanıyor olamayacağını söyledi. Doktor ve olay yerindeki iki tanık İnsan Hakları Gözlemcileri'ne kurbanlardan birinin başının gövdesinden tamamen ayrıldığını anlattı. İkisi ağır yaralanmalar sebebiyle hayatını kaybeden diğer kurbanlar makineli tüfek mermileriyle yaralanmıştı.

(Video başı kopan bir kurban gösteriyordu.)

Bir New York Times haberi adı verilmiş iki tanığı şöyle alıntılıyor:

"Öndeki tank ateş etmeye başladı," dedi Abobo sakini Idrissa Diarrassouba. "O anda altı kadın öldü. Hemen orada, yanlarındaydım. Düşüverdiler."

"Makineli tüfek mermileri bir anda püskürdü," dedi görgü tanığı Idrissa Sissoko. Ayrıca altı kadının vurulduğunu gördüğünü de söyledi. "Birden bire yerde yatan altı beden gördüm," dedi.

Bu habere³⁰ göre, askeri bir kaynak bir Reuters muhabirine saldırının güvenlik güçlerinin önceki çatışmalardan kaynaklanan gerginliği sebebiyle yaşanan bir kaza olduğunu belirtmiş.

Sonuç

Şu anda tarihin ve konunun büyük ölçüde onaylandığını söyleyebiliriz. Orijinal kaynak ise henüz onaylanmadı ve bu yüzden görüntüleri kaydeden kişiyle iletişim kurma imkanımız olmadı.

Ancak sonuç olarak, video iddia ettiği şeyi gösteriyor mu?

Topladığımız materyallerle bu kadar uzaktan %100 tatmin edici bir karara varamayız. Yükleyiciyle iletişim kurup röportaj yapma imkanıyla birlikte, görgü tanıklarının, kurbanları tedavi eden doktorların ve adı verilen kurbanların ailelerinin ifadelerini ilk elden alabilmek de önemlidir. Kurbanları tespit etmek için video üzerinde daha detaylı bir inceleme yürütebilir, önemli noktaları kare kare bölerek kurbanları tespit etmenin yollarını arayabilir ve sonra hayatta kalan kurbanların izini sürebilirdik.

Videoyla alakalı toparlayabildiğim tüm destekleyici bilgiler ve verilerle dahi, video hakkında net bir karar verilebilir durumda değil.

Vaka Çalışması 5.3

Videonun Konumunu ve İçeriğini Onaylamak

Christoph Koettl Uluslararası Af Örgütü ABD’de acil durum müdahale yöneticisi. Uсталıkları uydu görüntülerini kullanışlı hale getirmek, mobil teknoloji, insan hakları araştırmaları ve avukatlığında kullanılan yurttaş medya. Uzmanlık alanları ise uluslararası insani hukuk, kriz incelemesi-analizi ve video doğrulama. Koettl ayrıca teknoloji ve insan hakları konusunda SXSW 2014’te¹ de konuşma yapmış düzenli bir konuşmacı. Sri Lanka’daki savaş suçları konusunda Birleşik Devletler Parlamentosu’ndan da önce şahitlik etti. Pek çok ulusal ve uluslararası medya kuruluşu; AP, BBC, CNN, Al Jazera ve Reuters dahil olmak üzere, çalışmalarını düzenli olarak kullanmaktadır. Twitter hesabı: @ckeottl²

2013 Ağustos ayında Kahire’de yaşanan şiddetli çatışmalar esnasında, bir belirgin YouTube videosu³ büyük miktarda medya ilgisi çekmişti. (Video hemen ardından YouTube’dan kaldırılmıştı ancak buradan da⁴ izlenebilir.) Videonun yaygın şekilde kullanılan tanımı, ayrıca bir Washington Post⁵ blog girdisinde de manşet olarak kullanıldığı gibi, protestocuların bir polis arabasını Kahire’de bir köprüden aşağı itmeleri idi.

The Washington Post | PostTV | Politics | Opinions | Local | Sports | National | World | Business

WorldViews

By Max Fisher and the Washington Post Foreign Staff

ADVERTISEMENT

8 PM LIVE NEWS | TUNE IN TONIGHT
9 PM AMERICA TONIGHT

Syria | Iran | Russia | North Korea | Archives

Follow: f t s

Shocking photos, video show Egyptian protesters pushing armored police vehicle off bridge

Uluslararası Af Örgütü’nde de kabul ettiğimiz gibi, protestocuların gösterdiği şiddet davranışı elbette ki polisin orantısız güç kullanımını⁶ incelerken konuyla yakından alakalıdır. Ayrıca insan hakları ihlallerinin yaşanıp yaşanmadığına karar vermenin bir bölümü olarak videoları doğrulamak konusunda da çalışıyoruz. Sonuç olarak, bu video dikkatli bir inceleme gerektirecek önemli bir kaydı temsil ediyor.

Bu videoda kendini gösteren şey, video tanımındaki ve bundan kaynaklanan blog girdisi manşetin aksine, protestocuların videonun hiçbir yerinde arabayı gerçekten köprüden aşağı iterken görülmemesi. Kesinlikle daha yakından bir inceleme gerektiriyordu. İşte videonun içeriğini değerlendirmek ve olayın tam konumu belirlemek için yaptıklarım:

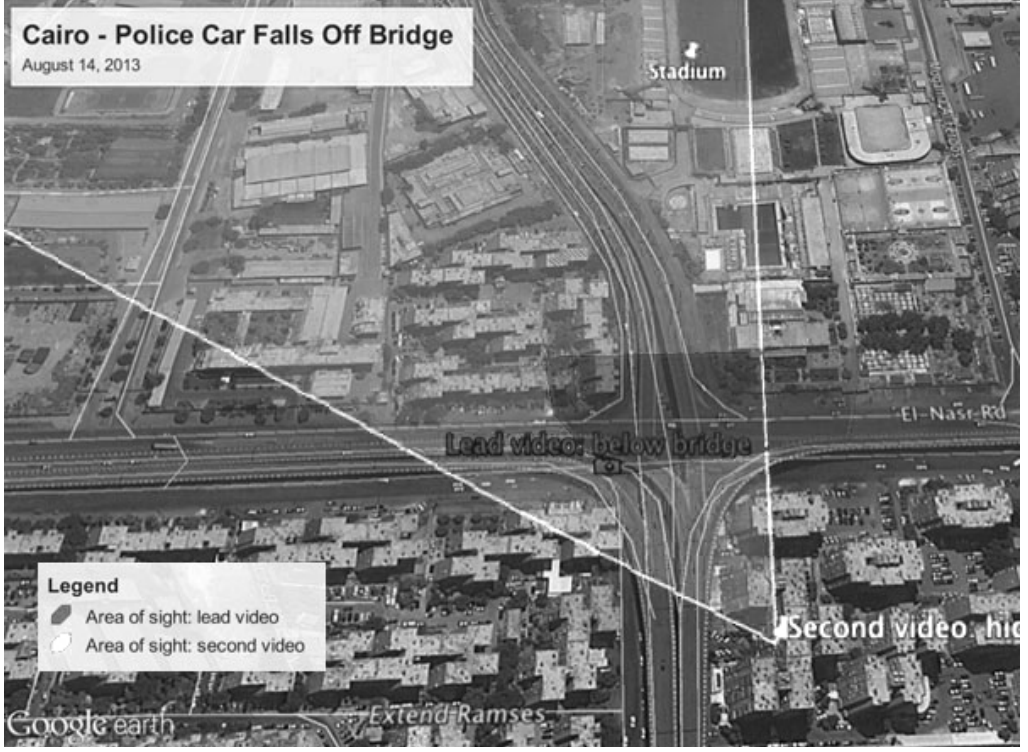
Yurттаş videosunu doğrularken atılan ilk adımlardan bir tanesi aynı olayı gösteren başka içerikleri aramaktır. (Çoklu perspektif videoların değeri hakkında daha fazlası için bkz. Hal Hodson: “Çoklu çekim videolar insan haklarını ihlal edenleri ortaya çıkarabilir.” New Scientist, 28 Haziran 2013 ve The Rashomon Project.) Normalde ek materyaller bulmak için YouTube’un yanı sıra Storyful’un (ücretli bir servis) kontrol panelini ve Storyful’un Açık Haber Odası’nı da araştırdım. (Bu bölümde belirtildiği gibi, ben de sonuç sayısını azaltmak için YouTube aramalarımı sonuçlarını yüklenme tarihine göre sıralayarak yaptım.) Bu araçları kullanarak farklı bir açıdan çekilmiş ikinci bir video⁷ buldum. Görünüşe göre bu video yüksek bir noktadan çekilmiş ve böylece tüm sahneye dair müthiş bir görüntü sağlıyor. Bu kanıt gösteriyor ki polis arabasını köprüden aşağı kimse itmemiş. Aksine, araba başka bir araçla çarpışıyor gibi görünüyor ve geriye doğru kayıp köprüden aşağı düşüyor. İkinci video olayın gerçek olduğunu doğruladı, ancak aynı zamanda video tanımının (ve manşetin) yanlış olduğunu ortaya çıkardı.

İkinci videonun bize sağladığı gözlem noktasıyla olayın tam yerini bulmamız da kolaylaştı. The Washington Post haberi olayın yerini “6 Ekim Köprüsü” olarak veriyordu. Bu işe koyulmak için yeterliydi, zira çevrimiçi haritalarda köprüyü bulmak kolaydı. Ancak köprü aslında şehrin büyük kısımlarının üstünden geçen, çok uzun bir yükseltilmiş yoldu. Bu tam konumu bulmamı daha zor hale getirdi.

İkinci videoyu dikkatlice incelerken bir nokta dikkatimi çekti, bir stadyum. 6 Ekim Köprüsü’nün izini Google Earth’de sürerek köprü’nün yakın menzilinde iki tane stadyum tespit ettim. Videoyu çeken kişinin potansiyel konumunu ve bakış açısını bulmak için Google Earth’te görüntüyü çevirdikten sonra ikinci stadyumla⁸ uyuşan bir konum yakaladım. Genel konumu doğruladıktan sonra olay yerini gören yüksek binaları tespit etmek kolaylaştı. Google Earth Pro’daki haritalama aracını kullanarak, iki videodaki konumları, görüntüleri ve bağlantılı noktaları gösteren basit bir kuşbakışı harita çizdim.

Son olarak iki nokta daha konumu doğruladı: Videonun arka planında görünen bir radyo kulesi aynı zamanda uydu görüntülerinde⁹ de görülmekteydi. Ek olarak, kullanıcılar tarafından oluşturulmuş fotoğrafları kontrol etmek için Google Earth’teki Panoramio fotoğraf katmanını da etkinleştirdim. Panoramio katmanı o noktadaki görüş açısını sağlayan, coğrafi olarak yeri tanımlanmış, kullanıcılar tarafından oluşturulmuş fotoğrafları, dolayısıyla yüksek bir detay düzeyi içerir. Ayrıca arabanın düştüğü yerden, yani köprü’nün altından çekilen birkaç fotoğraf¹⁰ da var ve videoda görülen köprü ayakları, mükemmel şekilde birbirini tutuyor.

Video aramaları, Google Earth ve Google Haritalar'ın bir kombinasyonu sayesinde, videonun kaydedildiği yeri çabucak doğrulayabildim ve Kahire'deki protestocular hakkında ciddi imalar doğurması muhtemel, hatalı bir video tanımını çürütebildim.

Sonuç olarak, polis arabasının neden köprüden düştüğünün gerçek nedeni ortaya çıktıktan sonra, süreç The Washington Post'un ikinci gönderi ve bir düzeltmesiyle¹¹ devam etti.

Bölüm 6

Kitleyi Harekete Geçirmek

Matthew Ingram son yirmi yıldır bir yandan iş hayatı, teknoloji ve yeni medya konularında yazarken diğer yandan kurumlara sosyal medya strateji danışmanlığı veren ödüllü bir gazeteci ve medya danışmanıdır. Halen San Francisco merkezli blog ağı Giga-Om'da¹ kıdemli yazar olarak çalışan Ingram medyanın ve web kültürünün evrimi konularında yazmaktadır. Globe & Mail'in sosyal medya gelişimi ve stratejisi konusunda uzmanlaşmış ilk 'topluluk editörü' iken gazetenin çevrimiçi yorumlara yaklaşımını geliştirmiş, Facebook sayfasının öncülüğünü yapmış, ve düzinelerce yazar ve editörün Twitter'dan iletişim kurmasını sağlamıştır. @matthewi² Twitter hesabından yazmaktadır.

Haber ve olağandışı olay doğrulamanın kitle kaynaklı (crowdsourc) yapılması yeni değil. Topluluk, geniş anlamıyla, her zaman için haber oluşumunun ve yorumunun temel bileşeni olmuştur. Twitter, Facebook ve YouTube gibi sosyal teknolojiler bu ortak karar mekanizmasının daha geniş kapsamlı ve hızlı çalışmasını sağlamıştır. Sürecin kusursuz çalıştığını söyleyemesek de bu yeniliklerden önceki halimizle karşılaştığımızda sağladıkları katkılar kusurlarından ötede.

Yakın geçmişimizde haber vakalarının ve gerçeklerin (fact) nasıl saptandığını hatırlayalım: Şans eseri olmadıkça, bir yerlerde savaş çıktığında, kasırga vurduğunda ya da bomba patladığında civarda birkaç kişiden fazla gazeteci olmazdı. Sahadaki kaynaklar bilgiyi bir haber ajansına aktarır ve görgü tanıklarıyla görüşmelere, telefon aramalarına vs. dayanan zahmetli haber doğrulama süreci başlardı.

Şimdiyse bilhassa deprem, katliam gibi ani, öngörülemez olaylara dakikalar hatta saniyeler içinde Twitter'da rastgelmemiz daha olası. Birkaç görgü tanığından ve şahitten alınabilecek gözlem yerine yüzlercesine ulaşmak mümkün. Boston bombalaması ve benzeri olaylarda olduğu gibi aktarılanların bir kısmının hatalı olması da muhtemel olsa da artık olan bitenin oldukça gerçekçi bir resmini yavaş yavaş çıkarabiliyoruz. Süreç gittikçe de hızlanıyor.

Yeni gelişmekte olan kitle-kaynaklı doğrulamaların NPR'nin (National Public Radio, Amerikan Ulusal Kamu Radyosu) yenilikçiliğiyle de bilinen eski kıdemli stratejistlerinden Andy Carvin ve başkalarının uyguladığı haliyle bazı 'en iyi uygulama' (best practice) örneklerine bakalım.

Belirle, doğruyla ve kaynaklarla iletişim kur

Çoğu durumda başlangıç noktası; güvenilir kaynakları belirledikten sonra (onlardan gelen) bilgiyi derlemek, birleştirmek ve doğrulamaktır. Andy Carvin, NPR'de Arap Baharı sırasında şahsen tanıdığı kişilerden başlayıp onların da aracılığıyla yeni kaynaklar keşfederek Ortadoğulu kaynaklardan oluşan 'Twitter Haber Merkezi' dediği bir süreç kurdu.

Carvin 2011'de Craig Silverman'a verdiği röportajda şöyle diyor: "Bu insanların Twitter'da ve zaman zaman Facebook'ta kimlere hitap ettiğine dikkat etmeyi çok önemli buluyorum. Hem Tunus hem de Mısır'da (daha olaylar başladığında) tanıdığım neredeyse yarımşar düzine kaynağım vardı."

Carvin tanıdıklarından kaynak tavsiye etmelerini ya da Twitter aramalarından ve belirli 'hashtag'leri takip ederek bulduklarını doğrulamalarını istemiş. Zaman içinde yüzlerce değerli kaynağın olduğu listeler oluşturmuş.

Bu listeler Carvin'in birkaç savaşı etkili bir şekilde gerçek zamanlı tweetlemesine (bilgiyi almak, yeniden duyurmak ve kaynaklarından doğrulamalarını istemek ve sonuçları paylaşmak) olanak veren güç haline gelmiş. Birçok açıdan kaotik ama nihayetinde başarılı bir süreç.

Bu kadar çok sayıda kaynağı yönetilebilir hale getirmek için Twitter listelerini kullanmış; konu, coğrafik konum gibi sınıflandırmalar oluşturmuş. Bugün Facebook'un İlgi Alan Listeleri, Google+'ın Çevreleri ve başka araçlarla ya da YouTube kanallarına abone olarak da aynı işlevi sağlamak mümkün.

Carvin'in attığı bir başka kritik adım da kaynaklarıyla doğrudan iletişim kurarak ya da bizzat görüşerek bir ilişki geliştirmek olmuş. Yüzeyde sadece Twitter'dan yaptıkları görünürken insanlarla Skype, e-posta ve diğer araçlarla haberleşerek kimliklerini doğrulayabilmek için çok emek sarf etmiş.

Önceki bölümlerde de detaylandırıldığı gibi bu tür kaynaklar ve sağladıkları bilgiler doğrulanmalıdır. Twitter ve YouTube aramaları sonucunda bulunan sahada olan ya da alakalı bilgiye erişimi olan kaynaklarla ve organizasyonlarla iletişim kurmalı ve onlardan gelen bilgiyi doğrulamalıyız.

Kaynaklarınızla iletişim kurdukça, onları tanıdikça güçlü ve zayıf yanlarını, ön yargılarını ya da paylaştıkları bilgiyi tartmayı gerektirecek başka faktörleri göreceksiniz. Kaynak listeniz büyüdükçe gördükleri, paylaştıkları ve raporladıkları konularda da belli kalıpları fark edecek ve gelen ham bilgileri kıyaslayarak gerçekten ne olup bittiğini saptayabileceksiniz.

Carvin Arap Baharı sırasında bağlantı kurduğu kaynaklardan bahsederken 'Bir kısmı aktif bir şekilde ülkelerindeki rejimi devirmek için çalışan insanlardı' der.^a 'Sürekli bunu aklımda tut-

^a http://www.cjr.org/behind_the_news/is_this_the_worlds_best_twitter_account.php?page=all «

malydım. Belki de yanıt saydamlıktadır. Biri bana doğru bilgi veriyordur ama muhalefetten olduklarını da unutmamalıydım’.

Kaynaklarınızla etkileşim kurmak

Her şey 12 Mart 2011’de Austin, Texas’da düzenlenen SXSW Festivali sırasında NY Times’ın düzenlediği sosyal medya ve Ortadoğu ile ilgili panele katıldığımda başladı.

Panel esnasında @jan15egy bir fotoğrafa bakmamı istediği şu tweeti attı:

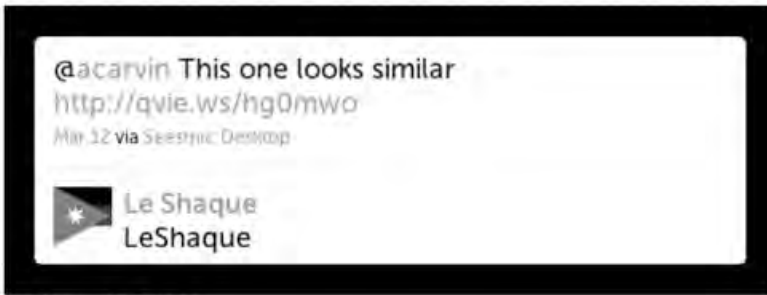

Birileri Libya’da 2011 yılındaki çatışmalarda İsrail kaynaklı silahların kullanılıp kullanılmadığının teyidi için Carvin’den (ve dolayısıyla Carvin’in Twitter Haber Merkezi’nden) yardım istemiş. Carvin gelişmeleri Storify’da^b detaylandırmıştı.

Beyrut’ta yaşayan @LeShaque adlı bir Suriyeli Hindistan merkezli silah üreticileriyle ilgili ilginç ipuçları yakalamış.

^b <http://storify.com/acarvin/how-to-debunk-a-geopolitical-rumor-with-your-tweet2> «

A Syrian living in Beirut named [@LeShaque](#) began to dig up a lot of intriguing leads from weapons manufacturers in India:

Le Shaque's Twitter
HTTPS:

WEAPONSINDIA.COM 3:58:00 AM

Bomb Mortar 81 mm illuminating

Bomb 81mm Mortar illuminating belongs to the family of illuminating ammunition extensively used to support night warfare. It provides intense illumination for identification and engagement of all types of moving and stationary objects. It is useful for movement of troops and to locate the enemy. The Bomb is fired from a 81mm smooth Mortar which is a muzzle loading weapon. The ammunition is also compatible with same calibre weapon of Hotchkiss make long barrel mortar. In using with Hotchkiss sho...

WEAPONSINDIA.COM

<http://qve.ws/hg0mwo> 81mm Aydınlatıcı Havan Topu Mermisi
81mm'lik aydınlatıcı havan topu mermisi gece çatışmalarında yaygın şekilde kullanılan aydınlatıcı mühimmat ailesindedir. Temasa geçilen her türlü hareketli ve sabit nesnenin tanımlanması amacıyla kullanılan mühimmat güçlü bir aydınlatıcıdır. Düşmanın tespiti ve askeri birliklerin hareketi amaçları için kullanışlıdır. Mermi, namludan beslenen 81mm'lik yivsiz havan topundan atılır. Aynı çaptaki uzun namlulu Hotchkiss havan topu ile de uyumludur.

Bu ipucundan hareketle Carvin Twitter takipçilerinden mühimmatın İsrail kaynaklı olup olmadığını teyidi için yardım istedi. Aldığı yanıtlar faydalı ipuçları, görüşler ve çıkmaz sokakların bir karışımıydı. Sonunda sorunun yanıtlanmasını sağlayan spesifik bilgiyi edindi:

Nihayetinde silahın kaynağı İsrail değil Hindistan'dı. Havan topu falan da değildi. Carvin'i doğru yönde olduğunu düşündüren şeylerden biri de aynı bilgiyi birbiriyle bağlantısı olmayan kaynaklardan alabilmiş olmasıydı.

Carvin, "Sözde İsrail silahları için yaptığımız araştırmada birbirini tanımayan çok sayıda insandan aynı bilgiyi alınca bir kısmını Storify'da kayda aldım," dedi.

Hatırlanması gereken önemli şeylerden biri de Carvin'in oldukça insancıl ve mesafesiz bir şekilde yardım talep etmesiydi. Temas ettiği insanları istediği bilgiyi sağlayan kaynak değil meslektaşları olarak görmüştür. Sadece komut veren haberciler yeterince muhatap bulamamakta. Farkı yaratan, kişilere insan gibi davranmaktır.

New York Times savaş muhabiri C.J. Chivers Carvin'in çeşitli çatışmalarda kullanılan mühimmat kaynağını tespit etmek için kullandığına benzer bir yöntemden faydalanırken gerçeğe ulaşma hızının geçmişte mümkün olanla kıyaslanamayacağından bahsetti.^c

Yine Chivers'tan alıntılıyoruz: "Bu kez deliller savaşta sahadan takip ederken kullanılan alışılmış araçlarla elde edildi: sahada çalışmaya istekli olmak, dijital fotoğraf makinesi, dizüstü bilgisayar, e-posta ve uzmanlardan oluşan haber kaynakları. Ancak yeni yöntemlerin işimize yansısıyla mümkün hale gelen bir fark da savaşın gerçek zamanda takibi; sosyal medya araçlarının kısa süreli uzman toplulukları oluşturmamıza fırsat vermesiyle sağlanan bir gelişme."

Chivers Brian Moses adlı Britanyalı 'yurttaş habercisi'nin^d başarılarını da kutladı. Asıl adı Elliot Higgins olan Moses YouTube'dan binlerce Suriye çatışma videosu izleyip doğrulayarak kimyasal silahlar konusunda uzmanlaştı.

Ne habercilik ne de askeri donanım konusunda eğitimi olan Higgins ilgili olayların doğrulama zincirinde Chivers gibi profesyonel habercilerin ve yardım kuruluşlarının dahi itibar ettikleri önemli bir uzman haline geldi. Bazı durumlarda Moses gibileri ya doğru zamanda doğru yerde durduklarından ya da uzun süreler belli bir konu üstünde çalıştıklarından yeni ve kritik kaynaklara dönüşürler.

Kitle kaynaklı iletişimde sorumlu hareket etmek

Haberci olsun olmasın kriz süresince bilgi toplamaya ve doğrulamaya çalışan herkesin ha-

^c <http://atwar.blogs.nytimes.com/2011/06/10/following-up-part-i-battle-eld-refuse-social-media-and-qadda-s-cluster-bombs/> «

^d <http://www.theguardian.com/world/2013/mar/21/frontroom-blogger-analyses-weapons-syria-frontline> «

tırlaması gereken şeylerden biri de Twitter, Facebook ya da Google Plus gibi sosyal medya araçlarını kullanırken kendilerinin de diğerleri için birer haber kaynağı olduğudur. Doğrulama esnasında paylaşacağınız herhangi dayanaksız bilgi olayla ilgili kafa karışıklığını arttıracaktır.

Destek aramak üzere bilgi paylaşıırken bunun daima farkında olun. Olan bitenlerle ilgili olabildiğince açık olmak, doğrulanmamış bilgi yaymaya değil yardım almaya çalıştığınızı takipçilerinize hatırlatmak en iyi yaklaşımdır.

Karışıklığa engel olmak için ne bilip bilmediğiniz ve hangi bilgilerin doğrulama gerektirdiği konularında mümkün olabildiğince açık olun. Hassas ya da kışkırtıcı olması muhtemel detayları doğrularken sosyal medya araçlarını kullanmadan önce daha geleneksel yöntemleri tercih etmelisiniz. Bilgiyi doğrulanmamış ya da dedikodu diye tanımlama konusunda dikkatli olsanız da yayılmaya başladıktan sonra bu sınıflandırmalar kaybolacaktır. Krizlerde gerçek durumu göz önüne alıp karmaşaya ya da bilgi kirliliğine katkıda bulunmamak bizim de sorumluluğumuz.

Kitlenin gücü

Bir sonraki bölümde detaylandırılacağı üzere algoritmalar ve otomatikleştirilmiş aramalar yeni gelişmeler ve haber vakalarında devasa boyutlarda bilgi üretebilirler. Ancak, tartışmalı da olsa, gerçek zamanda büyük miktarda veriyi tarayıp anlamlandırmak sadece insanların üstesinden gelebileceği bir sorun. Andy Carvin ve Brown Moses örneklerinin de gösterdiği gibi belli bir alanda uzmanlaşan ya da belli bir coğrafyada bulunan güvenilir kaynaklardan oluşan bir ağ 'kitle kaynaklı' bir haber merkezi olarak kullanılabilir.

Öte yandan, kaynaklarla bu tür bir ilişki kurmak hafife alınmamalı. Bu sadece işinizi daha verimli ve hızlı yapmanızı sağlayan bir araç değil aynı zamanda aldığınız kadar katkıda bulunmanız gereken bir iş birliğidir.

Vaka Çalışması 6.1

Arapça Gramerin Azizliği

Tom Trewinnard sosyal teknoloji alanında kar amacı gütmeyen faaliyetlerde bulunan ve iş birliği doğrulama aracı Checkdesk projesini geliştiren Meedan'da' araştırma ve iletişimden sorumlu yönetici olarak çalışıyor. Kendisine Twitter'da @Tom_El_Rumi² rumuzundan ulaşabilirsiniz.

M.SH. 2011 başlarında Tunus, Mısır ve Libya ayaklanmaları sırasında 'yurttaş haberciliği' ve ana akım medya arasındaki dinamikleri inceledikten sonra arkadaşlarıyla birlikte Şabaab Suriya (Shabab Souria, Suriyeli Gençler) Haber Grubu'nu kurmuştur.

"Suriyeli Gençler" çevrimiçi araçları kullanarak Suriye kaynaklı haberleri derleyen, doğrulayan ve yayınlayan, Suriye'de ve yurt dışında yaşayan Suriyelilerin oluşturduğu bir iş birliği ağıdır. Üyeler, her gün resmi kaynaklardan ve sosyal ağlardan duyurulan yüzlerce haberi disiplinli bir şekilde yönetilen bir Facebook grubu üstünden 'kitle kaynak' yöntemiyle derler, doğrular ve Checkdesk kullanarak Arapça ve İngilizce yayınlarlar.

Checkdesk³ haber odalarının ve medya kolektiflerinin son dakika haberlerinin dijital medya raporlarını doğrulamak ve yayınlamak amacıyla kullandıkları açık kaynaklı bir platformdur. Checkdesk, Meedan tarafından 2013 Temmuz'unda Ortadoğu'nun önde gelen altı medya partneriyle birlikte, her birinin kendi toplumlarını eğitme, kaynak farkındalığı ve dijital doğrulama yöntemlerini tanıtmaya amacıyla ayrı ayrı gerçekleştirdiği bir seri atölye ile duyurulmuştur.

5 Aralık 2013'te⁴ duyurulan haberleri yalanlamak ve teyit etmek için yapılanlar Suriyeli Gençlerin çalışma yöntemlerinin iyi bir örneğidir. Şam el-Uruba adıyla bilinen bir kişi Suriyeli Gençler Facebook grubuna bir YouTube videosu gönderir. Video'da Suyuf-ul-İslam (İslamın Kılıçları) grubunun mensubu olarak tanımlanan sakallı bir adam grubun Seydna ve Deyr Şerubim manastırlarının Hristiyan halkına saldırılar düzenlediğini iddia eder. Sözde saldırıların anlatımı aralara serpiştirilmiş, bir tepenin zirvesindeki binaya ve İsa heykeline verilen zararı gösteren bulanık kliplerle kesilmiştir. Video'yu gruba postalayan El-Uruba basit bir soru sorar: Bu video doğru mu yalan mı?

Grup üyelerinden Muhammed Fahreddin (tüm grup üyeleri kimliklerini saklamak için rumuz kullanmaktadır) hemen akabinde gönderdiği yorumda video sunumunu yapan kişinin kolayca göze çarpmayan gramer hatalarının, Arapçayı zarif bir şekilde kullandıkları gözlenen tipik cihadçı profiliyle çeliştiğine işaret eder.

Ebu Nebil rumuzlu bir başka grup üyesi de kullanılan Arapçanın zayıflığı dolayısıyla da anlatıcının kimliğini şüpheli hale getirdiği konusunda hemfikir olduğunu söyler.

Muhammed Fahreddin ve Şamyay Sy kaynakla ilgili bir başka önemli bilgi eklerler: Video'yu YouTube'a yükleyen Nizar Neyuf güvenilmezliğiyle meşhurdur. Delilleri ise Neyuf'un geçmişte ürettiği Esad karşıtı grupları kötülemek için Esad taraftarı rejim propagandalarıdır.

Ebu Kerem El-Farati gruba gönderdiği bir başka mesajda, "Başka hiçbir kaynak tarafından onaylanmıyor," der.

Hiçbir grup üyesi ne Suyuf-El-İslam ne de başka bir cihadçı grubun Seydna ya da Deyr-Şeribum'daki Hristiyan topluluklara saldırdığını gösteren bir fotoğraf, video kaydı ya da rapor/ haber bulamadı.

Suriyeli Gençler gibi gruplar zaman içinde kendi uzmanlık alanlarını geliştirir ve saygınlık kazanırlar. Sy ve El-Farati meşhur hafiyelerden: medyayı özenle taramayla ünlenmeleriyle doğrulama alanında muteber uzmanlar olarak yer ettiler. Videonun kaynağının güvenilir olmadığına onların işaret etmiş olması bu bulguya ağırlık kazandırdı.

Nihayetinde videonun sahte olduğuna karar vermek üç saatten az aldı. Grup üyelerinin deneyimlerini bir araya getirerek destekleyici başka delillerin varlığını kontrol etmek, kaynağın güvenilirliğini sorgulamak ve videonun gerçekliğini tespit etmek üzere içeriğini incelemek mümkün hale geldi.

Yedi grup üyesinin iş birliğiyle video yalanlandı. Video görüldüğü gibi kabul edilseydi sahte içerik devam etmekte olan propaganda savaşına katkıda bulunacak ve sadece Suriye'de yaşayan sivilleri değil yurt dışındaki politikacıları da etkileyecekti.

Grup üyelerinden birinin yazdığı gibi, "Bunun yalan olduğunu biliyoruz ancak batı medyası gerçekmiş gibi algılayacaktı."

Bütün bunlar uluslararası askeri müdahale olasılığının gerçeğe çok yakın olduğu zamanlarda gerçekleşti. Videonun yalanlanması bu nedenle çok önemliydi. Sosyal medyanın Suriye'deki çatışma halinde ne kadar kritik bir hale geldiğinin de kayda alınmasını sağladı.

Bölüm 7

Bilgisayar Topluluklarıyla İnsan Topluluklarını Birleştirmek

Patrick Meier (PH.D.) insani yardım için yeni teknoloji uygulamaları konusunda uluslararası düzeyde tanınan bir kanaat önderi. Şu an Katar Programlama Araştırmaları Enstitüsü Kurumu'nda sosyal inovasyon direktörü olarak çalışıyor, Yeni Nesil İnsani Yardım Teknolojileri¹ üzerine bir prototip geliştiriyor. Patrick, QCRI öncesinde, HHI'nin Kriz Haritalama ve Erken Uyarı programının kurucu ve yönetici ortağıydı ve Ushahidi'de Kriz Yönetimi Direktörü olarak görev yaptı. Bu konuda sözü geçen etkili blog sayfası iRevolution² 1 milyondan fazla defa ziyaret edildi. Patrick, Twitter'da da @patrickmeier³ hesabında.

Araştırmacı gazeteciler ve insan hakları aktivistleri on yıllar boyunca acil ve flaş haber durumlarında doğrulama için bir çok stratejiden faydalandılar. Kullanıcı üretimi içeriğinin gelişimiyle, bu uzmanlık daha da talep edilir hale geldi. Fakat birçoğu, doğrulama sürecini hızlandırmak ve muhtemelen otomatikleştirmek için "ileri programlama"ya eğiliyor. Herhangi diğer teknikler gibi, sosyal medya içeriğini gerçek zamana yakın biçimde doğrulamak üzere gelişmiş programlamayı kullanmanın vaatleri ve güçlükleri var.

İleri programlama iki öğeden oluşuyor: makine kaynaklı programlama ve insan kaynaklı programlama. İlki doğal dil işleme (NLP) kullanırken ve makine kaynaklı öğrenimi (MP) kullanırken diğeri kolektif ve mikro-görevlendirmeyi kullanıyor.

İleri programlamanın kullanıcı üretimi içeriği doğrulamak üzere uygulamaları şu an sınırlı çünkü bu araştırma alanı halen yeni ve aşağıda tarif edilen doğrulama platformları ve teknikleri halen geliştiriliyor ve test ediliyor. Bunun sonucunda, doğrulama sürecine ne kadar değer katacaklarını önümüzdeki dönemde göreceğiz ama teknolojik gelişmelerin doğrulama sürecinin unsurlarının otomatikleşmesine yardımcı olacak yeni yollar getirmeye devam etmesi muhtemel.

Bulduğumuz dönem, ileri programlamanın kullanıcı içeriklerini doğrulamak üzere uygulamaları için önem taşıyor: Bu alanda üç yeni proje geliştiriliyor. Bu bölüm, insan ve makine programlamanın doğrulama sürecinde kullanımı (ve birleşimi) ile ilgili arka planı da kapsayan bir biçimde bu projelere genel bir bakış sunuyor. Detaylara inmeden önce, bir not eklemek isterim: Ben, aşağıda anlatılan dijital insani yardım çabalarına Haiti, Filipinler ve Pakistan'da öncülük ettim. Ayrıca, adları geçen Verily Project'te ve Twitter Güvenilirlik Eklen-tisi'nin oluşturulmasında da rol aldım.

İnsan kaynaklı programlama

İnsan kaynaklı programlama, bir diğer adıyla Kolektif Programlama'da, bir bilgisayar belirli görevleri insanlara ve topluluklara devreder. Bilgisayar, daha sonra işlenen görevleri bir araya getirir ve analiz eder.

İnsan kaynaklı programlamanın acil durumlarda erken dönem kullanımlarından biri 2010'daki Haiti Depremi'ydi. Ushaidi Inc. acil metin mesajlarının Haitian Crole'den İngilizce'ye çevirilmesi için web-tabanlı bir platform hazırladı⁴. Bu mesajlar, Port-au-Prince ve etrafında felaketten etkilenen topluluklardan geliyordu. Çevirisi yapılan metinler daha sonra aciliyetine göre sıralanıyordu ve Ushaidi Haiti Kriz Haritası'na dökülüyordu. Bu metinlerin çevirisi Ushaidi'nin insan kaynaklı programlama platformunu krizle ilgili bilgilerde mikro-görevlendirme yapma amacıyla ilk ve tek kullanımı olmasına rağmen, bu bilişim tekniğinin başarısı onun felaketlerde yardıma kattığı değeri vurguladı.

İnsan kaynaklı programlamanın bir sonraki kullanımı 2012'de Filipinler'deki Pablo Fırtınası'ndaydı. Birleşmiş Milletler'in talebi üzerine, Dijital İnsani Yardım Ağı (DHN) tayfunun karaya ulaşmasından sonraki ilk 48 saat içerisinde atılan tweetleri topladı ve analiz etti.⁵ Daha spesifik olarak, DHN gönüllülerinin Twitter'a gönderilen, güçlü fırtına ve yağmurun yol açtığı hasarı ortaya çıkaran fotoğraf ve videoları tanımlamaları istendi. Bu işlemi gerçekleştirmek üzere, DHN ücretsiz ve açık kaynak kullanımlı CrowdCrafting⁶ mikro-görevlendirme platformunu her bir ayrı görüntü ve tweeti etiketlemek için kullandı. İşlenen veri daha sonra felaketin yol açtığı hasarın kriz haritasını oluşturmak üzere kullanıldı.

İnsan kaynaklı programlamayla yardımın Pablo Tayfunu'ndaki bu başarılı kullanımı Micro-mappers adında yeni ve elverişli bir mikro-görevlendirme platformunun başlatılmasına sebep oldu. CrowdCrafting yazılımını kullanarak geliştirilen MicroMappers Baluchistan Depremi'nden sonra atılan tweetleri ve görüntüleri etiketlemek üzere ilk defa 2013'te kullanıldı.⁷ Bu operasyon, DHN tarafından Pakistan'daki Birleşmiş Milletler'in talebi üzerine gerçekleştirildi.

Özetle insan kaynaklı programlama, insani yardım çevrelerinde yeni yeni kavranıyor ve ilgi görüyor. Fakat, şimdiye kadar sosyal medya içeriğinin doğrulanmasında kullanılmamıştı.

Verily platformu

Gelişimine destek verdiğim Verily platformu makine kaynaklı programlamayı sosyal medyaya yüklenen bilgileri destekleyen ya da doğruluğu hakkında kuşku yaratan verileri kitlesel işbirliğiyle hızla saptamak için kullanıyor. Verily'nin sıklıkla büyük bir afet öncesinde ve sonrasında afet hasarıyla ilgili çelişkili raporların açıklığa kavuşmasına yardımcı olmak üzere kullanılmasını bekliyoruz⁸. Elbette platform görüntüleri ve video çekimlerini doğrulamak için de kullanılabilir.

Verily, Savunmada İleri Araştırma Projeleri Birimi (DARPA) tarafından 2009'da başlatılan **Red Baloon Challenge**'tan esinlenmişti. Sözkonusu sorun, katılımcıların ABD sınırları içerisinde dikili 10 kırmızı hava durumu balonunun konumunu doğru belirlemesini gerektiriyordu.

MIT (Massachusetts Teknoloji Enstitüsü)'nden ödül kazanan takım, bilgisayarlarının başından ayrılmadan dokuz saatten az sürede 10 balonu buldu. İşin aslı, (bu takım üyeleri) insanları harekete geçirmek için sosyal medyaya, özellikle Twitter'a başvurdu. Yarışmanın başında, kazanırlarsa 40.000 \$ değerindeki ödülü tümüyle sahiplenmek yerine, kazanımlarını balonların araştırmasına yardımcı olan kişilerle paylaşacaklarını duyurdular. Özellikle, insanları kendi sosyal ağlarının üyelerini aramaya katılmak üzere davet etmeleri için teşvik ettiler: "Her bir balon için, bize doğru koordinatları yollayan ilk kişiye 2000 \$ veriyoruz, fakat dahası da var: onu davet etmiş olan kişiye de 1000 \$ veriyoruz. Sonra da, davet eden kişiyi davet edene 500 \$, onu davet edene de 250 \$ veriyoruz, vesaire.. (ve böyle devam edecek)" diye yazdılar.

Verily platformu aynı teşvik mekaniğini puan formatında kullanıyor. Ancak ülke genelinde balonları aramak yerine, bu platform afet boyunca çok daha küçük bir coğrafi alanı, genel anlamda bir şehri kapsamak üzere paylaşılan sosyal medya raporlarının doğrulanmasına olanak sağlıyor.

Verily'yi Evet/Hayır sorularından oluşan, "pinlenen" parçalardan oluşan bir Pinterest kolajı olarak düşünün. Örneğin: "Brooklyn köprüsü Sandy Kasırgası nedeniyle mi kapatıldı?" Verily kullanıcıları bu doğrulama talebini Twitter'da ve Facebook'ta paylaşıp, yakınlarda yaşayan kişilere de e-posta yollayabilirler.

Soruyu cevaplayacak kanıtları olan kişiler, iki bölümü olan Verily panosuna yazarlar. Bölümlerden biri doğrulanacak soruyu olumlu cevaplayan kanıtlar için, diğeri de olumsuz cevap verenler içindir.

Paylaşılacak kanıt çeşitleri, metin, resim ve video formatlarını içeriyor. Verily panosuna konan her bir kanıt, paylaşımı yapan kişiden bu kanıtın neden ilgili ve güvenilir olduğuna dair bir açıklamayla birlikte yer almalıdır/ desteklenmelidir.

Bu biçimde, Verily'nin projesinin bir diğer benzer hedefi de kitlesel işbirliğiyle eleştirel düşüncüyü desteklemek. Verily platformunun 2014'ün başında www.veri.ly adresinde kullanıma girmesi bekleniyor.

Makine kaynaklı programlama

2010'da Şili'yi sarsan 8.8 büyüklüğündeki deprem Twitter üzerinde geniş kapsamlı yer aldı. Hemen her zaman olduğu gibi, kriz durumu tweetlerinin artışıyla birlikte yanlış bilgiler ve söylenti dalgaları ortaya çıktı.

Bu söylentilerden biri, Valparaiso'da bir tsunami uyarısıydı. Bir diğeri, Santiago'nun bazı bölgelerinde yağmalanma haberleriydi. Bu türde söylentilerin yayılmasına rağmen, yakın zamanlı deneysel araştırmalar Twitter'in kendini düzeltebilen bir mekanizmaya sahip olduğunu gösterdi. Şili depremi sonrasındaki tweetler üzerinde yapılan bir araştırma¹⁰ Twitter kullanıcılarının tipik olarak güvenilir olmayan tweetleri güvenilirliklerini sorgulayarak arka plana ittiğini ortaya çıkardı.

Araştırmacılar bu özelliği analiz ederek, tweetlerin güvenilirliğinin tahmin edilebildiğini gösterdi. Konuyla ilgili veri odaklı analiz, belirli özellikleri taşıyan tweetlerin çoğunlukla yanlış olduğunu ortaya çıkardı.¹¹ Örneğin, tweetlerin uzunluğu, kullanılan sözcüklerin duygu analizi, ve kullanılan etiket ve emoji sayısı, tweetin içinde yer alan mesajların muhtemel güvenilirliğinin göstergelerini sağlıyor. Aynı durum görüntü ve videolara yönlenen linkler içeren tweetlerde¹² de geçerli – multimedia içeriklerine yönlenen linkler içeren tweetlerde kullanılan dil, bu multimedya içeriğinin güvenilir olup olmadığını belirlemek üzere kullanılabilir.

Birlikte değerlendirildiğinde, bu veriler makinelere tweet ve diğer sosyal medya içeriklerinin kesinliğini tahmin etmeye başlamaları için gerekli olan parametre ve "zeka" kriterlerini sağlıyor. Bu, afetlerde, diğer flaş haberlerde ve acil durumlarda doğrulama sürecinde otomasyonun daha büyük bir rol almasına kapıları aralıyor.

Kullanışlı uygulamalar bakımından, bu bulgular Twitter'da bir "Güvenilirlik Eklentisi" geliştirmek üzere kullanılıyor.¹³ Bu proje, Katar Bilişim Araştırmaları Enstitüsü'ndeki takımım ile Hindistan, Delhi'deki Indraprastha Bilgi Teknolojileri Enstitüsü'nün ortak çalışmasını kapsıyor.

Bu eklenti, birbirinden bağımsız tweetleri belirlenen tweetlerin içeriklerinin güvenilir kabul edilme olasılığına göre 0'dan 100'e uzanan bir ölçekte değerlendirecek. Bu makina kaynaklı programlama çözümünün temel avantajı, tamamen otomatize çalışması, bu yüzden de insan kaynaklı programlama platformu Verily'den daha ölçeklenebilir olması.

Karma Programlama

Afet Yardımı için Yapay Zeka (AIDR) platformu, insan kaynaklı ve makine kaynaklı programlama modellerinin bir karması olma özelliğini taşıyor.

Platform, insan kaynaklı programlama (ve mikro-görevlendirme) ile makine kaynaklı programlamayı birleştiriyor. Mikro-görevlendirme, kapsamlı bir görevi alıp bu görevi daha küçük görev dizilerine ayırmaktır. Makine öğrenimi ise bir bilgisayara belirlenen bir görevi tamamlamayı öğretmektir.

AIDR kullanıcıların ilgilenilen konuya dair bilgiyi Twitter'da bulmak için bir algoritma öğretmesini sağlıyor. Öğretme işlemi, mikro-görevlendirme kullanılarak yapılıyor. Örneğin, Kızıl Haç bir afet sonrasında altyapı hasarına dair kaynaklar için Twitter'ı izlemekle ilgileniyorsa,

bu durumda Kızıl Haç personeli AIDR'in mikro-görevlendirme arayüzünü hasardan bahseden tweetleri seçmek için kullanabilir. Sonrasında algoritma bu süreci öğrenir ve otomatik olarak hasardan bahseden ilave tweetleri bulur.

Bu karma programlama yaklaşımı, söylentileri otomatik olarak bu söylentilerden bahseden başlangıçtaki bir dizi tweete dayanarak belirlemek üzere kullanılabilir. Söylentileri ve kaynaklarını hızla belirlemek kullanıcı tarafından oluşturulan içeriği doğrulamanın önemli bir bileşenidir. Gazetecilerin ve insani yardım profesyonellerinin bilginin kaynağını takip etmelerini ve bilgiyi doğrulamak üzere bir sonraki adımda kiminle iletişime geçileceğini bilmelerini sağlar.

Emin olmak üzere, amaç sosyal medyada sadece yanlış ya da yanıltıcı bilgiyi belirlemek olmamalı, neredeyse gerçek zamanlı olarak bu bilgiye karşılık vermek ve bu bilgiyi düzeltmek olmalı. AIDR'in ilk versiyonu 2013 Kasım'da yayınlandı.

Doğrulama sürecini hızlandırmak

Daha önce belirtildiği gibi ileri programlama ile desteklenen doğrulama platformlarının gelişmeye başlayan süreçleri, onların kullanıcı üretimi içeriği doğrulama için nihai değerlerinin daha yeni yeni görüleceğini gösteriyor. Bu platformlar meyve verse bile, erken dönemde tekrarlı kullanımları önemli sınırlamalarla karşılaşacaktır. Fakat bu erken dönem çalışmaları ileri programlamanın doğrulama süreçlerinde kullanımlarının anlamlı uygulamalarına doğru ilerlemek için önem taşımaktadır.

Güncel bir sınırlama, yukarıda anlatılan AIDR ve sırada bekleyen Güvenilirlik Eklentisi'nin tamamen bir kaynağa, Twitter'a, bağlı olmasıdır. Çapraz-medya doğrulama platformlarının raporları/haberleri kaynaklar, mecralar ve diller arasında üçgenlere bölmesi gerekmektedir. Veri.ly bu ihtiyacı karşılamaya yaklaşırsa da, tamamen kolayca ölçeklenemeyen insan veri girişlerine dayanmaktadır.

Herhangi bir olayda, bu çözümler, çoğunluğun aradığı doğrulamanın sihirli değneği olmaktan uzaktır. Diğer bilgi platformları gibi, yeterli zaman ve çabayla onlar da yanlış yönlendirilebilir ve sabotaja uğrayabilir. Yine de, bu araçlar doğrulama sürecini hızlandırma fırsatını taşımaktadır ve bu alanda daha fazla çaba gösterildiğinde ve bu alana yatırım yapıldığında muhtemelen ilerleyecekler.

Vaka Çalışması 7.1

OpenStreetMap, Haiyan Tayfunu Sonrası Etkilenen Alanları Haritalamak İçin İnsan ve Makinayı Birlikte Nasıl Kullandı?

Dan Stowell, işitsel analize odaklanan bir bilişim uzmanı. Aynı zamanda OpenStreetMap'in düzenli katılımcılarından biri ve OpenStreetMap- İnsani Yardım'ın, dijital haritalar tasarlayan, saha çalışanlarını görevlendiren ve afet riskini azaltmak için özel yazılımlar yaratan bir inisiyatifin, takımında yer alıyor. Açık kaynaklı yazılım geliştirme ve makine öğrenimi konularında birikime sahip ve şu an Queen Mary, University of London'da Dijital Müzik Merkezi'nde araştırmacı. Websitesine bu linkten¹ ulaşabilirsiniz.

OpenStreetMap birçoğumuzun Wikipedia'dan tanıyacağı kitleler tarafından düzeltilen ve telif iznli model üzerine inşa edilmiş bir harita veritabanıdır. Kamuya açık en detaylı haritaların bazılarını – özellikle gelişmekte olan ülkeler için-kullanıma sunuyor.

Haiyan Tayfunu 2013'te Filipinleri vurduğunda, bir grup gönüllü harita uzmanı bölgede yaşanan hasarı denetlemek ve haritalamak üzere biraraya geldi. Bu çalışma, insani yardım durumlarına hızlı bir geri dönüş ile etkilenen alanları haritalamak üzere gönüllüleri aktive ederek karşılık veren OpenStreetMap İnsani Yardım Ekibi (HOT) tarafından koordine edildi. Bu çalışma Kızıl Haç, Sınır Tanımayan Doktorlar ve diğerlerinin sahada takımlarını yönlendirebilmek için güvendikleri sonuçlar almak üzere insan kaynaklı doğrulamayı otomatik analizle birleştiriyor.

HOT bir e-posta listesi ve diğer yollardan bir gönüllüler ağını oluşturdu ve sürekliliğini sağladı. Tayfun bölgeyi vurmadan 24 saat önce, üyeler tayfunun vurması muhtemel bölgeleri tartıştılar ve hızlı bir cevap için hazırlık yaparak mevcut verinin kalitesini değerlendirdiler.

Tayfun Filipinler'e ulaştığında ve insani yardım gerektiren bir özel durum olarak teyit edildiğinde, HOT ekibi gönüllüler ağına bu bölgeyi haritalamak üzere katkıda bulunmaları için çağrıda bulundu, yardım ekipleri tarafından talep edilenler arasında özel haritalama da öncelikler arasındaydı. İki temel hedef vardı. İlki yüksek nüfuslu alanların ve yolların genel ve detaylı bir güncel durum haritasının sağlanmasıydı. İkincisi, afet sonrası zemindeki her şeyin nasıl görüldüğüne dair bir tanım sağlamaktı.. Nerelerde binalar hasar görmüştü ve tahrip edilmişti? Hangi köprüler kapanmıştı?

Çalışma, (aşağıda gösterilen) harita hazırlamak üzere bir mikro-görevlendirme platformu olan HOT Görev Yöneticisi websitesinden koordine edildi ve önceliklendirildi. Bu websitesi, HOT yöneticilerinin belli sayıda yapılacak işi - belirli bir alandaki yolları ve binaları haritalamak gibi- tanımlayıp sıralamasını sağlar ve her işi her bir gönüllü harita uzmanı tarafından havadan görüntüleri izleyerek yönetilebilecek daha küçük görevlere (dörtgen alanlara) böler.

Haiyan Tayfunu boyunca, 1500'den fazla harita uzmanı katılım sağladı, aynı anda 100'e yakın uzman aynı anda Görev Yöneticisi sitesini kullandı. Her bir işi bölmek bu çaba dalgasından en iyi biçimde faydalanmak için oldukça önemliydi.

Kullanıcı bir görevi teslim aldıktan sonra, OpenStreetMap'te kendi alanını düzenler ve daha sonra ilgili görev alanını "Tamamlandı" notuyla (görseledeki kırmızı dörtgenler) işaretler. Her halükarda, Görev Yöneticisi görevin "Onaylandı" (yeşil renkli) olarak işaretlenmeden önce, ikincil, daha deneyimli bir kişinin tamamlanan işi incelemesini gerektirir. (Eğer görev gerektiği gibi tamamlanmadıysa, "Tamamlandı" durum etiketi ikinci kişi tarafından kaldırılır). Harita uzmanları, görev sayfasına notlar yazabilir, onaylamama sebepleri üzerine ya da haritalamada karşılaştıkları bazı konuları vurgulamak için açıklama yapabilir.

Havadan görüntüleme harita uzmanlarınının uzaktan yolları, binaları ve diğer altyapıları izlemelerine olanak vermek için oldukça önemlidir. Microsoft, OpenStreetMap editörlerinin kullanımı için global Bing görüntülerini temin etmiştir ve bu görüntüler Haiyan süresince kullanılmıştır.

HOT temsilcileri aynı zamanda havadan yüksek çözünürlüklü görüntü edinmek üzere “Imagery to The Crowd” (Topluluklara Betimleme) programıyla İnsani Yardım Bilgi Birimi Devlet Bakanlığı ve diğer birimler ve şirketler ile birlikte hareket etmiştir.^a Bu kullanılabilir olduğunda, HOT ekibi Görev Yöneticisi’nde yeni görevler oluşturdu, ve gönüllülerden daha ileri seviyede doğrulama yapmalarını ve Filipinler’in güncel durum haritasını geliştirmelerini istedi.

Görev Yöneticisi, en görünür doğrulama adımıdır, ama OpenStreetMap ekosistemi ayrıca birçok kritik önemde otomatik (makine tabanlı) denetleme de içerir. Harita düzenleme yazılımı (“JOSM”) otomatik olarak bir kullanıcının düzenlemelerini, kesişen binalar ya da buluşmadan önce kesişen nehirler gibi olası olmayan verilerle ilgili uyarı yaparak, sisteme yüklemeyen önce denetler.

Diğer otomatik araçlar düzenli olarak OpenStreetMap veritabanını tarar ve potansiyel problemlere dikkat çeker. Deneyimli harita uzmanları sıklıkla moderasyon sonrası adımlarda bu araçları kullanır: Problemleri düzenlemeleri tespit edebilirler ve eski haline döndürebilirler, ya da kullanıcıyla direkt olarak iletişim kurabilirler.

Bu iş akışı (e-posta listeleri, bloglar ve wikiler üzerinden devam eden iletişim ve koordinasyonla birleşerek) OpenStreetMap’in insan-odaklı topluluk modeli üzerinde bir doğrulama yapısı oluşturur.

Bu model, moderasyon öncesi adımlar olmadan ve yarı-resmi bir denetçiler hiyerarşisiyle oldukça açık biçimdedir ve hızla uluslararası tepki birimlerinin gayet değerli bulduğu, yüksek seviyede detaylı haritalar üretir.

Veriler kullanıma açık olduğu için, Haiyan Tayfunu sonrasında ihtiyaçlara cevap veren birimler, onu birçok farklı biçimde kullanabildi: Harita olarak çıktılarını aldılar, takımların SatNav birimlerine yanıt vermek için indirdiler, köyler gibi nüfus alanlarının konumlarını belirlemek için kullandılar ve salgın hastalıkların ölümlerini anlamak için analiz ettiler.

Hızla güncellenen bu harita verisi aynı zamanda gazeteciler tarafından biraz coğrafi veri teknik bilgisiyle birlikte kullanılabilir: örneğin tweetler gibi diğer kaynaklardan gelen coğrafi-konumlandırma içeren bağlamsal bilgi sağlamak, farklı alanlarda göreceli etkiyle ilgili beyanların onaylanmasına yardımcı olmak, ya da afetin etkisi ve yayılımıyla ilgili infografikler üretmek için.

^a The original sentence was “Representatives of HOT also liaised with agencies/companies such as NASA, USGS and DigitalGlobe to obtain high-resolution aerial imagery.” The correction was made in order to give credit to the main organisation which provided the imagery.”

Bölüm 8

Afet Yayını İçin Hazırlanmak

Sarah Knight, ABC Yerel Radyosu'nun Batı Avustralya içerik direktörüdür. Sarah, Avustralya Yayıncılık Şirketi'nde geçirdiği 25 yıl boyunca yerel radyo için 2011'deki Margarret River yangınları, 2013'teki Rusty Kasırgası başta olmak üzere bir çok acil durum yayını yaptı. Bulunduğu kurum dahilinde, acil durum yayını için eğitmenlik de yapmaktadır. Sarah Knight, ayrıca Batı Avustralya'daki yangınlardan hortumlara, sellere maruz kalabilecek yerlerdeki altı farklı radyo kuruluşunda çalışanlardan sorumludur.

Bir acil durum olduğunda, haber kanallarının geleneksel olarak iki farklı bilgi kaynaklı görevi olur. İlki, insanlara acil durumla karşılaştıklarında ne yapacaklarıyla ilgili bilgi vermektir. Bu bilgi, yerinde, belirgin ve açık olmalıdır. Genelde bu bilgi, devlet makamlarından, ordudan, polis görevlilerden, itfaiyeden veya herhangi bir resmi makamdan gelmektedir.

Haber kurumları için ikinci görev ise, her gün yaptıkları (yapması gerektiği) bir şey; önemli bilgileri adil, herhangi bir çıkar ve önyargı gözetmeden paylaşmak.

Günümüzde ise bunlara bir üçüncüsünü eklemek gerekmektedir. İnsanlar, bir acil durumda öncelikli olarak sosyal medya üzerinden bilgi edinirler. Haber kurumları böyle bir durumda, acil durumlar ve afetlerle ilgili birincil bilgiyi veren yerler olmaktan ziyade, kendilerini, gerçeğe kuru gürültüyü, söylentiyle doğruluğu ayıran; önemli bir ikincil doğrulama kaynağı konumunda bulurlar.

Hazırlıklı olmak, kesin bilgiyi, ihtiyacı olan kişilere ulaştırmada ve doğru olmayan bilgiyi yanlışlıkla yaymadığınızdan emin olmanızda fayda sağlar.

Kaos ve karışıklık durumunda, kişileri güvenli tutmak ve kaynağınızın güvenilir olması için neleri yaptığınızdan emin olmalısınız? Bu bölümde, kendinizi ve çalışma arkadaşlarınızı kaliteli ve zamanında bilgilerle, bir acil duruma karşı hazırlamanız için belirli yollara bakacağız.

Hazırlıklı olmanın esasları

İlk olarak bilgi verme durumunda, organizasyonuzun ne rol oynayacağına karar vermelisiniz. Haber mi yapacaksınız ve/veya uyarılarla ve zamanında tavsiyelerle toplumu mu uyaracaksınız? Avustralya Yayıncılık Kuruluşu bu ikisini ayırmaktadır. Haber merkezimiz haber vermek-

te, yerel radyodaki programlarımız ve belirli bir kapsamda 24 saat yayın yapan haber kanalımız News24 resmi uyarıları ve tavsiyeli bildirmekte, ardından olayı haberleştirmektedir.

Avustralya Yayıncılık Kuruluşu, acil durumu ilgilendiren resmi uyarıları ve diğer kaynaklar tarafından sağlanmış bilgileri -bunlara sosyal medya, dinleyici çağrıları ve kurtarma yayınları da dahil olmak üzere- acil durum yayıncılığı politikası gereğince iletmekle yükümlüdür.

Yerel bilgiler

Rolünüz belirtildiği üzere, yapmanız gereken, kendi çalışanlarınızı yerel kaynaklardan gelen bilgilere hızlı geri dönüş yapmaları ve gelebilecek tehditlerin olası sonuçları konusunda bilgilendirmelisiniz. Bu bilgilendirme, bölgenizde ne gibi acil durumların oluşabileceğinin analizi ve bunlara karşılık olarak yapılacak hazırlıkları içermelidir.

Bu konuyla ilgili düşünmeniz gereken bazı sorular;

- Bölgenizdeki en yaygın ve bölgenize en büyük etkiyi bırakacak olası doğal afet nedir?
- Ne gibi suç veya acil durumlar ortaya çıkabilir?
- Bölgenizdeki kritik binalar ve yapılar nelerdir? (otoyollar, köprüler vb.)
- Hedef haline gelebilecek önemli hükümet veya devlet makamları veya askeri üsler bulunmakta mıdır?
- Kazaların meydana gelebileceği üst yapı unsurları veya riskli yollar bulunmakta mıdır?
- Hangi bölgeler/mahallelerde çeteler, asi gruplar vb. bulunmaktadır?

Olası durumları listeledikten sonra, resmi veya resmi olmayan, işe yarar, önemli bilgileri sağlayabilecek kaynakları tespit etmeniz gerekir. Bu listede acil durum çalışanlarının yanı sıra (acil durum çalışanlarına Facebook, Twitter gibi sosyal medya platformlarından erişilebiliyor mu? Hazırda durması için bir liste oluşturabilirsiniz.) üniversitelerdeki uzmanlar, sivil toplum kuruluşları, devlet kurumlarına, şirketlere ve organizasyonlara ulaşabilme imkanı sağlayacak yolları da içermelidir.

Telefon numaraları, Twitter hesapları, Facebook sayfalarını toparlayıp, hepsini ulaşılabilir halde olan bir formata dönüştürdükten sonra ister bir veritabanı oluşturun isterseniz diğer yollarla bir araya getirin. Temas halinde olacağınız kişi ve kurumları böyle organize etmeniz, bir acil durumda işinize çok yarayacaktır.

Bağlantılar kurmak

Her gazeteci veya insani yardım çalışanının irtibatta olacağı kişilere ihtiyacı vardır. Ama bu ihtiyaç sadece telefon numarası ve detaylar değil, aynı zamanda onlarla belirli bir ilişki kurmanızı da gerektirmektedir. Güvenilir kaynaklar sizin ihtiyacınız olduğunda bilgi alabileceğiniz kaynaklardır ve onların da size karşı bir güveni olmalıdır.

Güven, acil bir durum anında bir anda gelişmeyecektir.

Ayrıca sizin de aktif olmanız gerekiyor, mümkünse kaynaklarınızla yüz yüze buluşun, onları haber merkezimize, ofisinize veya çalıştığınız yere davet edin. Onların sağladığı bilgilerle onlara ne yapabileceğinizi gösterin. Kaynaklarınızın mesajını, ihtiyacı olan insanlara nasıl iletceğinizi açıklayın.

Zamanınızı, onların acil bir durum anında nasıl çalıştığını gözlemlemeye ayırın. Bütün bu süreçte onların üzerindeki baskıyı ve çalışma koşullarını anlamaya çalışın. Kaynaklarınızla böyle bir kişisel ilişki kurmanız, kaynağınıza birden çok talep gelmesi halinde size öncelik sağlayacaktır.

Bütün kaynakla ilişki kurmanın yanında, acil durum merkezi çalışanları, diğer kurum/organizasyonlar ve izleyicilerinizle olan ilişkinizi de gözden geçirin.

İzleyicileriniz sizin zamanında bilgi ulaştıracağınızı; onların bu bilgileri zamanında göreceklelerini ve duyacaklarını biliyorlar mı? Sizin acil bir durum anında ne gibi hizmetler sunacağınızı ya da sunamayacağınızı biliyorlar mı?

Haber merkezleri için, hazırlıklı olma hikayeleri okurlara yardım etmek için bir kaynak olacağınıza yönelik mesaj iletilmesini sağlar. Örnek olarak, ABC'de, yaklaşmakta olan yangın sezonunun nasıl olacağını² ve acil durum çantası hazırlamak için rehberi³ içeren haber yapıyoruz. Haber kanalları veya yardım kuruluşları tarafından, bunun gibi bilgiler içeren haberler, kamu yararına nasıl yardımcı olabileceğinizi gösterir.

Ayrıca karşı taraftan gelen bilgiler de önemlidir. İzleyiciniz ve etrafınızdaki kişiler, acil bir durumda sizin için önemli bir bilgi kaynağı haline gelir. İzleyicilerinizi, ellerinde bulunan bilgilerle ilgili aramaya, elektronik posta atmaya ve mesaj atmaya teşvik edin. Bu genelde trafik oluşan yerler, hava durumu fotoğrafları ve diğer bilgileri içerecektir.

Çalışanlarınızı eğitmek

ABC'de biz, Acil Durum Yayın Planı'na büyük önem veririz. Bu plan yayındayken resmi açıklamaları nasıl ele alacağımızı veya haber için kullanılacak haritalarla insanlara nasıl yardımcı olabileceğimiz gibi detayları içerir.

Bu plana canlı yayından sunucuların topluma nasıl yardımcı olabileceklerini içeren detaylar da dahildir. Bu konu hakkındaki bilgiler, çeşitli acil durum müdahale kurumlarından gelmektedir. Bu bilgilere örnek olarak şunları verebiliriz: "Küvetinizi suyla doldurun ki olası bir su basıncının düşmesi durumunda çıkabilecek yangınları engelleyin." veya "Bütün kasırga koruyucularını bağlayın ve etkilenebilecek camları bantlayın ya da gerekli malzemeyle kaplayın."

Hazırlığınızın bir bölümü de halka yardım etmek için kullanabilecek bilgileri toplamakla ilgili

olmalıdır. Bu bilgileri önceden kaynaklarınıza ulaşarak sağlayabilirsiniz. Sizi kaynaklarınıza yeniden ulaştıracak ve bilgilerinin güncel olduğundan emin olabileceğiniz dahili bir sistem oluşturmanız sizin yararınıza olur.

Örnek olarak Kuzey Avustralya'da hortumlar büyük bir tehlike arz eder. Hortumlar az çok mevsimsel olarak oluştuğundan, hortumların zamanları tahmin edilebilir. Hortum oluşabilecek sezon öncesinde, yerel bilgilerimizi güncelleriz ve gerekli kurumlarla iletişime geçerek elimizdeki bilgilerin ve kontakların doğruluğunu kontrol ederiz. Çalışanlar küçük gruplarda bir araya getirilerek, gerekli prosedürlerden geçirilir.

Bu sadece plandaki bilginin geçerli olup olmadığını kontrol etmek için değil ayrıca zamanında gözden kaçmış ilişkileri de bu sakin zamanda gözden geçirmemizi sağlar.

Çalışanlarımızı eğitirken çok yararlı bulduğumuz bir yöntem ise önceki deneyimlerden çıkartılabilecek varsayımsal durumları kullanmaktır. Varsayımsal durumlar çalışanlarınızı öyle bir senaryo durumunda ne yapacaklarını düşünmeye ve bazen de en mantıklı yöntemin ne olabileceğine dair tartışmaya zorlar. Teknoloji ve aletler çok çabuk değişir bu yüzden bu yöntem sizin yöntemlerinizin güncelliğini korumasına yardımcı olur.

Biz aşağıda belirtilen varsayımsal soruları farklı derecelerde kullanıyoruz. Örnek olarak:

- Faciaya neden olabilecek bir hava durumu sunulduğunda ne yapmalı ?
- Stüdyoyu boşaltmanız istendiğinde ne yaparsınız?
- Normal alışma zamanınızdasınız ve afet uyarısı gelirse ne yaparsınız?

Çalışma sağlığı ve güvenliği önemli bir konudur. Çalışanlarınızın tehlike arz eden yerlerde ne yapılmasıyla ilgili gerekli eğitime sahip olduğuna emin olun. Avustralya'da yangın ve acil durum kuruluşları, yangın alanlarında çalışacak medya çalışanlarına eğitim verir, çalışanlar bu gerekli eğitimi almadan yangın alanına gönderilmezler.

Acil durum yönetimi kuruluşları genelde gazetecileri eğitmek için programlar açarlar. Bu eğitimler örneğin, gazetecilere yangın çıkmış bir alanda nasıl çalışmaları gerektiğine ilişkin bilgi veriyor olabilir. Böyle eğitilere katılmak özellikle haber yapılacak alanın sadece eğitimle akredite olmuş gazetecilere açık olduğ u gibi zamanlarda yararlı olabilir. (Eğitim kendi başına gazeteciler için acil durum kuruluşlarından kontaklar bulma konusunda, gazetecilere yardımcı olabilir.) Yardım kuruluşlarının insanları eğitmesi önemlidir çünkü yardım kuruluşları etkilenmiş alanlarda uzun süreler boyunca kalabilmektedir.

Son olarak, ekibinize yeni katılan üyeleri unutmayın. Bizim kuruluşumuzda, acil durum konusunda yayın yapacak ekibin işe alımından itibaren iki hafta içinde eğitim görmesi gerekiyor. Unutmayın, maalesef acil durumlar açılacak yeni bir eğitimi beklemez!

Dahili iletişim

Dışarıdan olan paydaşlarla hızlı iletişim kurmak önemli değildir. İş akışını düzenlemelisiniz ve kendiniz ile iş arkadaşlarınız arasında gerçekleşecek iletişim için plan yapmalısınız.

Düşünülmesi ve cevaplanması gereken bazı sorular :

- Kuruluşunuzdaki diğer insanların neler yaptığı ile ilgili nasıl iletişim kuracaksınız?
- Nelerin paylaşılacağı, basılacağı, yayınlanacağı hakkında son kararı kim verir ?
- Acil durum anında kaldırılması gereken bir *paywall* var mı?
- İnternet sitenizde ayrılmış özel bir bölüm var mı?
- Teknik yardım ekibinizin neleri bilmesi ve yapması gerekiyor?
- Sosyal medya ekibi ve site yaratıcıları ne bilmeli?
- Aktarıcılarınız ve diğer altyapı unsurlarınız güvenli mi?

ABC'de, kayda değer bir acil durum anında, elektronik posta üzerinden gönderilen Durum Raporu (Situation Report-SitRep) adını verdiğimiz bir sistem geliştirdik. Böylece herkesin tehlikenin farkında olmasına, ABC'nin nasıl tepki vereceğini ve kimin dahili olarak acil durumu yöneteceğini bu raporla belirtmiş olduk.

“SitRep” (Durum Raporu) sadece dahili bir iletişim için yardımcı bir araç değil aynı zamanda yöneticiler için yoğun bilgi kirliliği tehlikesine karşı, koruyucu bir kontrol mekanizması olarak çalışır.

İlgili çalışanlar için e-posta dağıtım grupları oluşturulur ve düzenli olarak, dağıtımın rahat gerçekleşmesi için kontrol edilir. Ayrıca SMS dağıtım listeleri ve diğer bilgi dağıtım yollarını düşünebilirsiniz. (Biz, son dakika haberleri için acil durum uyarısı iletebilen, dahili e-posta ve SMS dağıtımı yapan Whisper programını kullanıyoruz.)

Büyük bir acil durum sırasında, New South Wales'de yaşanan orman yangınları gibi, çalışanlarımızın geri kalanına, afet yayınıyla ilgilenen ekibimizi, afetle ilgili röportajlar için aramasını rica ettik. Ayrıca etkilenen bölge dışındaki ekiplerimizin, acil durumla ilgilenen kurum ve kişileri aramamalarını istedik. Bazen kurum dışından gelen isteklerle ilgilenilebilir için birisini görevlendirebiliyoruz böylece acil durumla ilgilenen ekibimizin sorun yaşamamasını sağlamış oluyoruz.

Bilgilerin nasıl toplanacağı, kontrol edileceği ve daha sonrasında yayın için nasıl süzgeçten geçeceği gibi bir iş dağılımını düzgün oturtmak doğrulama işlemi için önemlidir. Doğrulama işini kim yapıyor ve bunu kim gözden geçiriyor ? Bir çok kişinin baktığı bir bilginin katkı sağlayabileceğinden nasıl emin olabilirsiniz ? Bu gibi soruları gözden geçirmek acil durum anında önem taşır.

Toparlanma yayını

Kurumlar, genellikle afetin en kötü zamanlarında yayın yapmak ve tepki vermek ister ancak afetten etkilenmiş yerlerin ve kişilerin toparlanması aylar, yıllar alabilir. Haber merkezleri, bu kişilere, afet sonrası kullanabilecekleri gerekli bilgileri ulaştırmayı da planlamalıdır. (Bu konuyla daha çok insani yardım kuruluşlarının ilgilenmesi gerekir çünkü onlar bu alana daha fazla önem vermektedir.)

Afet sonrası en çok şikayet edilen konulardan biriye, afetten etkilenmiş kişilerin yalnız ve ilgisiz kalmasıdır. Dolayısıyla toparlanma sürecinde afet bölgesinde olmak, kuruluşunuza güven kazandırır.

Kendi kurum çalışanlarınızın toparlanmasına da yardım etmeyi unutmamalısınız. Hizmetlerinizi daha iyi sunmak için, sahada çalışanlarla bilgi alma toplantısı yapmak, sahada ne gibi sorunlar yaşandığına ve bir sonraki afette haberciliğinizi nasıl daha iyi bir hale getirebileceğinizi konuşmak açısından önemlidir. Bir sonraki afet illa ki gerçekleşecektir, kaçamazsınız...

Çalışanlarınızı bireysel olarak da kontrol etmelisiniz. Afetler genellikle travmatik olabilir, bu sadece afet alanında bulunanlar için de geçerli değildir. Çalışanlarınız kişisel olarak ya da ailesinin risk altında olmasından dolayı etkilenmiş olabilir.

2009'da Avustralya'nın Victoria eyaletinde gerçekleşen "Kara Pazar" orman yangınlarından sonra, bir çok çalışan, yangından etkilenen çaresiz durumdaki insanlardan aldığı telefonlardan dolayı kendilerini kötü hissetmişlerdir.

2011'de Queensland'deki sellerden yıllar sonra, inatla işlerini yapmaya çalışan personel, travma sonrası stres bozukluğu yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Çalışanlar ve yöneticilerin stresin belirtilerinin farkında olmaları ve bununla nasıl başa çıkacaklarını bilmeleri çok önemlidir.

Planınız olmadan bir acil durumun haberini yapabilirsiniz ancak bir plan oluşturup, gerekli dış ilişkileri kurup, kendi organizasyonunuz içinde iletişim kanalları açıp ve çalışanlarının durumunu eğitimlerle, vereceğiniz desteklerle, bilgi toplantılarıyla daha iyi hale getirirseniz, yaptığınız haber daha az stressiz ve daha fazla etkili olur.

Yardım kuruluşlarına tavsiyeler

Yardım kuruluşları hedef kitesinin kimler olduğunu gözden geçirmelidir. Yardım kuruluşları bilginin kaynağına ulaşım, sahada olan kişilere çalışmalarını yönetmek için mi ulaştıracak? Elinizdeki bilgileri devlet ve medya kaynaklarına mı ulaştıracaksınız? Halkla sosyal medya kanalları üzerinden mi iletişim kuracaksınız ?

Unutmayın, eğer siz insanlara ne yaptığınızı haber vermeyecekseniz, kim haber verecek? Birileri haber verecek ve verdiği haber doğru olmayabilir. Bilgi kirliliği ve eksikliği olmadığından emin olun.

Vaka Çalışması 8.1

NHK 2011 Japonya Depremi Nasıl Haberleştirdi ve Ne Öğrendi

Takashi Ötsuki, NHK Haber Departmanı'nın Afet ve Meteoroloji merkezinin yardımcı şefidir, departmanda büyük çaptaki afet hazırlığı ve yayının planlamasından sorumludur. Daha önce kendisi, NHK'nın bölgesel şubelerinde, TV Haber bölümünde ve City News kanalında, çeşitli doğal afetlerle ilgili haberleri yayına hazırladı. Yayına hazırladığı doğal afetler, Miyake Adası'ndaki Oyama Dağı ile Japonya'nın kuzeyindeki Usu dağı'nın volkanik patlaması ve 1999 İzmit, Türkiye'de olan depremi de içermektedir.

11 Mart 2011'de büyük bir deprem Japonya'yı sarstığında, Japonya'nın tek devlet yayıncısı NHK, canlı olarak ana kanalında bir tartışmayı yayınlıyordu.

Japon Meteoroloji Ajansı (JMA) deprem tespit edildikten 30 saniye sonra bir uyarı yayınladı. Uyarının üzerine NHK buna bir harita ekleyerek kayan yazı olarak yayına verdi. (Harita aşağıda gösteriliyor.) Bu kayan yazı, depremin merkez üssünü gösteriyordu ve sarsıntının yaşana-bileceği bölgeleri belirtiyordu. Görsel ayrıca sesli bir uyarı da içeriyordu. (JMA, alarmlarını ve uyarılarını Japonya'nın her bölgesinde bulunan sismometrelerdeki verilere dayanarak verir.)

JMA'nın uyarısından bir dakika sonra, NHK'nın bütün TV ve radyo programları deprem ve olası bir tsunamıyla alakalı bir canlı yayına geçti.

NHK, JMA ile afet hazırlığıyla ilgili ve olayların hızlı iletişimiyle alakalı olarak yakından çalışır. NHK, hızlı şekilde görselleri oluşturmaya ve otomatik olarak canlı yayın çalışanlarına haber metni üretmeye yarayan bir program oluşturdu. Bununla ilgili NHK, ayrıca gece yarısından sonra, canlı yayın olmadığı zaman eğitim programı düzenliyor. (Bunun nedeni NHK'da sürekli olarak depremleri takip ediyor ve haberleştiriyoruz.) Bunun gibi hazırlıklar bizim hızlıca depremden sonra canlı yayına geçmemizi sağladı.

NHK'deki afet hazırlığı sadece JMA uyarılarına dayanmaz. Büyük şehirlere, sahil bölgelerine ve nükleer santrallere yerleştirilmiş 500 robot kamerayı yönetiyor ve gözlemliyoruz. Robot kameralar, bir afet durumunda bize çok fazla sayıda canlı görüntü sağlıyor. Buna örnek olarak ise, bir kamera, deprem tespit edildikten 30 dakika sonra tsunami dalgası görüntüsü yakaladı. (Aşağıda gösteriliyor.)

Kameralarla birlikte, NHK, sarsıntının ve tsunaminin etkilerini gösteren helikopterlerle çekilmiş görüntüleri de kullandı. Böylece canlı yayında hafızalara kazanacak görüntüler sunmamızı sağladı. Fotoğrafta görüldüğü üzere, tsunami dalgalarının sarsıntıdan yaklaşık bir saat sonra Sendai'deki evleri silip süpürürkenki görüntüsü uzun süre boyunca hafızalarda yer etti.

2014 yılı içinde, Japonya'nın 12 farklı yerinde 15 tane kullanıma hazır helikopterimiz olacak. Bu sayede herhangi bir bölgeye bir saat içinde ulaşım yayın yapabileceğiz.

NHK ayrıca yaptığı deprem yayını başka platformlara yaymak için de uğraşmaktadır. Canlı televizyon ve radyo programlarını, Ustream ve Niconico Live gibi mecralar üzerinden canlı yayınlandı. Deprem boyunca birçok kişi yakınlarına ulaşmak için bizden bilgi talep etti. Bunu sağlamak içinse, elimizde olan bütün bilgileri doğal afterlerden sonra insanların birbirini bulmasını sağlayan Google Person Finder'a² (Google Kişi Bulucusu) yükledik.

Uyarılama ve geliştirme

Deprem sonrasında, NHK afet yayını, zayıf olduğu konuları ve hali hazırda olanı geliştirmek için beş girişime imza attı:

1. Afet yayını, görsel ve işitsel olarak anlaşıldığından emin olmak için daha da geliştirdik. Daha önceki afet yayınımda gerçeklere dayanan ayrı bir yaklaşım içindeydik. Bu yaklaşım sarsıntının detaylarını iletmekle alakalıydı. (Merkez üssü, beklenen tsunami dalgalarının boyutu gibi.) Yeni yapılanmamızla, haber sunucusu büyük bir tehlike anında izleyicileri gerektiğinde tahliye etmek için anons yapıyor. Haber sunucuları ayrıca tahliye duyurusu sırasında panik yaratmamak için sakin olunmasını da vurguluyor. Ayrıca işitsel ve duyma problemleri olan insanların bilgilendirilmede sorun yaşamaması için görsel *materyaller de* kullanıyoruz.

- 2011'deki depremin başlarında, çeşitli medya kanalları, nükleer santrallerdeki durumu bildirmek için resmi kurumların ve enerji şirketlerinin basın açıklamalarını referans aldı. Bu, aslında nükleer santrallere kısıtlı bir ulaşımın olduğunu ve bizim bu bilgileri doğrulamakta bağımsız olmadığımızı gösteriyordu. Daha iyi hazırlanmak ve resmi bilgileri daha isabetli bir bağlamda yansıtmak için muhabirlerimizi bilimsel ve özel alanlarda eğitiyoruz. Ayrıca çeşitli uzmanların görüşlerini içeren, depremin nükleer santraller üzerinde ne gibi etkileri olabileceğine dair tahminlere de yer veriyoruz.
- Afetten etkilenmiş alanlarda bulunan insanlar yerel medya ile radyolara ulaşmak ve birbirleriyle iletişim kurmak için sosyal medya kullandı. Muhabirlerimizin afet yayını yaparken, sosyal medyayı etkili biçimde kullandıklarından emin olmak için, NHK olarak yeni bir plan izledik. Bu planda, kullancılardan gelen içerikleri kullanarak uyarı oluşturmak için, gelen bilgilerin nasıl doğrulanabileceğiyle ilgili bilgiler ürettik. Bu plan içerisinde yanlış ve doğrulanmamış bilgilerin nasıl ayıklanabileceği de var.

Bütün bunlara ek olarak, "Sosyal Dinleme" adı altında, sosyal medyayı kontrol eden ve doğrulama sağlayan bir ekip oluşturduk. Bu ekip (aşağıda görülen) bilgilerin doğruluğunu ve kalitesini kontrol edebileceğimiz bir ağ oluşturdu.

- NHK, kullanıcı kaynaklı, NHK Scoop Box adı altında kendi içerik platformunu oluşturdu. Bu platform, bilgileri yükleyenlerin kişisel bilgilerini ve yerlerini alarak; onlarla direkt olarak iletişime geçme ve içeriklerini doğrulama şansı sunuyordu. 2013 Eylül'de, Kanto bölgesi hortumdan etkilendiğinde, ScoopBox 14 tane, hem ulusal hem de yerel yayınlarda kullanılmış kullanıcı üretimi içeriği belirleyip doğrulamamızı sağladı.
- Deprem sonrasında, tsunami kaynaklı elektrik kesintisi yüzünden, bazı robot kameralarımızın fotoğraflarını kaybettik. Hasarın fazlalığı ve Fukushima'daki güvenlik önlemleri nedeniyle, kameralara yeniden batarya yüklemesi şansı bulamadık. Bunu ilerde engellemek ve robot kameraların bataryalarını güvenli bir şekilde kullanmak için, rüz-

gar ve güneş enerjisinden enerji üreten bir sistem oluşturduk. (Aşağıda kameralar ve onları açık tutmaya yarayan güneş panelleri mevcut.)

BÖLÜM 9:

Bir Doğrulama Süreci Yaratmak

Craig Silverman medyadaki hatalar ve doğrulama ile ilgilenen bir girişimci gazeteci, aynı zamanda Poynter Enstitüsü blogu Regret the Error'un¹ kurucusu ve editörü. Silverman'ın Poynter Haber Üniversitesi için dijital çağda doğrulama üzerine açtığı bir ders² de bulunmaktadır. Craig Silverman, profesyonellerin uzmanlıklarını içerikle büyümesi ve paraya çevirmesine olanak sağlayan Spundge³ için içerik direktörlüğü yapıyor. Craig Silverman daha önce altı Kanada kentinden yerel haberleri veren çevrimiçi haber girişimi olan OpenFile'in lansmanına yardımcı olmuştu. "Regret The Error: How Media Mistakes Pollute the Press and Imperil Free Speech" (Hatalardan Pişman Olun: Medyanın Hataları Basını Nasıl Kirletiyor ve İfade Özgürlüğünü Nasıl Tehlikeye Atıyor), adlı kitabın yazarıdır ve çalışması ABD Ulusal Basın Kulübü, Ayna Ödülleri, Kanada Polisiye Yazarları ve (Kanada) Ulusal Dergi Ödülleri'ne layık görülmüştür. Twitter'da @craigsilverman⁴ kullanıcı adıyla bulunabilir.

Rina Tsubaki "Verification Handbook (Doğrulama El Kitabı)⁵" ve "Emergency Journalism (Son Dakika Haberciliği)⁶" girişimlerini, Hollanda'da bulunan European Journalism Centre'da⁷ yönetmektedir. Son Dakika Haberciliği, dijital çağdaki değişken konularda ve bunlarla ilgili muhabirlik yapan medya profesyonelleri için kaynakları bir araya getirmektedir Tsubaki, BM toplantısı ve Uluslararası Gazetecilik Festivali dahil sıklıkla etkinliklerde bu başlıklarda konuşmalar yapmıştır. Daha önce değişen medya ortamında yurttaşların rolü üzerine odaklanan bir çok projeyi yönetmiştir ve Mart 2011'deki Japonya depremi ile ilgili olarak iletişimin rolü üzerine Internews Europe's report⁸ için başlıca içerik sağlayıcı olmuştur. Ayrıca Hokkaido Shimbun adlı Japonya'daki bölgesel bir gazete de içerik üretmektedir. Twitter adresi @wildfly-ingpanda⁹

Doğrulama Temelleri

- Afetler ve son dakika haberleri ortaya çıkmadan önce doğrulama için plan ve prosedürleri ortaya koyun.
- Doğrulama bir süreçtir. Doğrulama yolu her gerçekle değişebilir.
- Kaynağı ve sağladığı içeriği doğrulayın.
- Tanıklara, mağdurlara veya yetkili makamlara kaynak olarak güvenmeyin ve söylediklerini tekrar

etmeyin. Bu tip sosyal medya hesapları duygu ile dolu, eksik ya da hatalı hatıralar içeren veya sınırlı bakış açısıyla şekillenen, yanlış veya hileli hesaplar olabilir.

- “Bunu nasıl biliyorsun?” ve “Başka neler biliyorsun?” gibi sorular sorarak kaynağın doğruluğunu sorgulayın.
- Diğer güvenilir kaynaklarla fotoğraf ve ses / video kayıtları gibi evraklar da dahil olmak üzere tüm verileri çapraz karşılaştırmaya tutun.
- Kendinize “Doğrulamak için yeterince biliyor muyum?” sorusunu sorun. Kültürel, etnik ve dini karmaşıklıkları anlayacak derecede bilgiye sahip misiniz?
- Ekip üyeleri ve uzmanlar ile işbirliği yapın; yalnız başınıza olmayın.

Kullanıcı Üretimi İçeriğinin Doğrulaması

- İçeriklerin hatalı, temizlenmiş, kesilmiş, bölünmüş ve / veya farklı bir içerikten tekrar paylaşıldığı varsayımından başlayın.
- Kullanıcı üretimi içeriği doğrularken şu adımları izleyin:
 - Asıl kaynağı ve içeriği doğrulayın ve tanımlayın (yer, tarih ve yaklaşık zaman dahil)
 - Kaynağın doğruluğunu tartışın ve çapraz karşılaştırma yapın
 - İçeriği kullanmak için yazarından veya yaratıcısından izin alın (fotoğraflar, videolar, ses)
- Kaynağın yükleyicisi hakkında her zaman bilgi toplayın ve temasa geçmeden önce mümkün olduğunca çok doğrulama yapın. Onlara direkt olarak gerçekten mağdur, tanık ya da içerik yaratıcısı olup olmadıklarını sorun.

1. Esas alınan kaynak ve içeriği doğrulayın ve tanımlayın (yer, tarih ve yaklaşık süresi dahil)

Köken

Kullanıcıların oluşturduğu içeriği doğrulamada ilk adım, orijinal içeriği (tweet, resim, video, metin mesajı gibi) tanımlamak.

Bazı sorular sorarak başlayın:

- Başka bir çevrimiçi yerde aynı veya benzer bilgi / içerik bulabilir miyim?
- İlk sürüm ne zaman yüklendi / çekildi / paylaşıldı?
- Yerini belirlemek mümkün mü? Kullanıcı tarafından yüklenen içerik coğrafi olarak etiketlendi mi?
- İçerikle bağlantılı herhangi bir web sitesi var mı?
- İçeriği yükleyen/paylaşan kişiyi tanımlayabiliyor musunuz? Ve daha fazla bilgi için onlara başvuru yapılabilir misiniz?

Görüntüler ve videolar ile uğraşırken, Google Görsel Arama veya TinEye kullanarak, görüntünün daha önce yüklenmiş bir versiyonunu bulmak için “görüntü / video” görsel araması

yapın. Aynı görüntüye ilişkin bir kaç bağlantı açılır ise, görünümün “diğer boyutları” üzerine tıklayın, genellikle orijinal görüntü yüksek çözünürlük / boyutlu görsel genellikle orijinal görsel olacaktır.

Görüntülerin kökenini doğrulamak için:

- Bir görsel arama yapmak için Google Görsel Arama veya TinEye kullanın. Aynı görüntüye ilişkin birkaç bağlantı açılır ise, görünümün “diğer boyutları” üzerine tıklayın, genellikle orijinal görüntü yüksek çözünürlük / boyutlu görsel genellikle orijinal görsel olacaktır.
- Görüntüde herhangi bir EXIF (exchangeable image file – değişebilir görüntü dosyası) verisi (metadata) olup olmadığını kontrol edin. Kameranın modeli, görselin zaman damgası, orijinal görselin boyutları hakkında bilgi edinmek için Photoshop, Fotoforensics.com veya Findexif.com gibi ücretsiz yazılımları kullanın.
- Twitter, Facebook ve Instagram gibi sosyal ağlar metadayı ayırıp alıyorlar. Flickr bu konuda bir istisnadır. Bunun yerine, görüntü yüklenen mobil cihazdan GPS verileri tanımlamak için Geofeedia ve Ban.jo yazılımlarını deneyin.

Video kökenini doğrulamak için:

- YouTube, Vimeo ve Youku gibi video paylaşım platformlarında anahtar kelime ile arama yaparken kısaltmaları, yer adlarını ve diğer zamirleri kullanın
- Yabancı dilde içerik ile uğraşırken Google Translate kullanın.
- Kelimelerinizle eşleşen önceki videoları bulmak için tarih filtresi kullanın.
- Bir görsel arama yapmak için Google Resim Arama veya TinEye kullanın.

Kaynak

Belirlenen orijinal içerik ile, içerik yazarı / yaratıcısı hakkında bilgi toplayın. Amaç hesabın arkasındaki kişinin güvenilir bir kaynak olup olmadığını teyit etmektir. Aşağıdaki soruları sorarak yükleyicinin dijital ayak izini inceleyin:

- Kişinin kimlik ve iletişim bilgilerini teyit edebilir misiniz?
- Bu hesaba aşına mısınız? Hesabın yüklediği içerikler ve röportaj geçmişte güvenilir olmuş muydu ?
- Sosyal ağ üzerinde yükleyicinin geçmişini kontrol edin:
 - Kullanılan hesap ne kadar aktif? Ne hakkında konuşuluyor, ne paylaşıyor?
 - Hesapta belirgin biyografik bilgiler nelerdir? Başka bir yere bağlantı var mı?
 - Daha önce ne tür içerik yüklendi?
 - Hesabın tarihine bakılırsa yükleyici nerde yerleşiktir?
- Sosyal medya üzerinde kimlerle bağlantıda kontrol edin:
 - Arkadaşları ve takipçileri kimlerdir?
 - Kimi takip ediyor?
 - Kim ile etkileşime geçiyor?

- Başkalarının listelerinde yer alıyor mu?
- Daha fazla bilgi için diğer sosyal ağlar üzerinde aynı ad / kullanıcı adı ile bir arama yapın ve ilişkili diğer hesapları bulmayı deneyin:
 - Gerçek bir isim bulursanız o kişinin adres, e-posta ve telefon numarasını bulmak için (Spokeo, Beyaz Sayfalar, Pipl.com, WebMii) kişi arama araçları kullanın.
 - Kişinin profesyonel arka plan hakkında bilgi edinmek için, LinkedIn gibi diğer sosyal ağları kontrol edin.
 - Twitter veya Facebook hesabı doğrulanmış hesap ise yanında mavi bir işaret bulunacaktır. Eğer hesap Twitter ya da Facebook tarafından doğrulanmışsa, bir pop-up “Verified Account” ya da “Verified Page.” diyecektir.

Görüntüler ve videolar ile uğraşırken, atıcının anlayışını kabul edin. (Bu sorular aynı zamanda metinsel bilgileri doğrulamak için de çalışır.) Onların güvenilirliğini kontrol etmek kendinize kaynak hakkında şu soruları sorun:

- Onlar kim?
- Neredeler?
- Ne zaman ordalardı?
- Ne görebiliyorlar (ve onların fotoğraf / video gösterisi ne) ?
- Nerede duruyorlardı?
- Neden oradalardı?

Aşağıdaki soruları sorarak aktivitelerini yürüttükleri/idare ettikleri diğer online hesaplara ulaşma:

- Twitter ve Facebook'da videonun özel kodu için araştırma yapın. - bağlı hesapları var mı?
- Diğer hesaplarda - Google Plus, bir blog veya web sitesi -yükleyicinin bir profili veya bağlı olduğu başka bir hesap var mı?
- Bağlı hesaplarda son konum, aktivite, güvenilirlik, önyargı ya da gündeme ilişkin hangi bilgiler gösterilmektedir?
- Bu hesap ne zamandan beri aktif? Ne kadar aktif bir hesap? (Uzun ve daha aktif bir hesabın diğer hesaplara göre daha güvenilir olması muhtemeldir.)
- Sosyal medya hesaplarına kimler bağlantılı, bu bağlantılar yükleyici hakkında bize ne söyler?
- Bağlı bir web sitesi için sahiplik bilgisi bulabiliyor muyum?
- Spokeo, Pipl.com veya WebMii veya LinkedIn'de yerel telefon dizinleri listesinde yer alıyor mu?
- Online sosyal çevreleri bu hikaye / yere yakın bir bilgi gösteriyor mu?

İçerik

Tarih

Özellikle fotoğraf ya da videodan bahsediyorken, tarih ve yaklaşık saati teyit edin:

- Olayın gerçekleştiği yeri ve o günkü hava durumunu kontrol edin. Hava durumu (yerel) hava tahminleri ve aynı olayla ilgili diğer paylaşımlar ile benzerlik gösteriyor mu? Bu konuda arama yapmak için Wolfram Alpha'yı kullanın. (Örneğin: "20 Ocak 2014'te Londra, İngiltere'de hava nasıldı?")
- O gün gerçekleşen olaylar ile ilgili haberler için haber kaynaklarında arama yapın.
- Video ve görsel aramalarını kullanın (YouTube, Google, TinEye, vb.), sizin örneğinizden daha önce paylaşılan her hangi bir içerik bulunuyor mu görün. (Unutmayın, YouTube yükleme başlangıç anı olarak Pasifik Zaman Dilimi'ni (GMT-8) baz alır.
- Fotoğraf ve videolarda tarih/saati tanımlamanızı sağlayacak saat, televizyon ekranları, gazete sayfaları gibi unsurları arayın.

Konum

Doğruluğu teyit etmek için bir diğer çok önemli açı da, içeriğin konumunu tanımlamaktır:

- İçerik, otomatik jeolokasyon (yer bulma) bilgisi içeriyor mu? (Flickr, Picasa ve Twitter, tamamen güvenilir olmasa da konum ekleme seçeneği sunmaktadır.)
- Uydu fotoğrafları ve otomatik yer bulma bilgisi içeren fotoğraflar ile karşılaştırmak için referans noktaları bulun. Örneğin;
 - Binalardaki işaret/yazılar, sokak levhaları, araç plakaları, ilan panoları vs. Çevrimiçi çeviriler için Google Translate ya da free.orc.com sayfalarını kullanabilirsiniz.
 - Dağ sıraları, ağaç hatları, kayalıklar, nehirler gibi ayırt edici manzaralar.
 - Kilise, minare, stadyum, köprü vb. Binalar.
 - . Otomatik yer bulma bilgisi içeren fotoğrafları eşleştirmek için Google Street View ya da Google Maps üzerindeki "Fotoğraflar"ı kullanın.
 - . Geçmişteki uydu görüntülerini de sunduğu için, eski fotoğraf ve videolarda Google Earth'ün arazi görünümünü kullanın.
 - . Google Maps'in kitle kaynaklı (herkesin yazı yazma ve güncelleyebilme şansı bulunan) versiyonu olan Wikimapia'yı kullanın.
 - Yaklaşık olarak saati belirleyebilmeyi sağlayacak gün ışığı veya gölgeler gibi hava koşulları. Belirli bir yerde belirli bir zamandaki hava koşulları için Wolfram Alpha'yı kullanabilirsiniz.
 - Araçlardaki plakalar
 - Giysiler

Videolar için:

- Videoda konuşulan dili inceleyin. Aksan ve lehçelerin coğrafi konum ile uyumluluğunu kontrol edin. Google Translate'in bazı diller için doğru çeviriler sunmadığını unutmayın, ve o dili konuşanlardan yardım alın.
- Video açıklamaları tutarlı ve genellikle belirli bir konuma mı ait?

- Videoların tarihleri belirtilmiş mi?
- Eğer video hesaplarında bir logo kullanılıyorsa logo, videolar boyunca tutarlı mı ve YouTube ya da Vimeo hesabına ait profil resmi ile eşleşiyor mu?
- Videoyu yükleyen kullanıcı, çeşitli haber kaynaklarından ya da YouTube hesaplarından kaynak göstermeksizin paylaşımda bulunmuş mu yoksa kendisi tarafından üretilmiş içerikleri mi yüklemiş belirleyin.
- Video yükleyici, argo tabirleri mi yoksa videonun öyküsünü tayin edebilen bir anlatımı mı kullanmış?
- Hesaba ait videolar istikrarlı bir kaliteye sahip mi? (YouTube'da Seçenekler'e gidin ve sunulan en iyi kaliteyi belirleyin.)
- Video açıklamaları, video başlığında .avi ya da .mp4 gibi dosya uzantısı bilgilerini içeriyor mu? Bu, videonun doğrudan o cihaz ile yüklendiğini belirtir.
- Bir YouTube videosunun açıklamasında "YouTube Capture aracılığı ile yüklendi" yazıyorsa bu, videonun bir akıllı telefon aracılığıyla filme alınmış olabileceğini belirtir.

2. Üçgenleme (Nirengi) ve kaynağın doğruluğunu tartışmak

Yukarıda belirtilen adımları gözden geçirdikten sonra kendinize sorun:

- Fotoğraf/video/içerik belirtilen durum ile bir anlam içeriyor mu?
- Herhangi bir şey mekana ait değilmiş gibi görünüyor mu?
- Eklenmeyen kaynak detayları ya da cevaplanmayan sorular bulunuyor mu?
- Medyada ya da çeşitli organizasyonlarda benzer görsel / videolar kullanılmış mı?
- Snopes'da (şehir efsaneleri ile ilgili bir web sitesi) bu kaynakla ilgili bir şey var mı?
- Herhangi bir şey kötü hissettiriyor mu ya da gerçek olamayacak kadar güzel mi?

Kaynak ile irtibat kurarken direkt sorular sorun ve araştırmanız için çapraz ilgi kurun (üçgenleme yapın); aldığınız cevapların sizin elde ettiğiniz bulgularla örtüştüğünden emin olun.

Fotoğraflar için:

- Sorularınızı sorarken Google Street View ve Google Maps ile fotoğrafın EXIF verisi (kamera bilgileri ve jeolokasyon bilgisi) ve/veya jeolokasyon bilgisinden neler bildiğinizi düşünün.
- Kaynaktan, söz konusu olaydan önce ve sonra çekilmiş başka fotoğraflar da isteyin.
- Eğer fotoğraf tehlikeli bir yerde çekilmişse, kaynağın sizinle konuşabilecek kadar güvende olduğundan emin olun.

Videolar için:

- Videonun yapısı ile ilgili şüpheleriniz varsa, VLC Media Player ve Avidemux gibi ücretsiz ya da Vegas Pro gibi ücretli düzenleme yazılımlarını videoyu bileşen karelerine ayırmak için kullanın.

3. İçeriği kullanmak için eser sahibinden izin almak

Telif hakkı yasaları ülkeden ülkeye değişiklik gösterebilir, çeşitli hizmetlere ait birbirinden farklı kullanım sözleşmeleri bulunabileceği gibi. Fotoğraf, video ve diğer içerikleri kullanmak için izin almak esastır.

İzin isterken:

1. Hangi fotoğraf/videoyu kullanmak istediğinizi belirtirken net olun.
2. İçeriğin nasıl kullanılacağını açıklayın.
3. İçerik sahibinin nasıl anılmak istediğini netleştirin. Gerçek isimleri ile mi yoksa bir kullanıcı adıyla mı anılmak istiyorlar, ya da içeriğin anonim olarak sunulmasını mı tercih ediyorlar?
4. İçeriği ve/veya kaynağın ismini kullanmanın doğurabileceği sonuçları göz önünde bulundurun. Gizlilik ya da güvenlik sebebiyle kişilerin yüzlerini mozaikleme gerekiyor mu? İçeriğin yaratıcısı / yükleyicisinin gerçek adlarıyla anılması onları tehlikeye düşürür mü?

Felaket haberleri ve flaş haber durumlarında doğrulama başarısı elde etmek için yapılacak hazırlıklar

Daha iyi bir doğrulama süreci oluşturmak için işte birkaç ipucu:

1. Güvenilir kaynaklardan bir oluşturma ve sürdürme
 - İlk müdahale ekibi, akademik uzmanlar, STK'lar, devlet daireleri ve vb. resmi ve resmi olmayan güvenilir kaynakların bir listesini oluşturun. Sadece sosyal medya hesaplarını değil veri tabanında / iş tablosunda paylaşılan telefon numaralarını ve e-posta hesaplarını toplayın.
 - Başlıklar veya coğrafi konumlar temelinde, mantıksal gruplar içerisinde organize edilen Twitter listeleri oluşturun. Twitter gelişmiş aramalar ve özel hashtag'ler ile güvenilir kaynakları bulun. Facebook Beğeni Listelerini ve Google Plus dairelerini kullanabilir, YouTube kanallarına ve oynatma listelerine üye olabilirsiniz.
 - Sosyal ağlarda karşılaştığınız şeylere asla kaynak muamelesi yapmayın. Onlara insan olarak yaklaşın ve ilgilenin. Bu kişiler sizin çalışma arkadaşlarınızdır.
 - Kalabalık içerisinde profesyonel veya amatör olarak geliştirilen, özel bir başlık alanında uzman güvenilir kaynaklar bulunmaktadır. Ayrıca belirli bir fiziksel konumda da kaynaklar bulunmaktadır.
 - Sosyal ağlar ile ilgilenerek ve insanlar ile kişisel olarak tanışarak güven kurun. Kaynaklarınızı doğrulamanıza yardımcı olmak için tavsiyede bulunmalarını ve / veya yardım isteyin. Onlarla etkileşime geçerek güçlü yönlerini, zayıflıklarını, ön yargılarını ve diğer faktörleri öğrenin.
2. Sizin / organizasyonunuzun o anki rolünü ve her türlü felaket senaryosunu tanımlayın
 - Felaket anındaki iletişimde rolünüzü tanımlayın.
 - Acil durum anında etkili bir şekilde nasıl iletişim kuracağınızı belirleyin.

- Kiminle iletişime geçmek istediğinizi, bu hedef gruplar için kullanışlı bilgilerin neler olduğunu, bu kişilere tavsiyede bulunurken nasıl bir dil kullanacağını düşünün.
- Dış irtibatlarınızı yapılandırdığınız kadar iç irtibatlarınızı da yapılandırın.

3. Personeli ve iş arkadaşlarınızı eğitin, desteklerin ve bunlardan bilgi alın

- Felaket durumlarında kullanmak üzere alet takımını, iş akışını, onay ve iletişim prosedürlerini belirleyin.
- Belirli felaket türlerinin meydana gelmesi beklenen alanlarda yaşayan kişiler için durum temelli eğitim/senaryo eğitimi verin.
- Personelin acil servisler tarafından verilen felaket eğitim programlarına katılmalarına imkân sağlayın.
- Belirli felaket durumlarında kullanılacak komutları / iletileri hazırlayın.
- İrtibat bilgilerinin güncel olduğunu kontrol etmek için önemli kaynaklar ile düzenli kontroller planlayın.
- Olay kaydından sonra personeli sorgulayın; ve yeni öğrendiğiniz şeylerin uygulanması için acil durum planlarınızı ve eğitimini düzenleyin.
- Kriz durumlarını bildirmenin sonucunda meydana gelen “travma” ve “stresi” göz ardı etmeyin. Gerekli durumlarda destek sağlayın.

VAKA ÇALIŞMASI 9.1

Kullanıcı Üretimi İçeriği Kullanırken Değerleme Ve Riski Azaltma

Madeleine Bair WITNESS projesiyle birlikte dünya çapında insan hakları hakkında yurttaşlar tarafından üretilen videoları, kaynakları doğrulamayla uğraşiyor. Bu amaçla neredeyse 10 yıldır dünyanın bir çok yerine radyo, multimedya veya basılı yayın muhabiri olarak seyahat etti. Haberleri Washington Post, San Francisco Chronicle ve Orion'da yer aldı.

Dünya üzerinde baskı ve siyasal şiddetin kol gezdiği bölgelerde çekilen ya da savunmasız toplulukları belgeleyen fotoğraf ve videolar, içeriğin üretilme veya manipüle edilme olasılığının ötesinde riskler taşıyor. Bu tür durumlarda, kamera önündeki ve arkasındaki bireyler tutuklanma, taciz, işkence veya ölüm riskiyle karşı karşıya kalabilir. Uluslararası medya söz konusu görüntüyü ele geçirirse bu tehlike artabilir. Bunun bir örneğine 2009'da İran'daki Yeşil Devrim esnasında şahit olduk. İslami Devrim Muhafızları¹, göstericileri hedef göstermek ve kimliklerini kitle kaynaklı tespit etmek için internette buldukları fotoğraflar ve video görüntülerinden yararlandı. Bu faaliyetler eylemci topluluk arasında ürperti yarattı.

Kimliklerin ifşa edilmesi, bireyleri baskıcı güçler tarafından cezalandırılma tehlikesine atıyor². Nasıl ki haber kuruluşları tecavüz mağdurlarının mahremiyetini korumak adına birtakım standartlara bağlı kalıyor, gazeteciler de savunmasız insanları ifşa eden videoları kullanırken – bilhassa bilgilendirilmiş rızaları olmaksızın çekilmişse görüntüler - aynı standartları göz önünde tutmalıdır.

Örnek verecek olursak, 2013'te Birleşik Devletler'deki online medya ve savunma örgütleri, Rusya'da LGBT gençliği hedef alan, ürkütücü boyutlara varan istismarı raporladı. Çoğu makale, faillerin mağdurlarını istismar ederken çektiği fotoğraf ve videoları içeriyor. Bu ise, söz konusu mağdurların gördüğü zararı ve damgalamayı devam ettirebilecek bir ifşa demek.³ Gazeteciler ve diğer insanlar, toplumlarını dile getirmek veya belgelemek adına bile rek tehlikeye atılan eylemcilerin çektiği videoları sansürlememelidir. Ancak gazeteciler, bu risklerin farkında olmayan ya da kayıt için bilgilendirilmiş rıza verecek kapasiteden yoksun insanları belirlemek ve onlara gelecek zararı en aza indirmek için temel adımlar atmalıdır. Ruslara istismar videosu örneğinde, mağdurların böylesine bir çekimin parçası olmaya razı olmadığı ortada.

Gelecekteki olası zararı değerlendirin

İlk olarak, bir görüntü/videonun müdahillere zarar verip vermeyeceğini değerlendirmelisiniz. Dünyanın tehlike altındaki bir bölgesindeler mi? Bu bilginin paylaşımından veya gösterilmesinden dolayı misilleme tehlikesi mevcut mu? Görüntü veya videoda gösterilen insanların kayda alınmaya onay verdiklerini rahatlıkla söyleyebilir misiniz?

Gerçekten bir tehlike durumu mevcut ise, iki seçeneğiniz var:

1. Görüntüyü/kamera görüntüsünü kullanmayın. Var olması; paylaşılması / yayınlanması / basılması gerektiği anlamına gelmez. Bu konuyu başka yollarla raporlandırabilir ve yaptığımız iş hakkında bilgi vermek için kullanabiliriz.
2. Kişilerin görüntülerini bumlayın. Televizyon basın odaları çoğu zaman savunmasız bireylerin görüntülerini, yüzlerini bumlayarak yayınlar. Fotoğraflar, yüzleri bulanıklaştırmak için kolaylıkla düzenlenebilir. Online videolar için, videoyu YouTube'a tekrar yükleyip yüz bulanıklaştırma özelliğinden yararlanabilirsiniz. Burada açıklandığı üzere, araç, videolarda yer alan savunmasız insanların kimliğini korumak için oluşturuldu. Bu araç, bir videoyu düzenlemek için Video Geliştirme aracına tıkladığınızda "Ek özellik" olarak bulunabilir.

Zararı en aza indirmek; gazeteciler, kriz müdahale ekipleri ve insan hakları çalışanları için standart ahlak ilkelerini kapsayan bir inançtır. Yurttaş medyayı kullanırken bireylere gelecek zararı değerlendirip en aza indirmek, bu inancı 21. yüzyıl haberciliğinde uygulamaya koymanın bir yoludur.

VAKA ÇALIŞMASI 9.2:

Travmatik Görüntülerle Başa Çıkmak için İpuçları

Gavin Rees, gazeteci ve yapımcı, Dart Centre Europe'un¹ yönetmeni. The Dart Centre New York'taki Columbia University Gazetecilik Lisans Programı'nın bir projesi. Şiddet ve travma haberciliğinde etik ve yeni yaklaşımlar üzerine çalışıyor. Bu amaçla Gavin Amerikan, İngiliz ve Japon televizyon kanallarına iş dünyası ve politika ile ilgili haberler üretiliyor. BBC ve Channel 4 gibi kanallarda belgeselleri yayınlandı. Gavin ayrıca Avrupa Travmatik Çalışmalar Topluluğu ve Birleşik Krallık Psikolojik Travma Topluluğu'nun yönetim kurulu üyesi.

Savaş bölgeleri, suç sahneleri ve doğal afetlere ait görüntüler genellikle dehşet ve acı vericidir. Görüntüler travmatik olduğunda uzakta gerçekleşen olaylar kişinin zihnine sızarmış gibi hissettirebilir. Tiksinti, kaygı ve aciziyet gibi olumsuz tepkiler bu malzemelerle çalışan gazeteciler ve adli tıp çalışanları için hiç de alışılmadık değildir.

Araştırmalar bize medya çalışanlarının kendini daha hızlı toparlayan gruba dahil olduğunu gösteriyor: Çoğu durumda, sınırlı miktarda travmatik görsele maruz kalmanın geçici üzüntüye göre daha fazla üzüntüye neden olması olası değildir. Buna rağmen, psikologların ikincil veya dolaylı travmatizasyon olarak adlandırdığı olgunun tehlikeleri maruz kalmanın devamlı hale gelip "yavaş damla" etkisine sahip olduğu durumlarda önemli hale gelir. Aynı durum etkinliklerle kişisel bir bağlantı olduğunda da, örneğin tanıdığınız birinin yaralanması gibi, doğrudur.

Medya ve yardım çalışanlarının travma yükünü azaltmak için yapabileceği altı pratik uygulama mevcuttur:

- 1. Neyle başa çıktığınızı anlayın.** Savunmanın ilk hattı düşmanı tanımadır: Travmatik görüntüleri radyasyon gibi, doza bağımlı bir etkiye sahip olan zehirli bir madde gibi düşünün. Gazeteciler ve yardım çalışanları, tıpkı nükleer işçiler gibi işlerini yapmaktadırlar; aynı zamanda gereksiz maruziyeti en aza indirmek için makul adımlar atmak zorundadırlar.
- 2. Tekrar eden gereksiz maruziyeti yok edin.** Sıralama ve etiketleme yöntemlerinizi, dijital dosya ve klasörlerinizi yönetim biçimlerinizi gözden geçirerek gereksiz görüntülemeyi azaltın. Farklı kaynaklardan gelen görselleri eşleştirerek görüntüleri doğru-

larken belirgin özellikleri not etmek, asıl görselle tekrar karşılaşmanız gereken anların sıklığını azaltmanıza yardımcı olabilir.

3. İzleme çevresini uygun hale getirmeyi deneyin. Pencerenin boyutunu küçültmek, ekranın parlaklığını ve çözünürlüğünü ayarlamak algılanan etkiyi azaltabilir. Yapabiliyorsanız sesi kısmayı deneyin, genellikle en etkili olan kısım sestir.

4. Görsellere uzaktan bakmakla ilgili deneyler yapın. Bazı insanlar kıyafetler gibi belirli ayrıntılara odaklanmakta zorlanır ve yüzler gibi diğer ayrıntıları gözden geçirir. Görselin rahatsız edici kısımlarına geçici mat veya maske uygulamayı deneyin. Film düzenleyicileri ölüm görüntüsü anını keserken döngü oynatma özelliğini kullanmaktan çekinmeli veya tedbirli bir biçimde kullanılmalıdır.

5. Ekrandayken sıkça ara verin. Hoşunuza giden şeylere bakın, gezinin, gerinin veya doğa ile temas kurmaya çalışın. (yeşillik, temiz hava, vb.) Bunların hepsi vücudun üzüntü tepkilerini köreltmeye yardımcı olabilir. Özellikle uyumadan önce rahatsız edici görsellerle çalışmaktan çekinin. Bu süreçte zihin alanınızı doldurması daha muhtemeldir.

6. Bilinçli bir kişisel bakım planı geliştirin. İvedi dosya veya projelerde mümkün olduğunca bir, iki, üç hatta dört kez çalışmak cazip gelebilir. Kendinize iş dışında kendinize nefes alacak alan sağlamanız önemlidir. Travmaya karşı dirençli olan kişiler travmayla ilgili strese maruz kaldıklarında düzenli egzersiz yapmaları, dışarıda sevdikleri etkinliklere olan ilgilerini sürdürmeleri ve sosyal ilişkilere zaman ayırmaları daha muhtemeldir.

Editör ve diğer yöneticiler için bazı ek ipuçları:

- **Takımın her üyesi travmaya verilen normal tepkiler konusunda bilgilendirilmiştir.** Takım üyeleri, farklı kişilerin farklı başa çıkma yöntemlerine sahip olduğunu, etkinin zamanla nasıl katlanabileceğini ve kendilerinin ya da iş arkadaşlarının daha fazla etkin kişisel bakım uygulama ihtiyacı duyduğunu anlamalıdır.
- **Görsel açıdan rahatsız edici malzemelerin nasıl depolanıp dağıtıldığı ile ilgili açık prensiplere sahip olun.** Travmatik görüntülerle ilgili akışlar, dosyalar, iç iletişimler açıkça işaretlenmeli ve yalnızca malzemeyi görmesi gereken kişilere dağıtılmalıdır. Kimse, asla görüntülenmeyecek video görüntülerini izlemeye zorlanmamalıdır.
- **Çevre önemlidir.** Mümkünse şiddet içeren görsellerle uğraşan iş yerlerinde dışarıyı gören pencereler bulunmalıdır; bitki ve diğer doğal öğelerin odada bulunması da yardımcı olur.

Bölüm 10: Doğrulama Araçları:

Doğrulama Araçları

Kimliği Doğrulamak:

Aşağıdaki online doğrulama araçlarını kullanarak iletişime geçeceğiniz kişinin sosyal medyadaki profil detaylarına ulaşabilirsiniz.

- **AnyWho**¹: Tersine arama özelliği de olan ücretsiz beyaz sayfalar. (Yalnızca Amerika)
- **AllAreaCodes**²: Bir telefon numarasına karşılık gelen isim ve adres bilgileri. Belli bir ücret karşılığında beyaz sayfalarda listelenmeyen bilgileri de sunuyor. (Yalnızca Amerika)
- **Facebook Graph Search**³: Kullanıcıları isim, cinsiyet, yaşadıkları şehir, doğdukları şehir, beğendiği sayfalar, okudukları okul, çalıştıkları işyeri ve bunun gibi daha pek çok özellikle aramaya yarayan
- **GeoSocial Footprint**⁴: Bir kişinin konum servisi içeren tweetleri, sosyal platformlarda yaptığı check-inleri ve internette kullandığı dil seçenekleri üzerinden konumunu saptayan web site.
- **Hoverme**⁵: Bir Facebook kullanıcısının diğer sosyal medya platformlarındaki hesaplarını bulan bir Chrome eklentisi.
- **Identify**⁶: Herhangi bir sayfada bulduğunuz bir sosyal medya bağlantısı üzerinden kişinin diğer sosyal medyalarına ulaşmanızı sağlayan bir Firefox eklentisi.
- **LinkedIn**⁷: LinkedIn'deki iş geçmişi ve bağlantılarına bakaran bir kişinin kimliği ve hikayesi hakkında fikir edinebilirsiniz.
- **Muck Rack**⁸: Muck Rack editörleri tarafından Twitter, Facebook, Tumblr, Quora, Google+ da bağlantısı bulunan yüzlerce gazetecinin iletişim bilgilerinin toplandığı platform.
- **Numberway**⁹: Uluslararası telefon rehberi.
- **Person Finder**¹⁰: Bir felaketten etkilenen yakınlarını bulmak veya bulunan bir kişinin kaydını girmek isteyen kişilerce bilgilerinin sağlandığı dünyanın en büyük açık kaynaklı veri tabanlarından biri. Ne zaman bir felaket durumu söz konusu olsa Google Kriz Takımı bu aracı kuruyor.
- **Pipl.com**¹¹: Bir kişinin internette bıraktığı ayak izlerini takip ederek farklı sosyal medya hesaplarındaki kimliğini, kamuya açık kayıtlarını ve iletişim bilgilerini buluyor.
- **Rapportive**¹²: Gmail eklentisi olarak çalışıyor ve mailleştirdiğiniz bir kişinin sosyal medya hesaplarını, konumunu, iş durumunu, iletişim bilgilerini sağlıyor.
- **Spokeo**¹³: Bir kişiyi isim, mail, telefon veya kullanıcı adıyla aratabiliyorsunuz. Sonuçlar kişinin yaş, cinsiyet, iletişim bilgileri, yaşadığı yer, eğitimi, evlilik durumu, aile geçmişi, ekonomik durumu ve fotoğraflarına kadar uzanabiliyor.
- **WebMii**¹⁴: Web linklerini bir kişinin adıyla aratabiliyor veya tanımlayamadığınız kişileri anahtar kelimelerle doğrulayabiliyorsunuz. Sahte profilleri ortaya çıkarabilen bir web görünürlük skoru sağlıyor.
- **WHOIS**¹⁵: Bir web sitesi domainini satın alan kişinin adı, konumu ve iletişim bilgilerini tespit ediyor.

Konumları doğrulamak:

Olay gerçekten kitlenin söylediği yerde mi gerçekleşiyor?

- **Flickr¹⁶**: Konum bilgisi sağlanmış fotoğrafları aratın.
- **free-ocr.com¹⁷**: Görsel üzerine işlenmiş yazıları Google Translate ile çevirmenizi sağlamak veya başka haritalama kaynaklarında aramanız için çıkarıyor.
- **Google Maps¹⁸**: Online haritalama uygulaması. Dünyanın her yerinden yüksek çözünürlüklü uydu görüntüleri sağlıyor. Hava durumundan, yer yüzü özelliklerine kadar bir çok konuda bilgi sağlayabilir.
- **Google Translate¹⁹**: Farklı dillerde yazılmış ipuçlarını ortaya çıkarmak için kullanılabilir.
- **Météo-France²⁰**: Fransa meteoroloji ajansı Avrupa odaklı radar ve uydu görüntüleri sağlıyor. Ayrıca iklim durumunu haritalıyor.
- **NASA Earth Observatory²¹**: Uydu görüntülerini halka açık paylaşmak için kuruldu. Küresel görseller, ücretsiz haritalar, fotoğraflar ve veri setleri için kullanışlı.
- **Panoramio²²**: Google Maps aracılığıyla belli konumlara eklenmiş milyonlarca fotoğrafın yüklendiği paylaşım sitesi.
- **Picasa²³**: Konum bazlı fotoğrafları aratabilirsiniz.
- **United States ZIP Codes²⁴**: Amerika Birleşik Devletleri'nde posta koduyla görsel aratabilirsiniz.
- **Wikimapia²⁵**: Google Maps'in kitle kaynaklı versiyonu.
- **Wolfram Alpha²⁶**: Bilişsel cevaplama motoru. Bir insana sorar gibi soru sorduğunuzda size sorunuzla alakalı cevapları listeliyor.

Görselleri doğrulamak:

Bu görsel gerçekten anlatılan hikayeye ait bir ipucu mu?

- **Findexif.com²⁷**: Görselin EXIF bilgilerini çıkarıyor.
- **Foto Forensics²⁸**: EXIF buluyor. Aynı zamanda ELA şeklinde kısaltılan görselin hata seviyesini sunuyor. Montajlanmış bir görseli anlamak için iyi bir yöntem sağlıyor.
- **Google Search by Image²⁹**: Görsel yükleyerek o görselin daha önce internette herhangi başka bir yerde kullanılıp kullanılmadığını, farklı boyutlarını bulabilirsiniz.
- **Jeffrey's Exif Viewer³⁰**: Dijital bir fotoğrafın konum, tarih, hangi cihazla çekildiği gibi bilgilere erişebileceğiniz bir diğer EXIF bulma motoru.
- **JPEGSnoop³¹**: Yalnızca Windows'ta çalışan bir görselin nerede montajlandığını gösteren bir program. İsmine rağmen AVI, DNG, PDF, THM veya gömülü JPEG dosyalarını da çalıştırabiliyor. Kamera tipi, lens ayarı, tarih gibi metadatalara bilgilerine de erişebiliyor.
- **TinEye³²**: Bir diğer tersine görsel arama motoru.

Kullanışlı Diğer Araçlar:

- **AIDR platform³³**: Bilgisayar ve insan kaynaklı işletim sistemiyle Twitter izleme aracı.
- **Ban.jo³⁴**: Bütün sosyal medya platformlarında yer alan görsel ve etkinlikleri karşılıklı doğrulama ile bir araya getiren araç.

- **Geofeedia**³⁵: Belli bir bölgeden o anda herhangi bir sosyal medya hesabına yüklenen görsellerin veya gönderilen iletileri görmeye yarayan araç. İstedığınız bölgeyi harita üzerinden seçerek gerçek zamanlı sosyal medya takibi yapılabilir.
- **HuriSearch**³⁶: 5 binin üzerinde insan hakları temelli web sitesinde arama yaparak güvenilir kaynaklar bulmanıza yardımcı oluyor.
- **InformaCam**³⁷: Farklı kişilerin bir birlerine doğrulama için dosya gönderebildikleri bir site. TOR ve PGP gibi kriptolu araçlar kullanarak doğrulanmasını istediğini dosyaları gönderebilirsiniz.
- **PeopleBrowsr**³⁸: Kitle takibi yapabileceğiniz ve sosyal medyadaki kişilerin doğruluk skorlarını elde edebileceğiniz bir araç.
- **SearchSystems.net**³⁹: Halka açık kayıtları listeleyen uluslararası bir liste.
- **Snopes.com**⁴⁰: Farklı kaynaklardan doğrulama yaparak internet söylentilerini listele-yen web sitesi.
- **Verily platform**⁴¹: Kullanıcılara spesifik sorular sormasını sağlayan ve kullanıcı üreti-mi içeriğin sağlamlaştırmasına çalışan platform.
- **YouTube Face Blur**⁴²: Fişlenme, şiddete veya tehdite maruz kalma ihtimaline karşı, Youtube'a yüklediğiniz videolarda gözükken kişilerin yüzlerini mozaikle bildiğiniz bir Youtube aracı.

Ek:

“GÖRSELLEŞTİRİLEN ADALET: İnsan Hakları Videolarının Kanıtsal Değerini Artırmak İçin Saha Rehberi”

Bu paha biçilemez el kitabındaki hikayeler ve vaka çalışmalarından gördüğümüz kadarıyla insan hakları ihlallerini vurgularken eğer doğrulanabiliyorsa, kullanıcı üretimi içerik önemli bir enstrüman olabiliyor. Ancak çoğu film yapımcısı ve aktivist daha fazlasını umuyor. Onlar oluşturdukları görsel içerikleri ihlallere adalet getirmesi beklentisindedir. Ne yazık ki yurttaşlar tarafından oluşturulan video ve diğer içeriklerin çok az bir kısmının mahkeme önüne delil olarak çıkarılacak kadar iyi kalitede olduğunu gözlemliyoruz.

Yurttaşlar ve aktivistlerin çoğunlukla yakalamak için hayatlarını tehlikeye attıkları görüntüler adaletsizliği vurgulamaktan ötesini yapabilir – bir süreç olarak adaletle delil niteliğinde hizmet sağlayabilir. Yakında çıkacak olan “Görselleştirilen Adalet: İnsan Hakları Videolarının Kanıtsal Değerini Artırmak İçin Saha Rehberi” (Visualize Justice: A Field Guide to Enhancing the Evidentiary Value of Video for Human Rights) kitabı yurttaş tanıklığı ve insan hakları aktivizmine video kullanımının yalnızca kağıt üzerinde bir ihlal ortaya çıkarımı olarak değil aynı zamanda uzun soluklu bir mücadele olarak adaletin sağlanmasında nasıl yardımcı olabileceğini anlatıyor.

Neden bir saha rehberi?

Görsel manipülasyonu kolay hale geldikçe ve yanlış içeriğin yaygınlaşması kolaylaştıkça, çekilen görüntülerin adaletsizliği vurgulamak için yeterli olamayacağı aşikar. Aktivistler tarafından kaydedilen görüntülere yalnızca gazeteciler tarafından değil aynı zamanda mahkemeler ve soruşturmacılar tarafından da “Doğrulama El Kitabı”ndaki sorular yöneltilmeli: Bu video doğrulanmış mı? Bu videonun ne zaman ve nerede kayda alındığı yeterince açık mı? Üzerinde oynanmış veya değiştirilmiş mi? Ayrıca adalet sistemi için daha geçerli diğer soruları da sormalılar: Bu görüntü insan hakları ihlaliyle ilgili mi? Kökeni ispatlanmış mı? Adaletin ortaya çıkarılmasına yarayacak potansiyelde mi?

Kimin için?

Rehber öncelikle sahada insan hakları ihlallerini görüntüleyen veya görüntüleyecek olanlar için. Bunlar yurttaş haberciler, aktivistler, topluluk muhabirleri veya insan hakları soruşturmacıları olabilir. Bazıları hali hazırda işlerinde bu tarz ihlalleri görüntülüyorlar ve yaratıkları videoların değerini açığa çıkarmak için bu rehberi kullanabilirler. Diğerleri ise belki de insan hakları ihlallerine dair soruşturmaları daha geleneksel yollardan yürütüyorlardır

ancak hak ihlalleri raporlamalarına videoları dahil etmek ve topladıklarının değerini artırmak istiyor olabilirler.

WITNESS'in insan hakları alanında çalışan kişilerce ortaklaşa hazırladığı kapsamlı "Görselleştirilen Adalet" rehberi şunları içerecek:

- Ceza adaletinde video'ların rolü
- Kanıtsal değeri artırılmış video yakalamak için teknikler
- Hangi görüntünün önceliklendirileceği
- Üretilen medyayı hapishane parmaklarından korumak
- Videoların adalet arayışında nasıl kullanıldığına ilişkin vaka alışmaları

Gazetecilik ve adalet

"Doğrulama El Kitabı" gazeteciler ve kriz çalışanları için yurttaş videolarının nasıl analiz edeceğine ilişkin yeni yaklaşımlar sunarken WITNESS'in hazırladığı "İnsan Hakları Videolarının Kanıtsal Değerini Artırmak İçin Saha Rehberi" aynı konuya madalyonun diğer yüzünden bakacak ve sahada görüntü yakalamak için çalışanlara çektikleri materyalin hak ihlallerini ortaya çıkarabilecek ve hatta adaleti sağlayabilecek kadar önemli hale getirecek metodlar önerecek. Müşterek bir çalışmayla bu iki kaynak, daha fazla elde, daha fazla kameranın daha iyi bir gazeteciliği ve daha fazla adaleti getirebilmesini sağlayacak.

Daha fazla bilgi

El kitabının hemen yanına WITNESS'in websitesini yer işareti olarak ekleyin:
<http://www.witness.org/>

Ek B:

Dipnotlar

Bölüm 1: Son Dakika Haberlerinde Doğrulama

1. <http://www.poynter.org/category/latest-news/regret-the-error/>
2. <http://www.newsu.org/courses/verification>
3. <https://www.spundge.com>
4. <https://twitter.com/CraigSilverman>
5. <http://verificationhandbook.com>
6. <http://emergencyjournalism.net>
7. <http://ejc.net>
8. https://internews.org/sites/default/files/resources/InternewsEurope_Report_Japan_Connecting%20the%20last%20mile%20Japan_2013.pdf
9. <https://twitter.com/wildyingpanda>
10. <http://www.psychologytoday.com/articles/200810/the-8-laws-rumor-spread>
11. <http://www.nieman.harvard.edu/reports/article/102764/Inside-the-BBCs-Verification-Hub.aspx>

Vaka Çalışması 1.1: Nijerya'daki Çatışma Bölgesinde Söylenti ve Gerçeği Birbirinden Ayırmak

1. <http://www.unaoc.org>
2. <https://twitter.com/stedurand>

Bölüm 2: Doğrulamanın Temelleri: Uyulması Gereken Kurallar

1. <http://www.poynter.org/latest-news/mediawire/101059/buttry-named-editor-publishers-editor-of-the-year/>
2. <http://stevebuttry.wordpress.com>
3. <https://twitter.com/stevebuttry>
4. <http://www.scribd.com/doc/58714751/Belles-of-the-Ball-Part-1>
5. <http://www.scribd.com/doc/58714751/Belles-of-the-Ball-Part-1>
6. http://www.nytimes.com/2006/01/04/national/04cnd-mine.html?pagewanted=all&_r=2&
7. http://articles.chicagotribune.com/1991-10-20/news/9104040559_1_city-news-bureau-night-city-editor-jack-fuller
8. <http://ajrarchive.org/article.asp?id=1088>
9. <http://www.nytimes.com/1998/10/30/us/chicago-will-lose-a-storied-bastion-of-double-checked-facts.html>
10. http://articles.baltimoresun.com/1999-03-06/features/9903060357_1_city-press-city-news-bureau-pronoun
11. <http://www.highbeam.com/doc/1P2-4078730.html>
12. http://articles.chicagotribune.com/1988-01-12/news/8803210686_1_city-news-bureau-night-city-editor-journalism

Vaka Çalışması 2.1: Sosyal Medya'yı Polis Telsizi Gibi Kullanmak

1. <http://cir.ca>
2. <https://twitter.com/AntDeRosa>

Bölüm 3: Kullanıcı Üretimi İçeriği Doğrulamak

1. <http://storyful.com>
2. <https://twitter.com/cward1e>
3. <http://clairewardle.com>
4. <http://www.gartner.com/newsroom/id/2623415>
5. <https://www.youtube.com/yt/press/en-GB/statistics.html>
6. <http://www.soupsoup.net/the-disconnect-between-traditional-media-and-ugc/>
7. <https://twitter.com/roygrubb/status/381784746155446274>
8. <http://www.senate.gov/isvp/?type=arch&comm=intel&lename=intel090613>
9. <http://storyful.com/stories/63718>
10. <http://lemmetweetthatforyou.com>
11. http://www.hu.ngtonpost.co.uk/2013/02/27/pig-rescues-goat-viral-video-fake_n_2773145.html
12. <http://www.buzzfeed.com/chrisstokelwalker/how-golden-eagle-snatches-kid-ruled-the-internet>
13. <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/8976925/Confusion-over-responsibility-for-Damascus-suicide-bombs.html>
14. <http://www.poynter.org/latest-news/mediawire/199637/pelosis-oc-releases-doc-to-red-photo-of-female-lawmakers/>
15. <http://storyful.com/stories/26986>
16. <http://www.wolframalpha.com>
17. <http://blog.witness.org/2013/02/citizen-video-for-journalists-verification/>
18. https://internews.org/sites/default/files/resources/InternewsWPSyria_2012-06-web.pdf
19. http://downloads.bbc.co.uk/bbctrust/assets/files/pdf/our_work/arabspring_impartiality_follow_up.pdf
20. http://downloads.bbc.co.uk/bbctrust/assets/files/pdf/our_work/arabspring_impartiality_arab_spring.pdf

Vaka Çalışması 3.1: Ukrayna Parlamento Seçimleri Sürecinde İzleme ve Doğrulama

1. <https://innovation.internews.org>
2. <http://crisismapper.wordpress.com>
3. https://twitter.com/anahi_ayala
4. <http://www.umedia.kiev.ua>
5. <https://internews.org/where-we-work/eurasia/ukraine>
6. http://gazeta.ua/articles/politics/_uboz-zatrimalo-cholovika-yakij-zalyakuvav-kandidat-opozicionera-z-cerkaschini/458372
7. http://nazarbo.blogspot.nl/2012/10/blog-post_1.html

Bölüm 4: Görselleri Doğrulamak

1. <http://www.bbc.com/news/>
2. <https://twitter.com/trushar>
3. <http://www.google.com/imghp>
4. <http://www.tineye.com>
5. <http://www.fotoforensics.com>
6. <http://www.ndexif.com>
7. <http://www.npr.org/blogs/thetwo-way/2012/10/29/163875922/photo-despite-sandy-soldiers-stand-guard-at-tomb-of-the-unknown-soldier>
8. <https://www.google.com/maps/preview>
9. <http://www.bing.com/maps/>
10. <http://wikimapia.org/#lang=en&lat=52.607218&lon=5.783615&z=7&m=b>
11. <http://www.wolframalpha.com/examples/WeatherAndMeteorology.html>
12. <http://translate.google.com/#auto/en/>
13. <http://www.free-ocr.com>
14. <http://geofeedia.com>
15. <http://ban.jo>
16. <http://www.snopes.com>
17. <http://creativecommons.org/licenses/>

Vaka Çalışması 4.1: Fırtınadaki Garip Deniz Topunu Doğrulamak

1. <https://twitter.com/carlanine>
2. <https://twitter.com/philonski>
3. <https://witness.theguardian.com/assignment/526df0dae4b0ac030bfe39/620080>

Vaka Çalışması 4.2: Sandy Kasırgasındaki İki Şüpheli "Sokak Köpek Balığı"nı Doğrulamak

1. <http://www.buzzfeed.com>
2. <http://metro.co.uk>
3. <http://uk.msn.com>
4. <http://usvsth3m.com>
5. <http://istwitterwrong.tumblr.com>
6. <https://twitter.com/ashboy>
7. <https://twitter.com/sisypheantask/status/263112881330089985>
8. <http://www.snopes.com/photos/natural/sandy.asp>

Bölüm 5: Video Doğrulamak

1. <http://storyful.com>
2. <http://politico.ie>
3. <https://twitter.com/malachybrowne>
4. <https://www.youtube.com/watch?v=VEWxYvXMIqw>
5. <http://rt.com/news/syria-chemical-prepared-advance-901/>

6. <https://www.youtube.com/watch?v=AbSsVwurkFA&feature=youtu.be>
7. <https://www.youtube.com/watch?v=CE0Q904gtMI&feature=youtu.be>
8. <http://www.videolan.org/vlc/>
9. <http://avidemux.sourceforge.net>
10. <http://www.sonycreativesoftware.com/vegaspro>

Vaka Çalışması 5.1: Boston Bombalaması: Kilit Öneme Sahip Videoyu Doğrulamak

1. <http://storyful.com>
2. <http://politico.ie>
3. <https://twitter.com/malachybrowne>
4. <https://www.youtube.com/watch?v=WIAfyYQzZaM&feature=youtu.be>

Vaka Çalışması 5.2: Fildişi Sahili'nde İhbar Edilen "Katliam"ı Soruşturmak

1. <http://storyful.com>
2. <http://politico.ie>
3. <https://twitter.com/malachybrowne>
4. https://www.youtube.com/watch?v=KA1lk9TQ_CY&feature=youtu.be
5. <http://www.ivorian.net/English/?p=48>
6. <https://www.youtube.com/watch?v=HhI8K1Wo0ig&feature=youtu.be>
7. <https://www.youtube.com/watch?v=dc-82bYEFd0&feature=youtu.be>
8. <http://eburnietoday.mondoblog.org/2011/03/04/7-manifestantes-du-hdp-tuees-a-abo-bo/>
9. http://www.nytimes.com/2011/03/04/world/africa/04ivory-coast.html?_r=0
10. <http://www.ivorian.net/English/?p=48>
11. <http://eburnietoday.mondoblog.org/2011/03/04/7-manifestantes-du-hdp-tuees-a-abobo/>
12. <http://www.abidjan.net/m/actualites/article.asp?ID=452978>
13. <http://www.abidjan.net/avantgo/actualites/article.asp?ID=392024>
14. <https://twitter.com/search?q=Gbagbo%20AND%20femmes&src=typd&f=realtime>
15. <https://twitter.com/mediaimmediat/status/43277405669953537>
16. https://twitter.com/oeil_de_verite/status/43277818221699072
17. <https://twitter.com/sixtem63/status/42690206050160640>
18. <http://telly.com/RXXB5>
19. <https://twitter.com/search?q=from%3Asixtem63%20RHDP&src=typd>
20. <http://news.abidjan.net/h/393131.html>
21. <http://www.google.com/imghp>
22. <http://www.theguardian.com/world/2011/mar/03/ivory-coast-women-killed>
23. <http://observers.france24.com/fr/content/20110304-massacre-contre-femmes-pro-ou-attara-quartier-abidjan-abobo>
24. http://www.boston.com/bigpicture/2011/03/ivory_coast_continued_unrest.html
25. https://www.youtube.com/verify_controversy?next_url=/watch%3Fv%3DJKCKDOdx6Jc%26feature%3Dyoutu.be
26. <https://www.youtube.com/watch?v=0rlnDX457Vc&feature=youtu.be>
27. <https://www.youtube.com/watch?v=dc-82bYEFd0&feature=youtu.be>

28. <http://www.ivorian.net/English/?p=48>
29. <http://www.hrw.org/sites/default/les/reports/cdi1011frwebwcover.pdf>
30. <http://globalvoicesonline.org/2011/03/04/cote-divoire-who-killed-the-seven-women-protestors-videos/>

Vaka Çalışması 5.3: Videonun Konumunu ve İçeriğini Onaylamak

1. <http://sxsx.com>
2. <https://twitter.com/ckoettl>
3. <https://www.youtube.com/watch?v=6l7XeYdELNA&feature=youtu.be>
4. <https://www.youtube.com/watch?v=9pljK32ts1k&feature=youtu.be>
5. <http://www.washingtonpost.com/blogs/worldviews/wp/2013/08/14/shocking-photos-video-show-egyptian-protesters-pushing-armored-police-vehicle-off-bridge/>
6. <http://www.amnesty.org/en/news/egypt-s-disastrous-bloodshed-requires-urgent-impartial-investigations-2013-08-16>
7. <https://www.youtube.com/watch?v=OeTQJrFMzns&feature=youtu.be>
8. <https://maps.google.com/maps?t=h&ll=30.0557128%2C31.30479950000002&q=30.052733%2C++31.310596&spn=0.003653333755797143%2C0.005627845407169734&output=classic>
9. <https://maps.google.com/maps?t=h&ll=30.052419000000004%2C31.310941000000003&q=30.052733%2C++31.310596&spn=0.0017822634682803508%2C0.0027454273278405246&output=classic>
10. <https://maps.google.com/maps?ll=30.058565%2C31.302990000000005&cbp=%2C0.0%2C%2C0%2C-0.0&layer=c&spn=0.1800000000000152%2C0.2999999999999405&output=classic&cbll=30.058565%2C31.30299&photoid=po-9332873>
11. <http://www.washingtonpost.com/blogs/worldviews/wp/2013/08/15/video-shows-how-that-egyptian-armored-vehicle-really-fell-off-a-bridge/>

Bölüm 6: Kitleyi Harekete Geçirmek

1. <http://gigaom.com>
2. <https://twitter.com/mathewi>

Vaka Çalışması 6.1: Arapça Gramerin Azizliği

1. <http://meedan.org>
2. https://twitter.com/Tom_El_Rumi
3. <http://checkdesk.org>
4. https://www.facebook.com/groups/synews/permalink/705082889516943/#_=_

Bölüm 7: Bilgisayar Topluluklarıyla İnsan Topluluklarını Birleştirmek

1. <http://qcri.com/our-research/social-innovation>
2. <http://irevolution.net>
3. <https://twitter.com/patrickmeier>
4. <http://irevolution.net/2010/02/20/sms-disaster-response/>
5. <http://irevolution.net/2012/12/08/digital-response-typhoon-pablo/>
6. <http://crowdcrafting.org>
7. <http://irevolution.net/2013/09/27/results-of-micromappers-pakistan-quake/>

8. <http://irevolution.net/2010/06/30/crowdsourcing-detective/>
9. https://en.wikipedia.org/wiki/DARPA_Network_Challenge
10. <http://irevolution.net/2012/12/03/predicting-credibility/>
11. <http://irevolution.net/2012/12/10/ranking-credibility-of-tweets/>
12. <http://irevolution.net/2013/07/01/automatically-identifying-fake-images/>
13. <http://www.wired.co.uk/news/archive/2013-09/30/digital-humanitarianism>

Vaka Çalışması 7.1: OpenStreetMap, Haiyan Tayfunu Sonrası Etkilenen Alanları Haritalamak İçin İnsan ve Makinayı Birlikte Nasıl Kullandı?

1. <http://mclcd.co.uk>

Bölüm 8: Afet Yayını İçin Hazırlanmak

1. <http://www.abc.net.au>
2. <http://www.abc.net.au/news/2013-09-02/re-season-outlook-average/4930262>
3. <http://www.abc.net.au/local/stories/2013/10/29/3879535.htm>

Vaka Çalışması 8.1: NHK 2011 Japonya Depremi Nasıl Haberleştirdi ve Ne Öğrendi

1. <http://www3.nhk.or.jp/news/>
2. <https://google.org/person/nder/global/home.html>

Bölüm 9: Bir Doğrulama Süreci Yaratmak

1. <http://www.poynter.org/category/latest-news/regret-the-error/>
2. <http://www.newsu.org/courses/verification>
3. <https://www.spundge.com>
4. <https://twitter.com/CraigSilverman>
5. <http://verificationhandbook.com>
6. <http://emergencyjournalism.net>
7. <http://ejc.net>
8. https://internews.org/sites/default/files/resources/InternewsEurope_Report_Japan_Connecting%20the%20last%20mile%20Japan_2013.pdf
9. <https://twitter.com/wildyingpanda>

Vaka Çalışması 9.1: Kullanıcı Üretimi İçeriği Kullanırken Değerleme Ve Riski Azaltma

1. <http://globalvoicesonline.org/2009/06/27/iranian-officials-crowd-source-protester-identities-online/>
2. <http://blog.witness.org/2011/02/human-rights-video-privacy-and-visual-anonymity-in-the-facebook-age/>
3. <http://blog.witness.org/2013/08/abuse-by-viral-video-break-the-cycle-with-identity-protecting-tools/>
4. <http://youtube-global.blogspot.nl/2012/07/face-blurring-when-footage-requires.html>

Vaka Çalışması 9.2: Travmatik Görüntülerle Başa Çıkmak için İpuçları

1. <http://dartcenter.org/europe>

Bölüm 10: Doğrulama Araçları

1. <http://www.anywho.com/whitepages>
2. <http://www.allareacodes.com>
3. <https://www.facebook.com/about/graphsearch> 4. <http://geosocialfootprint.com>
5. <http://www.hvr.me>
6. <https://www.mozilla.org/en-US/firefox/addon/identify/> 7. <https://www.linkedin.com>
8. <http://muckrack.com>
9. <http://www.numberway.com>
10. <https://google.org/person/nder/global/home.html> 11. <https://pipl.com>
12. <http://rapportive.com>
13. <http://www.spokeo.com>
14. <http://www.webmii.com>
15. <http://whois.net>
16. <http://www.ickr.com>
17. <http://www.free-ocr.com>
18. <https://www.google.com/maps/preview> 19. <http://translate.google.com>
20. <http://www.meteofrance.com/accueil> 21. <http://earthobservatory.nasa.gov>
22. <http://www.panoramio.com>
23. <http://picasa.google.com>
24. <http://www.unitedstateszipcodes.org> 25. <http://wikimapia.org>
26. <http://www.wolframalpha.com>
27. <http://www.ndexif.com>
28. <http://fotoforensics.com>
29. <https://support.google.com/websearch/answer/1325808?hl=en>
30. <http://regex.info/exif.cgi>
31. <http://sourceforge.net/projects/jpegsnoop/>
32. <http://www.tineye.com>
33. <http://aidr.qcri.org>
34. <http://ban.jo>
35. <http://corp.geofeedia.com>
36. <http://www.hurisearch.org>
37. <https://guardianproject.info/informa/>
38. <https://www.peoplebrowsr.com>
39. http://publicrecords.searchsystems.net/Other_Nations/
40. <http://snopes.com>
41. <http://veri.ly>
42. <http://youtube-global.blogspot.nl/2012/07/face-blurring-when-footage-requires.html>

Vaka Çalışması 3.1: Diyagram

